

dimidium, temporis medietate acquireretur. Item quia si totum mobile certo tempore ali-

Licet autē etiam ipsum moueri, quod est in vtroque mo-
tu, C D, & C E, designando, totum in toto esse dicere. Nam
si aliud, plura moueri in eodem motu erunt, perinde atque
antea in motus partium motum diuiduum esse ostendimus.

Text. 39.

Nam sumpto moueri in vtroque totum erit continuum. Nec
secus longitudinem, & omnino id omne, in quo est mutatio,
diuiduum esse monstrabitur, nisi quod quedam ex accidenti,
quia id, quod mutatur, diuiduum est. Vno enim diuiso omnia
diuidentur, similisq; ratio in omnibus erit quod ad id attinet,
vt finita sint aut infinita. d Hoc autem omnia diuidi, &
infinita esse, ex eo quod mutatur, consequutum est. Id enim
quod mutatur statim id habet, vt diuiduum sit, & infini-
tum. Ac diuiduum quidem esse antea monstratum est, infini-
tū autem esse in progressu innotescet.

quod punctum in
spatio defixum per
transeat, dimidiata
parte eiusdem tem-
poris dimidiū mo-
bilis dimidiatā par-
tem eiusdem spatij
decurrat.

d Hoc autē om-
nia diuidi } Licet
ea que ante propo-
sunt, diuidua sint, id
tamen quod moue-
tur, eo pacto diui-
duum esse inqu t, vt
reliqua eius merito,
hoc est, illius diuisi-
bilitate prius consti-
tuta, ac supposita di-
uisionem accipiat.

Capitis quinti Explanatio.

Quoniam autem omne, quod mutatur } Differit de ordine partium motus, quæ
disputatio cum priori coheret, statuit igitur tria quedam theoremata, quorum
primum ita habet. Id quod mutatum est in aliquid, cum mutatum est, necessariò
est in eo in quod mutatum est. Hoc probat in omnibus mutationum generi-
bus. Etenim semper id, quod mutatur, deserit id, ex quo progreditur, & assumit id, ad quod

Theoremā
de ordine
partiū motu.

C A P. V.

Quoniam autem omne quod mutatur, ex aliquo in
aliquid mutatur, necesse est id quod mutatum est,
cum primum mutatum est, in eo esse, in quod mu-
tatum est. Nam quod mutatur, ab eo exit, ex quo
mutatur, aut ipsum deserit. Et aut idem sunt mutari, &
deserere, aut id quod est deserere ex eo quod est mutari, &
id quod est deseruisse ex eo quod mutatum esse cōsequens est,
cum vtrunq; ad vtrunq; similiter affectum sit. Quomā igitur
vna mutationum ea est, que est in cōtradictione, cum ex non
ente in ens mutatum aliquid est, non ens deseruit. Quare in
ente erit, cū rem omnem esse, aut non esse, necesse sit.

Text. 40.

Text. 41.

fedat. Nā quod gignitur acquirat esse, & deserit non esse, & quod corrumpitur, deserit esse, & est in non esse. Que verò alias mutationes subeunt, in quibus mediū datur, paulatim incedunt, & quantum abij iunt de termino à quo, tantum assequuntur de termino ad quem.

b In quo autem primo } Alterū theorema est. Id, in quo primo mutatum est id, quod est mutatum, indiuiduū esse

Theoremā
de mutatio
esse.
Durationē,
in qua quid
primo est mu-
tatum, diui-
duam non
esse.

oportet. Huius veritatem vt ostendat, sumit id vocari primò tale, cui aliquid conuenit, non ex eo, quod quidpiam ipsius tale sit; sed ratione sui adæquate. Tum argumento ducente ad incommodum ita disputat. Si talis duratio diuidua esset, partibusque constaret, aut mobile in singulis eius partibus esset mutatum, aut in singulis mutaretur, & non esset mutatum, aut in altera mutaretur, & in altera mutatum esset. Si detur primum, sequitur mobile non fuisse in tota

33.

34.

35.

ext. 36.

ext. 37.

ext. 38.

tota duratione primò mutatum, priùs enim mutatum fuisset in priori eius medietate, quæ est versus initium. Secundum autem dici non potest, siquidem loquimur de mutatione, in qua mobile mutatum est. Nec verò tertium; quia mobile solùm diceretur mutatum in tota illa duratione ratione partis, atque adeò non primò. Fieri igitur non potest ut ea duratio, in qua primò res ad certum terminum mutata esse dicitur, diuidua sit.

Theorema
de mutato
esse.

c Id autem, in quo aliquid Tertiùm theorema. In fine motus datur primum mutatum esse, quòd videlicet sit terminus, in quo totus motus finiatur, ex parte autem principij impos-

sibile est dari pri-

mum mutatum esse.

Huius assertionis

prior pars liquet

ex eo, quia necessa-

riò dabitur primum

non esse, quo mo-

tus successio clau-

datur, quòd nihil

aliud est, quam pri-

mum mutatum esse

ex parte finis. Po-

steriorè autè pro-

bat, primò, quia ni-

hil dicitur muta-

tum esse, quin præ-

cesserit motus: qua-

te si daretur primum

mutatum esse oport-

teret illud termi-

nare primam mo-

tus partem. Hanc

autem nõ dari in-

de suadet, quia neq;

datur prima pars

temporis.

d Nec igitur

eius } Probat rur-

sus non dari pri-

mum mutatum esse

ratione suprà à mo-

bili. Omne quod

mouetur factile est.

Sit igitur prima

pars motus in par-

te mobilis D. F. tẽ-

pus verò, quòd in

ea consumitur, H.

K. Tũc, si tota illa

pars tãto tempore

confecta est, dimi-

dio illius temporis

conficietur medietas,

& rursus in dimidio dimidij illius tẽ-

poris, medietas medietatis præ-

dictæ partis mobilis, & ita in infinitum. Igitur ante quancunque partem mobilis fuit alia

prior; & ex consequenti ante quodlibet mutatum esse præcessit aliud.

e Id autem quòd mutatur } Probat nec ex parte forme, quæ acquiritur, dari aliquid pri-

mum, in quòd res primò mutata est. Sed cum in quolibet motu tria reperiantur, subiectum,

tempus, forma, quæ acquiritur, & eiusmodi forma, aut sit qualitas, aut quantitas, aut locus: ha-

cet hæc tria in eo conueniant, quòd omnia diuisionem subeant, siue per se, siue ex accidente:

aut tamen quedam eorum id per se vindicare, v. p. de quantitatem, & locum, quæ per se sunt

quantas

In mutatione igitur, quæ in contradictione est, id quod muta- Text. 42.

tum est, in eo erit, in quòd mutatum est: quòd si in hac, etiam

in alijs; quandoquidem similis vnus ratio est, & aliarum.

Quòd etiam manifestum erit si singulas sumpserimus, siqui-

dem necesse est id, quòd ex aliquo mutatum est, alicubi esse

aut in aliquo. Quoniam enim id, e quo mutatum est deseruit,

necesse est autem alicubi esse, aut in hoc erit, aut in alio. Si

igitur in alio, vt in, C. id sit, quòd in, B. mutatum est, rursus

ex, C. in, B. mutabitur. Nec enim cum ipso, B. cohererebat,

nanq; mutatio continua est. Ita id quòd mutatum est, tum cũ

mutatum est, quòd fieri non potest. Itaq; necesse est quòd mu-

tatum est in hoc esse, in quòd mutatum est. Patet igitur id Text. 43.

quoque, quòd factum est, tum esse cum factum est, & quòd

interijt non esse. De omni enim mutatione vniuersim dictum

est, sed maximè in ea perspectum est, quæ est in contradic- Text. 44.

tione. Quòd igitur mutatum est, cũ primum mutatum est, in

eo esse manifestum est. b In quo autem primo id quòd muta-

tum est, mutatum est, indiuiduum sit, necesse est. Dico autem

primum, quòd non ex eo tale est, quia aliud quiddam eius pri-

mum sit tale. Sit enim diuiduum, A. C. & in, B. diuidatur. Si

igitur in, A. B. mutatum est, aut rursus in, B. C. certè in, A.

C. mutatum primo non fuit. Quòd si in vtroque mutatur (ne-

cesse est enim in vtroque aut mutari, aut mutatum esse) etiã

in toto mutaretur: at erat mutatum. Eadem quoque ratio est,

si in altero quidem mutatur, in altero mutatum est. Nam

prius primo aliquid erit. Quare primum, in quòd mutatum est,

diuiduum non erit. Constat igitur & quòd interijt, & quòd Text. 45.

genitum est, in indiuiduo hoc quidem interijisse, illud genitum

esse. c Id autem, in quòd aliquid primum mutatum est, bi-

fariam dicitur, aliud quidem in quòd primo perfecta est muta-

tio; nam tum mutatum esse verè affirmatur. Aliud, in quò

primo mutari incepit. Illud igitur primum, quòd de fine muta- Text. 46.

tionis dicimus, est, perfici enim potest mutatio, finisque est mu-

tationis, quem indiuiduum esse, quòd terminus sit, monstratũ

est.

Quòd

conferatur medietas, & rursus in dimidio dimidij illius tẽ-

poris, medietas medietatis præ-

dictæ partis mobilis, & ita in infinitum. Igitur ante quancunque partem mobilis fuit alia

prior; & ex consequenti ante quodlibet mutatum esse præcessit aliud.

e Id autem quòd mutatur } Probat nec ex parte forme, quæ acquiritur, dari aliquid pri-

mum, in quòd res primò mutata est. Sed cum in quolibet motu tria reperiantur, subiectum,

tempus, forma, quæ acquiritur, & eiusmodi forma, aut sit qualitas, aut quantitas, aut locus: ha-

cet hæc tria in eo conueniant, quòd omnia diuisionem subeant, siue per se, siue ex accidente:

aut tamen quedam eorum id per se vindicare, v. p. de quantitatem, & locum, quæ per se sunt

quantas

Nisi antece-
dat motus ni-
hil dici mu-
tatum esse.

Omne, quòd
mouetur diui-
duum esse.

Non dari ali-
quid primũ,
in quò res pri-
mò mutata
est.

quanta: alia per accidens; nimirum qualitates. Tum probat institutum in motu locali hoc modo. Sit mobile globus A. B. sit spatium, & locus ad quem moueatur, linea B. C. Aut igitur B. C. diuiduum est, aut indiuiduum. Si indiuiduum, igitur indiuidua erunt immediata. Nam qua ratione hæc pars indiuidua est, eadem & quæ sequuntur indiuiduæ erunt. Quod si B. C. di-

uiduum sit, dabitur aliquid ante C. ad quod prius deueniat mobile, quam ad ipsum C. rursusque ob eandem causam in eo ipso aliquid prius inuenietur, & ita in infinitum. Quare fieri non potest ut ex parte spatij, vel loci, detur primum, in quod res primo mutata sit. Idem similiter in accremento, & decremento ostendi potest, & in qualitate, nisi quod hæc non per se, sed ex accidente diuidua est, idque significat verba illa, in solo qualitate motu indiuiduum per se esse posse, non enim eorum sententia est, quam non nulli putant, videlicet in qualitatibus, quæ alteratione acquiruntur, dari minimum quoad extensionem, quasi cum primum ignis in aqua agit, primo aggressu producat calorem in certa extensione, ita ut in minimo potuerit nequeat; quod alibi à nobis confutatum fuit: sed qualitatem, quæ alterationis est terminus, esse indiuiduam per se, id est, non per se esse diuiduam, sicuti non per se continua est, sed ex accidente.

Quo pacto in solo qualitatis motu dicitur esse indiuiduum per se

Quod autem de principio omnino non est, cum mutationis principium non sit, nec temporis primum, in quo mutabatur. Sit enim primum A. D. hoc igitur indiuiduum non est. Namque accidet, ut temporis puncta inter se cohererent. Præterea si in toto tempore C. A. quiescit (quiescere enim ponatur) etiam in A. quiescet. Quare si, A. D. partibus vacat, simul quiescet & mutatum erit: namque in A. quiescit, in D. autem mutatum est. Cum autem partibus non vacet, necesse est, ut sit diuiduum, & in quouis ipsius mutatum sit. Diuiso enim A. D. si in neutra parte mutatum est, nec etiam in toto. Si autem in vtraque mutatur, etiam in toto. At si in altero mutatum est, non in toto primo. Quare in quouis mutatum sit necesse est. Constat igitur non id esse, in quo primo mutatum est, cum diuisiones sint infinitæ. Nec igitur eius quod mutatum est, aliquid primum est, quod sit mutatum. Sit enim D. E. ipsius D. E. quod primum mutatum sit (omne enim quod mutatur, diuiduum esse monstratum est) tempus autem, in quo D. E. mutatum est, sit H. K. si igitur D. E. in toto tempore mutatum est, in dimidio minus erit mutatum, & prius quam D. E. & hoc rursus aliud prius, & illo aliud, & ita perpetuo. Quare eius, quod mutatur, nihil erit, quod primo mutatum sit. Nec igitur eius, quod mutatur, nec eius temporis, in quo mutatur, primum aliquid esse ex his, quæ dicta sunt, constat. Id autem quod mutatur, seu quo mutatur, non similiter se habebit. Eria enim sunt, quæ ad mutationem attinent, id quod mutatur, id in quo, & id quo mutatur. Ut homo & tempus, & album. Homo quidem & tempus diuidua. Albi autem alia est ratio, nisi quod ex accidenti omnia sunt diuidua. Id enim diuiduum est, cui, ut quale, aut album sit, accidit. Nam neque in his erit primum, quæ per se non ex accidenti diuidua dicuntur, ut in magnitudinibus. Sit enim A. B. & ex B. in C. primum moueatur. Igitur si B. C. erit indiuiduum, ea, quæ partibus vacant, inter se cohererunt: si diuiduum, aliquid, in quod mutatum est, ipso C. erit prius, & illo rursus aliud, & ita perpetuo, quod diuisio nunquam deficiat. Quare primum non erit, in quod mutatum sit. Similiter verò res habet & in quantitatis mutatione, cum ea quoque sit in continuo. Perspicuum itaque est in solo qualitatis motu, indiuiduum per se esse posse.

Obserua ad textum. 4; generationem, & interitum fieri in instanti Quo, ut Alexander apud Simplicium ait, facile diluetur sophistica ratio quorundam nitentium suadere Dionem, aut alium quempiam interire nunquam posse. Nam si interit, niebant illi, aut interit cum viuit, aut cum iam est mortuus. Non cum viuit, quia tunc superstes est: non cum fuit mortuus, quia toto illo tempore mortuus dicitur. Nunquam igitur. Occurrendum nec interire eo tempore, quo viuit,

Generatione & interitum esse in instanti.

Quò instanti
dicatur res
interire.

viuit, nec eo, quo iam mortuus fuisse dicitur; sed in instanti mediò inter vtrunq[ue] tempus, quod est finis præteriti & initium futuri. In quo instanti non viuit, quia desinit in eo viuere per primum sui non esse.

QVÆSTIO I.

DE TVRNE PRIMVM MVTATVM

esse, & prima pars motus, an non.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA IN EAM

partem, quæ affirmat.

1. arg.

D Ari in motu primum mutatum esse hisce rationibus conabitur quispiam suadere. In primis cum vnũ quodque corpus loco agitari incipit datur primum vbi, siue primus locus, quem acquirit, ergo & primum mutatum esse. Consecutio patet, quia forma ad quam mobile proficiscitur ex æquo respondet motui, atque ita si datur primum acquisitum esse, datur & primum mutatum esse. Assumptum ostenditur, quia si mobile sit vnus palmi, locus, quem primò acquirit, necessariò vnus etiam palmi erit.

De Irac re M.
Alb. hoc in l.
tract 2 à cap.
3. Iauellus q.
9. Sotus q. 3.
Tolentus q. 4.
Venetus ad
text. 40.

2. arg.

Deinde si initio motus non daretur primum mutatum esse; cum motus nihil aliud habeat, quo finiri, terminari ve possit, præter mutatum esse; sequeretur motum versus principium esse infinitum, quod non est admittendum: datur igitur aliquod mutatum esse à quo totus motus inchoetur.

3. arg.

Præterea cum canis è turri decidens in medio lapsu moritur, datur primum mutatum esse motus cadaueris, nempe illud, in quo cadauer generatur: ergo in aliquo motu datur primum mutatum esse. Antecedens suadetur, tum quia in eodem illo instanti datur vnum mutatum esse terminans motum canis, quod debet etiam motum cadaueris inchoare, cum ibi nulla quies intersit; tum quia cuiuslibet instanti rei, quæ mouetur, respondet vnum mutatum esse, sicuti cuiuslibet parti temporis pars motus. Quare oportebit instanti, quo forma cadaueris inducitur, respondere aliquod mutatum esse.

4. arg.

Quod verò spectat ad alteram controuersia difficultatem, qua de partibus motus quæritur; quòd detur prima motus pars hunc in modum videtur concludi. In spatio, quo motus fit, datur prima pars pedalis, verbi gratia, ante quam alia non sit: ergo & in motu dabitur prima pars, quam alia non præcat.

Rursus

Cap. 14. q. 3.
art. 2.

Rursus in motu discreto datur prima pars; ergo & in motu continuo, cum in utroque par ratio videatur. Antecedens ostenditur, quia si Angelus hac hora mille intelligendi actus eliciat, eorum collectio erit motus discretus, ut constat ex ijs, quæ libro 4. disseruimus, & tamen in ea collectione erit prima pars, hoc est, prima intellectio, quam Angelus hac hora edidit.

ARTICVLVS II.

QVAESTIONIS DISSOLVTIO.

Pro explicatione controuersiae haud ignorabis mutatum esse, si proprie sumatur, significare existentiam subiecti in tali statu formæ quæ acquiritur, ut eam prægressa fuerit aliqua pars motus, ratione cuius subiectum mutatum esse perhibeatur: quo fit, ut ea duntaxat indiuisibilia, quibus partes motus utriusque inter se mutuò coherent, vel quæ totum motum claudunt, proprie mutata esse censenda sint. Hoc posito sit prima conclusio. Motus versus initium non habet primum mutatum esse; ex parte verò finis plerunquæ habet, interdum non habet. Prima huiusce conclusionis pars liquet, tum ex ipsa definitione mutati esse, tum ex argumentis, quibus eam Aristoteles superius monstrauit. Secunda facile suadetur, quia plerunquæ mobile in fine motus adhuc viget, idèquæ numero perseuerat; atque ita in eo temporis momento, quo moueri desijt, ultimò mutatum esse dicitur. Tertia inde probatur, quia nonnunquam mobile, in eo momento, quo deberet ultimò mutatum esse, occidit, atque ita non terminatur in eo motus intrinsecè.

Quid sit mutatum esse.

1. conclusio

Secunda conclusio. In motu nec datur prima pars versus initiū, nec vltima versus finem, quasi data qualibet parte versus initium nō possit in ea assignari alia minor, quæ ante illam fuerit; & data alia versus finem non queat in ea similiter designari alia minor, quæ vltior sit. Hæc perspicua est, cum quælibet pars motus sit continua, & quodlibet continuum infinite secari possit, nec diuidendo absoluatur.

2. conclusio

Argumenta verò, quæ initio proposuimus, sic diluentur. Ad primum explicabitur antecedens. Si enim intelligatur de loco nullam continēte partē eius, à quo mobile abscedit, qui dicitur locus nō comunicās, admittēdū erit dari in motu locū primū, vti pbat argumētū, sed tūc negabit conclusio, nēpe dari primū mutatū esse. Etenim antequā mobile vni⁹ pedis occupet spatiū pedale, quod proxime sequitur

Dilutio. primi arg.

LIII

post

post pedalem magnitudinem, quam occupabat, necessariò priùs decurret infinita loca inter se communicantia. Si autem sermo sit de loco communicante cum eo vnde mobile profectum est, negandum erit antecedens. Nec id, quod ad eius confirmationem assumitur, momentum habet, vt iam ex dictis constat.

Dilat. 3.

Ad secundum, negandum est motum ex parte principij nihil habere, quo claudi possit præter mutatum esse. Circumscribitur enim extrinsecus statu illo, quem mobile in vltimo non esse motus possidebat.

Dilat. 3.

Ad tertium, etsi recentium Philosophorum non nulli contra sentiant, negari tamen debet in proposito euentu dari primum mutatum esse motus cadaueris. Ad eam verò rationem, qua id probari videbatur, dicendum est, in eo temporis puncto, quo cadauer gignitur, dari non posse mutatum esse terminans motum canis: sicut enim cane intereunte non potest iam idem numero motus esse deficiente vnitatis numerica mobilis, ita nec iam dari potest aliquod mutatum esse, quod ad eum motum pertineat. Ad posteriorem confirmationem respondendum est vnicuique instanti ad motum per se actinenti respondere vnum mutatum esse; instans autem, quo cadauer generatur, non attinere per se ad motum; sed esse durationem quãdam momentaneam completam alterius rationis ab instanti temporis; quia neque partes temporis copulat, nec terminat, sed generationem cadaueris seorsim dimetitur. Itaque huiusmodi instans neque ad motum canis, neque ad motum cadaueris intrinsecè pertinet, sed alterum terminat, alterum inchoat, vtrunque extrinsecè.

Instans, quo cadauer generatur est duratio momentanea completa.

Vt in motu nõ datur primum mutatum esse, ita nec primum instans,

Sic verò statuimus eodem modo se habere mutatum esse ad motum, quo instans temporis ad tempus: indiuisibilia enim temporis indiuisibilia motus sequuntur, & instans temporis est mensura mutati esse. Vnde sicuti non datur primum mutatum esse in motu, ita neque primum instans. At quod attinet ad punctum, cæteraque indiuisibilia quantitatis continuæ permanentis non eadem in ijs est ratio, quæ in indiuisibilibus quantitatis successiuæ. Namque, vt ex dictis patet, fieri non potest, vt subiectum, quod nõ dum motu subijt, mutatum esse dicatur, proindeque nec potest motus à mutato esse incipere. Ad puncti vero rationem non requiritur, vt ipsum aliqua lineæ pars antecedat. quãuis re ipsa nullum detur punctum in linea, quod solum inchoet lineam, quasi non simul etiam terminet, vt alibi diximus.

Dilat. 4.

Ad primum eorum, quæ proposita sunt circa partes, è quibus motus integratur, respondendum est dari quidem in motu primam partem designatam, vt pedalem, aut alterius mensuræ, non tamè primam absolutè; cum quæuis designata contineat versus initium infinitas priores tum ipsa designata, tum inter se; ita vt ad aliquam omnino primam deueniri nequeat.

Ad

Text.

Text.

Text. 5.

Text. 5.

Cap. 2. huius lib. 9.

Ad aliud respondemus propositam à nobis assertionem non intelligi de motu discreto, sed de continuo duntaxat, quod ut constat ex partibus in infinitum diuiduis; ita nullam exhibet sui portionem, qua non alia prior, ac minor sit.

Capitis sexti Explanatio.

Quia Voniã autem quidquid) Declarat quem ordinem habeant inter se partes motus. Ac primùm statuit huiusmodi theorema. Id quod in aliquo tempore mutatur primò, in qualibet parte illius temporis necessario mutatur. Ad quod illustrandum duplicem hypothefim præmittit. Prima est omnem motum fieri in tempore. Secunda est, dupliciter dici quidpiam moueri in tempore: vel primo & per se,

Theorema
d' ordine partium motus.

Omnem motum fieri in tempore.

CAP. VI.

Text. 50.

Quia Voniã autem quidquid mutatur, in tempore mutatur, mutari verò in tempore dicitur, & ut in primo, & ut per aliud, ut in anno, quod in die mutatur, id sane quod mutatur, quo in tempore primo mutatur, in quacunque eius parte mutetur necesse est. b Et hoc quidem ita esse ex definitione constat. Nam primum ita defini-

vel per aliud: quo pacto qui vno die albescit, eo mense cuius ille dies est, albescere dicitur, sed tamen per aliud.

b Et hoc quidem ita esse) Demõstrat propositum, tum ex definitione primi, quæ superius tradita fuit. Id enim censetur fieri primùm in aliquo, quod fit in eo secundum se, nõ secundum aliquam eius partem. Tum hac ratione. Sumatur tempus, in quo mobile dicitur moueri, diuidaturque in duas partes, vel mobile in neutra mouetur, vel in vna tantum, vel in vtraque. Si in neutra, certè in toto tempore quiescit, si in vna duntaxat, iam non mouetur primum, cum ratione vnus tantum partis motu sit, si in vtraque habetur institutum.

Quid dicatur effici primum in aliquo.

Text. 51.

niebamus. Quod etiam ex his perspicitur. Sit enim A. C. in quo primo id quod mouetur, moueatur, & diuidatur in B. diuiduum enim est omne tempus: certè in tempore A. B. aut mouetur, aut non mouetur, & similiter in B. C. si itaque in neutra moueatur, in toto perfecto quiescet. Moueri enim non potest quod in nulla eius mouetur parte. At si in altero duntaxat mouetur, non in toto A. C. primo mouebitur, cum per aliud motus sit. In quacunque igitur ipsius A. C. parte motus sit necesse est.

Text. 52.

c Hoc autem ostenso, manifestum est, quidquid mouetur prius necessario motu esse. Nam si in tempore A. C. primo per magnitudinem K. L. motus sit, id quod æque celeriter mouetur, & simul incipit, per dimidium in dimidio mouebitur. Iam si æque velox per spatium aliquod eodem tempore motus est, reliquum quoque per idem motus sit necesse est. Id itaque quod mouetur, motus erit. d Præterea si in A. C. toto tempore, aut omnino in quocunque motus esse quidpiam dicemus, quod ipsius vltimum punctum sumatur (id enim est quod terminat, & inter temporis puncta semper est tempus) in cæteris etiam motus esse similiter dicetur.

Di-

c Hoc autem ost-

so) Ex his, quæ proximè conclusa sunt, manifestum esse ait ante quamlibet motus partem præcedere mutatum esse facta sectione à fine versus principium motus. Quod theorema inde concludit, quia si mobile fertur per totam magnitudinem in toto tempore, vniue in dimidio illius temporis, & magnitudinis mutatum est; rursusque si in dimidio mutatum est, in medietate illius dimidij etiam est mutatum, atque ita in finitè progrediendo.

Theorema.

d Præterea si in A.) Probat idem theorema, quia id in quo aliquid motus esse dicitur, est momentu: quandoquidem ut motus in tempore est, ita motus esse, in indiuisibili temporis, quod est momentu.

LIII 2

Quare

Ve linea pun-
ctis, ita tēpus
momentis di-
uidi.

Quare cūm tempus momentis diuidatur, vt linea punctis, quoties tempus, in quo motus fit, secari poterit, toties mobile dicetur motum: atque adeo vt ante quamlibet partem temporis præcessit alia, ita aliud indiuisibile temporis, aliudque mutatum esse.

e Præterea si id
continue mouetur, in quocunq; eius temporis, quo mouetur, aut moueri, aut mutatum esse, nisi intereat, vel à motu cesset. Quare cūm res momento cieri non possit, quia omnis motus requirit tēpus, consequens est, vt momento mutata esse dicatur.

f Non solum autem id } Proba-
uit ante quamlibet partem motus præcedere mutatum esse. Demonstrat nunc ante quodlibet mutatum esse præire motum. Prius tamen ostendit, quod quid ex vno contrario in aliud mutatur, vt ex albo in nigrum, tempore in illud mutari. Tum ita differit. Omne tempus infinite diuiduum est in minores partes; ita vt nullum sit momentum, cui non præeat pars temporis. Igitur & in motu, qui tempore fit, idem accidet, ita vt quodlibet mutatum esse terminet aliquam partem motus, & partem illius partis terminet aliud, sicque in infinitum abeundo.

g Præterea in magnitudine } Quod paulo ante demonstratum fuit licet in ceteris mutationibus planè constet, tamen in i, s, que magnitudine fiunt, hoc est, in

lacionibus, multò euidētius esse ait, propterea quod magnitudinem & continuam, & in semper diuidua scibilem esse, in confesso sit. Moueatur aliquid à C. in D. hæc cūm sint partes magnitudinis, non possunt indiuidua esse, quia duo indiuidua forent immediata, proindeque necessariò inter illa cadit magnitudo, que fit infinite diuidua: atqui mobile prius decurrit partem magnitudinis, quam totam magnitudinē: oportet igitur quod mutatum est à C. in D. prius moueri quàm mutatum sit.

Dimidij autem extremum est diuisio. Quare & in dimidio motum erit, & omnino in partium quacunque. Perpetuo enim vna cum diuisione tempus est ab ipsis temporis punctis terminatum. Si igitur tempus omne diuiduum est, & inter temporis puncta est tempus, quidquid mutatur per infinita erit mutatum. e Præterea si id quod continue mutatur, & nec interijt, nec à mutatione cessauit, aut mutari, aut mutatum esse in quocunque necesse est, vt autem in puncto temporis mutetur, fieri nequit, in singulis punctis temporis necessario mutatum est.

Quare si temporis puncta infinita sint, omne quod mutatur infinities erit mutatum. f Non solum autem id quod mutatur, necesse est mutatum esse, sed id quod mutatum est, antea mutetur necesse est. Quidquid enim ex aliquo in aliquid mutatum est, in tempore mutatum est. Sit nanque in momento ex A. in B. mutatum, in eo igitur momento, in quo est in A. mutatum non est: in A. enim & in B. simul esset. Quod enim mutatum est, cum mutatum est, in hoc non esse, prius ostensum est. At si in alio, tempus est intermedium, quod momenta minime coherant. Quoniam itaq; in tempore mutatum est, tempus autem omne diuiduum est, in dimidio per aliud erit mutatum, & in illius rursus dimidio per aliud, atque ita perpetuò, ita vt antea mutaretur. g Præterea in magnitudine dilucidius erit id, quod dictum est, quod magnitudo, in qua id mutatur, quod mutatur, sit continua. Id enim quod mutatum est ex C. in D. mutatum ponatur. Igitur si C. D. indiuiduum sit, ea que partibus carent, inter se cohererebunt. Cum autem fieri hoc non possit, necesse est id, quod intercedit, magnitudinem esse, & infinite diuiduum: quare in illa prius mutatur. Quidquid igitur mutatum est, antea mutetur necesse est. Eadem enim & in non

Text. 54.

Text. 55.

Text. 56.

Text. 57.

Text. 58.

Ante quodlibet mutatum esse præire motum.

Magnitudinem esse continuam, & scibilem in semper diuidua.

h Con.

Text. 59.

h Constat igitur necesse esse, ut id quoque quod factum est, prius fiat, & quod fit factum sit, (si diuidua fuerint, & continua) non tamen semper id quod fit, sed aliud interdum, ut ipsius aliquid, veluti domus fundamentum. Eius autem, quod interit, atque interiit, similis ratio est: ei enim quod gignitur & interit, infinitum quoddam statim inest, quippe quod fit continuum. Nec fieri potest ut aut aliquid fiat, quod non prius factum sit, aut factum sit quod non fiat. Eadem ratio est eius quod est interire, & interiisse: quamobrem constat id quod factum est, necessario antea fieri, & quod fit factum esse. Omnis enim magnitudo & omne tempus, diuidua semper sunt: quare in quocumque sit non erit ut in primo.

& mutatum esse ante motum procedendo à fine versus initium modo ante explicato locum habere inquit non in solutionibus, sed etiam in mutatione, quae est iter contraria, hoc est in alteratione, et quae inter contradicentia verificatur, id est in generatione, & interitu: quod similiter ex diuisione temporis, quo haec fiunt, concluditur. Accipit autem generationem & interitum

Ante mutatum esse necessario dari motum.

tum simul cum antecedentibus alterationibus; alioqui non tempore, sed momento fiunt.

QVAESTIO I.

VTRVM NE ALIQUID IN INSTANTI moueri possit, an non.

ARTICVLVS I.

VIDERI POSSE.

INTER alia proximi capitis theorematum statuit Aristoteles motum puncto temporis fieri neutiquam posse. Verum offerunt se argumenta, quibus id oppugnetur. Ac primum quod corpora possint, haec suadet. Id quod in instanti cernitur, in instanti est: sed cum videmus corpus aliquod loco moueri, cernimus motum in instanti; siquidem visio est momentanea actio. Igitur motus est in instanti. Secundo. Cum res nouam relationem distantiae acquirat, actu mouetur: sed in quolibet momento corpus acquirat nouam relationem distantiae: cum in quolibet instanti magis distet à termino à quo & minus à termino ad quem. Ergo & cetera. Tercio. Corpora gloriosa agilitatis dote affecta vtraque interualla pari celeritate pertingent, ut docet D. Augustinus in quaestionibus de resurrectione; mouebuntur ergo in instanti. Probaturs consecutio; quia alioqui si tempus consumerent,

Primum arguunt quod possint corpora moueri in instanti.

lon

longiorem moram traherent in ampliori, quàm in minori spatio trās-
mittendo. Deinde planius idem confirmatur testimonio eiusdem D.
Augustini lib. 22. de ciuitate Dei cap. vlt. aientis, vbi volet spiritus,
illic protinus futura corpora.

Argu. quòd
substantiæ im-
materiales in
instanti mo-
ueri queant.

Præterea. Imateriales substantiæ possunt in instanti moueri. Er-
go saltem earum motus momento fiet. Probatum assumptum. Primū,
quia ideò sol vbi primū sese exerit supra horizonta, totū hemisphæ-
rium momento illustrat, quia lumen non habet contrarium, à quo re-
tardetur: at substantijs immaterialibus nihil contrarium datur. Item,
quia propterea videntur corpora non posse in instanti locum muta-
re; quia constant partibus, quarum vna non nisi successione tempo-
ris alterius locū subit; at substantiæ materiæ expertes carent partibus.

Argu. quòd
saltem diuini
tus possit ef-
fici motus in
instanti.

Ad hæc; quod saltem diuina virtute quoduis mobile in instanti
moueri queat, probatur. Primū, quia potest Deus in instanti trans-
ferre quoduis corpus hinc Romam; cum ex eo nulla sequatur contra-
dictio. Secundò, quia in resurrectione corporum, ex cōmuni Theo-
logorum doctrina, momento est efformandum corpus Petri, verbū In 4. sent. d
gratia, suisque organis distinguendum, atque inferenda in ipsum ani- 47.
ma; in qua membrorum coagmentatione necessariò dabitur motus
in instanti. Si enim cineres fuerint in materia rariori, ad idoneam &
congruentem compositionem addensandi erunt; similiterque si in
materia densiori sint, erunt extenuandi: addensatio autem, & exte-
nuatio, præterquam quod per se motus sunt ad qualitatem, coniun-
guntur etiam cum motu ad locum, vtpatet. Quare erunt ij motus in
instanti. Postremò, quia quo motrix virtus maior est, & efficacior, eo
celerius mouet; cum igitur virtus diuina infinita sit, infinita celerita-
te, atque adeò non tempore; sed puncto temporis mouebit.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS NEGATIVA
quæstionis, & argumentis in contrariam
partem adductis satisficit.

Conclusio.

Afferendum tamen est cum Aristotele cap. 3. huius libri tex. 29.
alijsque in locis, & communi Peripateticæ scholæ assensu nul-
lum motum in instanti posse fieri; etsi aliter visum fuerit non-
nullis, quos refert, impugnatque Durandus in 4. distinct. 43. quæst.
ultima, Richardus in 1. dist. 37. quæst. 3. circa 3. principale. Proba-
tur autem nostra hæc assertio hunc in modum. Motus, cum sit actus
entis in potentia, vt in potentia, est continuus, habetque prius, & po-
sterius, & ex sua natura successionem vendicat: atqui successio non
potest dari in instanti; ergo neque motus. Secundò sicut se habet mu-
tatum

Probatio.

tatum

tantū esse ad instans, ita motus ad tempus; ergo à commutata proportionē sicut se habet mutatum esse ad tempus, ita motus ad instans: sed mutatum esse necessariò mensuratur instanti, nec potest mensurari tempore: ergo motus necessariò mensurabitur tempore; nec poterit instanti mensurari; atque adeò nec in instanti esse. Et hæc quidem rationes concludunt non solū nō posse facultate naturæ, sed nec divina virtute motum in instanti dari; cum nec motus essentia absq; successione, nec successio absque mora esse possit.

Diluamus igitur aduersæ partis argumenta; ac primū ea, quæ ostendere nitebantur posse corpora in instanti moueri. Ad primum dicimus id, quod in instanti cernitur, in instanti esse. Nos autem nō cernere motū rei, seu potius rem prout motui subest, in instanti. Nec eiusmodi visionem actionem momentaneam esse: quemadmodū nec eam, qua fixis oculis immotum lapidem aliquandiu intuemur. Si momentaneum propriè sumatur, videlicet pro eo, quod puncto temporis vel instanti durat, & immediate post euanescit. Itaque quod dici solet visionem in instanti fieri, eatenus verum est, quatenus ex natura earum visibilium imaginum, quæ in instanti ad oculum perferuntur, & ex parte etiam ipsius potentia nihil repugnat actionem videndi in instanti elici. Diximus, Earum visibilium imaginum, quia vt motus in instanti non est; ita fieri nequit, vt species modificata à motu, quæ ab ipso quoad sui productionem, conseruationemque dependet, in instanti gignatur; quod tamen secus euenit in ortu, traiectuque aliarum specierum, quas res fixæ; & immotæ ad aspectum iaculantur: hæc nāq; vno & eodem momento à rebus exeunt, & oculo inuruntur. Porro autem ad quam mensuræ, seu durationis speciem pertineat ea duratio, qua motus, & item ea, qua immotus lapis eodem obtutu aliquandiu retento cernitur, ex ijs, quæ octauo huius operis disquerēda sunt, planum erit.

Ad secundum respondemus, sicuti mobile non magis recedit à termino à quo, nec magis accedit termino ad quem, nisi in tempore; ita nec relationem maioris, minorisve distantia, nisi tempore comparari; licet eam in instanti acquiri asseruerit Capreolus in 1. sentent. d. 30. quæst. 1. art. 1.

Ad tertiam reiecta opinione Gregorij Ariminensis in 2. dist. 6. q. 3. art. 2. Maioris in 4. dist. 49. quæst. 8. & aliorum existimantiū corpora gloriosa commectura ab vno loco ad quemvis alium in instanti: dicendum est D. Augustinum verbis in argumento adductis tantū significare corpora gloriosa incredibili celeritate versus omnem locorum differentiam sese motura: etsi non defuerint etiam qui ex loco illò 22. lib. de ciuitate Dei perperam collegerint, in potestate beatorū fore sua corpora ad loca dissita sine medio trāsferre; eo modo quo quisque nostrum cogitationem è terra ad cœlum non transeundo interiectum spatium, liberè traducit. Quorum sententiæ refragatur in primis ipsa corporum natura, quæ ad spiritus nobilitat; in nunquam euadit;

Legit Och.
quodl. 4. q.
14. Cap. in 2.
d. 6. q. vnica
Soc. 12. Meta
ph. q. 43.

De hoc dub.
Maironius in
2. d. 8. q. 2.

Visio rei mo-
te nū fiat in
instanti.

Quæ imagi-
nes rerum
visibilium mo-
mento ad o-
culum trans-
mittantur.

Quo modo
acquiratur
relatio distā-
tiæ.

Reijcitur opi-
nio Grego-
rij, & aliorū.

euadat: deinde quia nec si ad illam euaderet momento cieretur, cum ipsi quoque spiritus motu tempus consumant. Item quia dum intellectus cogitatione, aut volūtas affectu ad res locorum interuallis di-
 siunctas mutatur, neutiquam secundum se ab vno loco in alium trans-
 migrat. Nec enim rebus de quibus meditatur, aut quas appetit, re-
 ipsa continetur, sed eatenus transire dicitur, quatenus actiones suas
 dirigit, applicatvè, à rebus vno in loco positis ad eas, quæ alibi ex-
 istunt.

Ratio autē, qua probari videbatur immateriales substantias pun-
 cto temporis cieri posse explicabitur negatione antecedentis, ad
 cuius priorem confirmationem, relicta eorum sententia, qui putant
 illuminationem non momento, sed tempore quam breuissimo fieri,
 dicendum erit traiectionem luminis non ob id solum momento effi-
 ci, quod lux contrarium non habet: (nam & substantiæ nihil est cō-
 trarium) sed etiam quia ita effunditur, vt non eadem lucis portio ab
 vna parte ad aliam transeat, sicuti accidit rei locum mutanti, quæ
 vna, atque eadem singulas partes spatij decurrit, eisque secundum
 se respondet. Quo fit vt nunc has, nunc illas successione decurren-
 do moram trahat, & tempus cōsumat. Ad posteriorem similiter res-
 pondendum, corpora non ob eam solum causam ad motum obeun-
 dum tempus requirere, quia constant partibus, sed quia secundum
 suam substantiā respondent spatio, quod non nisi vnam partem post
 aliam transmittendo, conficiunt.

Ea verò, quæ suadebant saltem diuina virtute posse motum in in-
 stanti fieri, ita solues. Ad primum dicitur posse Petrum, qui Conim-
 bricæ est, Romæ, immo & in tota medijs spatij intercapedine simul
 diuina virtute in instanti collocari; ita vt totum id spatium simul oc-
 cupet accipiendo in his omnibus locis à Deo per peculiarem influ-
 xum idem esse, quod Conimbricæ habet, vt in 4. huius operis dis-
 seruimus. Verum id non fiet per motum, quo ab vna parte spatij ad
 aliam subinde transeat; sed per momentaneam actionem, qua Petro
 esse, vti diximus conferatur.

Ad secundum dicendum in resurrectione corporum illam cine-
 rum extenuationem, addensationemque exhibendam esse diuinitus
 in instanti, absque vllō tamen motu, aut transitu ab vna parte loci
 siue spatij in aliam: sed eo tantum quod Deus vel partibus cineris an-
 tea dilatatis conferet esse in spatio contractiori, desinendo illud cō-
 ferre, vbi antea conferebat; vel è conuerso, quod partibus antea ad-
 densatis tribuet esse in maiori earum ab se mutuo distantia. Urgebit
 tamen quispiam necessariò in illa addensatione ob quam cineres mi-
 norem locum occupabunt, vicinum corpus in instanti accursurum,
 ne detur vacuum. Ad hanc difficultatem, quam Scotus in 4. dist. 43.
 quæst. 2. art. 3. molestissimam vocat, respondet Scotus ibidem q. 5.
 concedendo id, quod intulimus. Sed non rectè; nec enim corpus vī
 propria locum in instanti mutare potest. Occurrendū potius diuina

virtute

Resurrectio
 corporū mo-
 mentanea.

lib. 4.
 op. c. 9
 an. 1.

C. 5. 4. an. 2.

virtute prouidendū esse, vt prædictum spatium confestim alio corpore occupetur. Non quod aliunde transeat, id enim non nisi tēpore fieri potest: sed cui Deus conferat ibi esse in eodem instanti addensationis cinerum.

Ad tertium etsi virtus motiua diuina infinita sit, non posse tamen efficere infinitum impulsū, quia repugnat dari infinitum in rebus creatis: vel si id non repugnet, vt quibusdam videtur, repugnare tamen concurrere Deum cum illo (intellige secundum eius infinitatem: nam secundum aliquam finitam portionem, nihil obstat) ad ciendum lapidem. Quod vt planè intelligas aduerte quæstionem esse, si Deus infinitum impulsū lapidi imprimeret, & cum eo cōcurreret, num oporteret lapidem vi illius impulsus ab vno loco ad alium momentanea mutatione transire. Quidam ad negantem partem deflexere, eo potissimum argumento, quod quantuscunq; impulsus extiterit semper lapidi occursura sit ea repugnantia, quæ ex intercapedine spatij oritur, quam vocant impossibilitatem terminorum; siquidem vis motiua tantummodò efficax est ad transferendum mobile ab vno loco ad alium; non verò ad ipsum maiori spatio, quàm eius quantitas postulet, exæquandum. At si lapis vnus palmi spatium decem palmorum in instanti conficeret, oporteret eum, vt alibi ratiocinati sumus, in totis decem palmis simul existere, eisque ex æquo commensurari; quod nequiquam videtur admittendum. Quod si quis roget quantum temporis debeat lapis in traicendo spatio consumere, respondent consumpturum minimū tempus; adhuc enim, vt moueatur, non nihil temporis requirit ob rationem ante explicatam. Requiret tamen minimum, quia necesse erit tempus ab eo consumptum nullam habere proportionem cum eo, quo cætera mobilia finitam habentia grauitatem, deferuntur: quod minimū quia nō datur; siquidē quātitas caret minimo, inde esse inquit quod nullum mobile infinito impulsu agitari potest.

Cæterum plerique omnes Philosophi, & interpretes Aristotelis aduersam opinionem tuentur ea innixi ratione; quia si virtus quo maior, eo celerius mouet, vtique infinita virtus celeritate in infinitum maiori, atque adeo momentanea ciebit. Quæ est ratio Aristotelis octauo huius operis capite decimo textu septuagesimo nono, sic enim probat non dari in magnitudine virtutem infinitam; quod item repetit primo de cælo capite sexto textu quinquagesimo secundo.

Ex his duabus opinionibus neutram absolutè amplectimur, neutram omnino improbam⁹, sed media ingressi via, ex vtraq; aliquid decerpimus. Videlicet arbitramur, si diuina potestate infinitus produceretur impulsus, isque secundū totā suā vim ad transferendum mobile ab vna parte in aliam cōcurreret; futurum ex ea hypothese vt mobile traiceret, ac non traiceret spatium in instanti: non traiceret, vt

Mmm

prioris

p. 8. q. 5.

lib. 4. huius
op. c. 9. q. 5.
m. 1.

Quæstio.

Quorundā
responsio.Legitima ex
plicatio pro
positæ quæ
stionis.

prioris sententiæ argumentum persuadet: traiceret, vt posterioris ratio concludit. Quæ implicatio & repugnãtia ex hypothesi impossibili sequeretur. Licet enim demus posse à Deo infinitam vim motricem produci; non proinde tamen dabimus posse eam ex toto ad mouẽdum applicari, vt etiam in tertio huius operis libro statuimus. Cap. 8. q. 2.

Cur non possit infinitus impulsus applicari mobili ad motum.

Accommodaretur enim ad motum, ac non ad motum: ad motum, quia est vis motiua: non ad motum, quia citra omnem proportionem ad alias vires motiuas, mobile deferret, proindeque in instanti. Ex quo fieret vt magnitudo vnus palmi vi, ac merito solius impulsus æquaretur, & non æquaretur magnitudini decem palmorum; vinceretque ac non vinceret repugnantiam ex intercapedine spatij oriundam; & denique ciceretur, & non ciceretur in instanti. Nec refert quod Aristoteles ad tollendam è natura rerum infinitam grauitatẽ, alteram duntaxat prædictæ repugãtiæ partem intulit; videlicet fore in instanti motum: id enim ad propositum concludendum sat illi erat. Cui tamen si obijceres ex infinita grauitate non sequi rem motam, sed mutatam fore in instanti; absurdum vero nullum esse momento mutationem fieri: haud dubiè responderet per vim motiuam non quouis modo mutari rem; sed mutari cum motu; rursusque per vim motiuam infinitam necessario deferri sine motu: sicque traduci, & non traduci rem in instanti: quæ sunt duo implicationis mēbra à nobis tradita.

Nec verum est quod prioris sententiæ auctores aiebant, videlicet ex infinito impulsu tantum sequi moueri rem minimo tempore; non autem in instanti. Sicut enim impulsus infinitus nullam habet ad finitum proportionem; ita neque duratio, quæ dimetitur motum profectum ex infinito impulsu, vllam proportionem habere debet ad eã moram, quam trahit mobile finito impulsu agitatum. Quare cum quodlibet tempus finitum aliquam seruet proportionem ad aliud finitum tempus, sequitur non recte ab eis dici motum, qui infinito impulsu fit, minimo tempore duntaxat peractum iri.

Capitis septimi explanatio.

Theoremata spectãtia ad finitatem & infinitatem motus. Finitum spatium non de curri tempore infinito.

Quoniam a autem quidquid } Haftenus de sectione motus differuit; nunc de eiusdẽ finitate, & infinitate theoremata quẽdã subiicit. Enimverò quẽadmodũ diuisio ad rationẽ continuipertinet, ita finitum & infinitũ. Vt autẽ supra docuit diuisiõnẽ in motu, magnitudine, tempore, & mobili inueniri, ita nũc infinitatẽ eiusdẽ inesse ostẽdit. Primum theoremata est. Infinito tẽpore finitũ spatiũ pertrãsiri non potest. Intel.

Intellige nisi finitum spatium identidem repetatur, ut in cœlestium globorum conuersione contingit. Quod Aristoteles comprobat primū in eo, quod equabili celeritate mouetur. Quæ demonstratio superius tradita fuit, ideoque eam Themistius in sua paraphrasi præterijt; nec verò nostram explicationem iam desiderat.

CAP. VII.

Text. 60.

Quoniam a autem quidquid mouetur, in tempore mouetur, & in maiori per maiorem magnitudinem, fieri non potest ut tempore infinito finitum aliquid transeat, modo non per eandem semper, aut per aliquid ipsius, sed toto & per totam moueatur. Ac illud quidem constat si æqua celeritate quidpiam moueatur, necessariò finitam finito transire. Nam sumpta parte, quæ totum metiatur, in tot æqualibus temporibus, quot magnitudinis sunt partes, totam transibit: quare cum hæc finitæ sint, & singulæ quantæ, & omnes numero conclusæ, & tempus quoque erit finitum. Tantum enim toties erit, quantum est tempus partis multitudinem partium multiplicatum. Atqui & nihil interest, si æqua celeritate non fuerit. Sit enim *A B.* interuallum finitum, quod infinito tempore transiit, quod tempus infinitum sit *C D.* Si igitur necesse est id per vnā partem antequam per aliam motum esse, perspicuum est, in priori, posteriorivè temporis parte, aliam atque aliam transiisse. In maiore enim tempore, per aliam semper motum erit. *b* Idque non minus fiet, seu æquè celeriter mutetur, seu non æquè, & siue intendatur motus, siue idem persistat. Spatii itaque *A B.* sumatur *A E.* quod totū *A B.* metiatur. Hoc igitur aliqua infiniti temporis parte transiit. Nam infinito non potest quoniam totum infinito. Rursum si aliud tantum sumpsero, quantum est *A E.* tempore finito necesse est transisse totum enim infinito. Ita igitur sumens cum infiniti nulla pars sit quæ ipsum metiatur (ex finitis enim tam æqualibus, quam inæqualibus infinitum constare non potest, quod finita tam multitudine, quam magnitudine vnum quidpiam metiatur, idque nihil minus, seu sint æqualia, seu inæqualia, modo magnitudine finita, spatium autem finitum partes quantæ *A E.* metiantur) tempore profecto finito ipsum *A B.* transibit. *c* Eadem autem motus est, qui ad quietem est, ratio. Ita nec generari, nec interire aliquid vnum semper potest. *d* Eadem ratione demonstratur finito tempore per infinitam moueri, aut ad quietem tendere non posse, seu æqualiter, seu inæqualiter moueatur. Nam sumpta aliqua parte, quæ totum tempus metiatur, magnitudinis quantitatem quandam, non totam in ea transibit: quam totam in toto.

Text. 62.

quid vnum semper gignatur, aut intereat; quia alioqui finita generatio, quæ est, infinito tempore duraret.

d Eadem ratione demonstratur) Demonstrat non posse mobile tempore finito infinitam magnitudinem

Mmm a

dinem

b Idque non minus) Probat idem in vniuersum, siue res equabili motu cicatur, siue nō. Supponit verò id, quod mouetur, priorem magnitudinis partem prius transire, quàm posteriorem, & longiori tempore maiorem decurrere magnitudinē, quàm breuiori. Itē finitum ab infinito mensurari non posse, & quodlibet finitum posse à finito absolui, atque adeò infinitum ex finitis, siue equalia, siue inæqualia sint, minime coalescere. Ex quibus positis demonstrationem adhibet à superiori nō admodum dissimilem.

c Eadem autem motus est) Duplex est horum verborū sensus. Aut enim vult superiorem demonstrationē partem vni habere in motu, qui ad quietem tendit, & in eo, qui non tendit ad quietem, de quo motuum discrimine superius disputauit, aut indicat eandem esse rationem in quiete, quæ est in motu, quoad finitudinem, vel infinitudinem; cum motus & quies sub eandem mensuram cadant. Addit fieri non posse ut ali-

Finitum nō
posse mensu-
rari ab infini-
to.

Motum &
quietem sub
eandem me-
surā cadere.

Infini-
tā ma-
gnitudinem
non posse tē-
pore finito
pertransiri.

Infini-
tū ab-
lacione fini-
ti non posse
absolui.

In
magis
magis
magis

dinem pertransire, & quietem assequi siue æqualibi, siue inæqualibi motu agitetur. Summatim enim aliqua pars temporis, quæ totum tempus, in quo mobile aliquam partem magnitudinis transmittit, metiatur: Tum cum eodem modo se habeat pars temporis ad totum tempus, quo pars magnitudinis ad totam magnitudinem: si pars temporis, quod consumitur in conficienda magnitudine infinita, totum tempus metitur, certè pars magnitudinis totam magnitudinem absoluet. Quod à vero abest, cum infinitum ablatione finiti absolui nō possit.

His autem demonstratis } Proponit alia theoremata, quibus mobile cum spatio, seu magnitudine, & tempore potissimum conficit. Statuit ergo si erit non posse, ut tempore finito res finita magnitudinē infinitam, vel res infinita finitam magnitudinem, vel res infinita infinitam magnitudinem conficiat. Horum primū ex eo suadet, quia diuisio in partes æquales tempore, cum mobile in qualibet parte finitum spatium decurrat, in toto tempore non nisi finitum absoluet.

Cum igitur quod finitum est } Ex superiori ratione sequitur secundū theorematis confirmatio. Etenim fieri nequit ut infinitum mobile spatium finitum decurrat, nisi mobile finitum spatium infinitum transeat. Proindeque necesse est si finitū pertransire debeat, ut ipsummet finitū eius partes decurrat, & absoluat, quod fieri nequit, cum infinitum nunquam absoluetur.

At neque infinitum tempore finito } Probat tertium theoremata, quia infinitum non potest spatium vllum transmittere, nisi aliqua finita pars ex ijs, quæ infinito insunt, illud pertranseat. At finitum mobile non decurrit infinitum finitum tempore.

Cum autem nec quod } Theorema aliud constituit, videlicet non posse dari motum infinitum tempore finito. Quod ex ijs, quæ paulo ante comprobata sunt, colligit. Eadem namque magnitudinis, & motus ratio est; cum hæc mutuo sibi respondeant. Quare si infinita magnitudo finitum tempore confici nequit, nec motus infinitus tempore finito esse poterit.

Capitulum

Et rursus in æquali, alia, & in singulis similiter, seu æqualem, seu inæqualem ei, quæ à principio: nihil enim refert, modo quæque finita sit. Nam tempore consumpto, infinitum nō consumptum fore, manifestum est, quod & magnitudine, & numero detractio fiat finita. Tempore igitur finito infinitum non transit. Ac nihil refert vtrum altera parte, an vtraque magnitudo sit infinita. Eadem enim ratio est. His autem demonstratis perspicuum est, nec magnitudinem infinitam tempore finito id, quod infinitum est, ob eandem causam posse decurrere. In parte enim temporis finitum transit, & in quancunque similiter: quare in toto finitum. Cum igitur quod finitum est, tempore finito infinitum non transeat, nec infinitum finitum constat: nam si infinitum finitum, & finitum quoque infinitum transire necesse est. Nihil enim refert vtrum id sit, quod mouetur, cum vtroque modo id quod finitum est infinitum transeat. Cum enim A, infinitum mouetur, aliqua ipsius pars finita, ut C D, erit in B. & rursus alia, atque alia, & ita perpetuo. Quare simul fiet, ut infinitum per finitum motum sit, & finitum infinitum transeat. Nec enim fortasse fieri potest, ut infinitum aliter per finitum moueatur, quam quod finitum transeat infinitum, aut lacione, aut metiendo. Quare cum hoc fieri non possit, profectò infinitum finitum non transit. At neque infinitum tempore finito infinitum transit. Nam si infinitum, etiam finitum, cum in infinito finitum insit. Eadem etiam erit tempore sumpto demonstratio. h Cum autem nec quod finitum est infinitum transeat, nec quod infinitum finitum, nec infinitum finitum tempore moueatur, constat nec motum infinitum tempore finito fieri posse. Quid enim refert motum, an magnitudinem facere infinitam? Nam cum latio omnis in loco sit, si vtrunvis infinitum sit, alterum quoque esse necesse est.

Text. 63.

Text. 64.

Text. 65.

Text. 66.

Infini-
tū nun-
quam confi-
ci.

Mobile fini-
tū confice-
re in finitū fi-
nito tempore.

Nō posse da-
ri motum in
finitum tem-
pore finito.

Text.

Text.

Text.

Text.

Text.

Capitis octavi Explanatio.

Ca Vm autem id γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω quod Boetius vertit stare, est moueri non quolibet mo- De motu; tu, sed eo quo ad statum itat. Quod ergo Aristoteles de motu indiscriminatim ostē- quo ad statū derat, id nunc de eo, quo mobile pergit ad quietem, quę priuato nomine status dici- tur, demonstrare aggreditur. Primumque suadet omne, quod ad statum tendit, mo- ueri. Nam omne id, quod moueri aptū est, tum cum est aptum, & prout aptum est, aut mouetur, aut quiescit. Cū igitur id, quod ad statum tendit, non quiescat, nec stet, ut plantum est (non enim ad quietem iret) consequens est ut moueatur.

CAP. VIII.

Text. 67.

CVm autem id omne quod moueri aptum est, tum cum aptum est, & ubi, & quemadmodum, aut moueatur, aut quiescat, id quod ad statum tendit, tum cum tendit, necessariō mouetur. Nam si non moueatur, quies-

Text. 68.

cet: fieri autem non potest, ut ad quietem id proficiatur, quod quiescit. Quo sane demonstrato manifestum est necesse esse, ut in tempore ad statum eatur. b Nam quod mouetur, in tempore mouetur, quod vero it ad statum, moueri ostensū

Text. 69.

est, quamobrem in tempore ad statum eat necesse est. Celerius item & tardius in tempore dicimus. Contingit autem ut ad statum celerius & tardius proficiatur. c Quod vero ad

Text. 70.

statum tendit, in quo tempore ad statum primo tendit, in quo cunque illius ad statum tendat necesse est. Nam tempore di-

uiso, si in neutra parte ad statum tendat, neque etiam in toto. Quare quod ad statum tendit, ad statum non tendit. Quod si in altera, non in toto primo ad statum tenderet, cum in hoc

per vtranque partem ad illum tendat, ut de eo quod mouetur antea dictum est. d Ut autem non est in quo primo id, quod mouetur, moueatur, ita nec in quo ad statum tendat id quod

ad statum tendit. Nam nec ipsius moueri, nec ipsius stare aliquid est primum. Sit enim primum, A. B. in quo ad statū

tendat. Hoc sane partibus non vacare non potest, cum motus in eo non sit, quod partibus caret, propterea quod ipsius aliquid est motum. Quod uero ad statum proficiatur, moueri

monstratum est. At uero si diuiduum sit, in quacunque eius parte ad statum proficiatur, cum prius monstratum sit in quo primo ad statum aliquid proficiatur, in quocunque illius proficiat. Cum autem tempus sit in quo primo ad statum proficiatur, & non indiuiduum, tempusque omne infinite possit

diuidi, in quo primo ad statum proficiatur, non erit.

e Nec tempore mouetur, in qualibet illius temporis parte necessariō moueri. Id etiam nunc de motu, quo status petitur, eadem ratione demonstrat, quę quia satis explicata iam fuit, non est

ur actum agamus. d Ut autem non est) Similiter concludit non dari primum in motu ad statum contenden- te. Vel enim id, in quo daretur, esset indiuiduum temporis, vel diuiduum; quorum neutrum esse potest. Non indiuiduum, quia non esset motus. Nec diuiduum, quia tunc prius existeret in dimidio illius medietatis, proindeque non esset primum in illo ergo &c.

e Nec igitur primum est) Non dari primam quietis partem, seu primum, in quo id quod quiescit, quiescit, ex eo ostendit, quia omnis quies in tempore est, non in puncto temporis.

De motu; quo ad statū itur.

Nam omne id, quod moueri aptū est, tum cum est aptum, & prout aptum est, aut mouetur, aut quiescit.

Cū igitur id, quod ad statum tendit, non quiescat, nec stet, ut plantum est

(non enim ad quietem iret) consequens est ut moueatur.

b Nam quod mouetur) Probat quidquid ad statū abire in tempore abire; tum quia motus omnis in tempore fit; tum quia motus, aut velox est, aut tardus: ve-

locitas autē & tarditas important se cum tempore. Quin

uero quilibet eorū motuum, quibus mobile ad statum pergit, initio tardior est, in fine velocior, ut videre licet in motibus elementorum ad proprias, nativasque sedes aduentium.

c Quod uero ad statum) Probat ut superius id, quod primum in aliquo

tempore mouetur, in qualibet illius temporis parte necessariō moueri. Id etiam nunc de motu, quo status petitur, eadem ratione demonstrat, quę quia satis explicata iam fuit, non est

ur actum agamus.

d Ut autem non est) Similiter concludit non dari primum in motu ad statum contenden- te. Vel enim id, in quo daretur, esset indiuiduum temporis, vel diuiduum; quorum neutrum esse potest. Non indiuiduum, quia non esset motus. Nec diuiduum, quia tunc prius existeret in dimidio illius medietatis, proindeque non esset primum in illo ergo &c.

e Nec igitur primum est) Non dari primam quietis partem, seu primum, in quo id quod quiescit, quiescit, ex eo ostendit, quia omnis quies in tempore est, non in puncto temporis.

Non dari primam partem quietis, Quare quietis,

Nō dari quie- tem nisi in tē- pore.

Quare ut non est prima pars temporis, ita nec quietis. Non dari verò quietem nisi in tē- pore bifariam probat. Primū quia nihil momento fieri potest: eadem vero quoad hoc in motu & quiete ratio inuenitur. Secūdo quia id testatur vel ipsa quietis definitio: tunc enim rem obtinere quietem dicimus, cū ita sese habet modo, atque antea; quæ duo temporis dif- ferentias inuehunt.

Theorema.

f Cū autem quidquid mouetur, ut se preparat ad incundam certamen cum Zeno- ne Eleate Parme- nidis discipulo, qui motū ē medio tol- lebat, hoc theore- ma statuit. Id quod in aliquo primo tempore mouetur, ita ut per se, non quia in aliquo illius, in eo mouea- tur, eo tempore, in quo primo mouetur, non est in ali- quo, seu in aliqua parte eius, per quod primò mouetur. Prius tamen sumit duo illa in hac disputatione sæpe inculcāta, videlicet quidquid mouetur in tēpore moueri & ex vno in aliud mutari. Tū ita dif- ferit. Si id quod mouetur in quo pri- mo tempore mouetur, in aliquo pri- mo esset, ut in spa- tio, vel qualitate, cū eiusmodi tēpus ne- cessariò foret diui- duum, vtiq; tam ipsum mobile, quam eius partes in quacunque parte illius temporis in tali spatio vel qualitate existeret, ut constat ex definitione eius, quod est esse primum in aliquo. Cū igitur aliquo tempore in aliquo esse nihil aliud sit, quā in eo quiescere, iam mobile in quo primo tempore mouetur, quiesceret, quod repugnat. Fieri ergo non potest ut id, quod mouetur in quo primo tempore mouetur, in aliquo primo sit.

Quicquid mo- uetur, ex vno in aliud mu- tari.

e Nec igitur primum est in quo id quod quiescit, quieuerit. In indiuiduo enim non quieuit, propterea quod motus in indi- uiduo non fiat. In quo autem est quiescere in eodem est moueri, cū quiescere dicamus, cū id quod moueri aptum est, tum cū aptum est, & in quo, non mouetur. Rursus quiescere dicimus cū eodem modo nunc habet, atque prius, ut non vno quodam iudicantes, sed duobus ad minimum. Quare partibus non care- bit id in quo quiescit. Quod si partibus constet tempus erit, & in quacunque eius parte quiescet. Eodem enim modo, quo & in prioribus demonstrabitur: quare nihil erit primum. Cuius cau- sa est quod in tempore res omnis quiescit, & mouetur. Tempus autem primum non est, nec magnitudo, nec omnino vllum con- tinuum, cū omne in infinita diuidi aptum sit. f Cū autem quidquid mouetur, in tempore moueatur, & ex aliquo in ali- quid mutetur, fieri non potest ut in eo tempore, in quo per se, & non in aliquo illius quidpiam mouetur, ipsum in aliquo sit primo. Quiescere enim est aliquid, & vnāquaque eius partem tempore aliquo in eodem esse. Nam quiescere ita dicimus cū in alio, atque alio temporis momento, & ipsum & partes in eodem esse vere affirmatur. Quod si hoc quiescere est, non po- test profecto id quod mutatur, in aliquo totum esse in primo tempore. Nam tempus omne diuiduum est, quare in alia, atque alia eius parte, & ipsum & partes in eodem esse vere dicere li- cebit. Si enim hoc modo non erit, sed in vno tantum temporis momento, nullo tempore erit in aliquo, sed in temporis dū- taxat extremo. g In ipso verò momento semper quidem in aliquo manet, non tamen quiescit, cū nec quiescere momēto liceat, nec moueri. Sed verum quidem est in ipso momento nō moueri, atque item esse in aliquo. In tempore autem per quie- tem esse non potest: accidet enim ut quod fertur, quiescat.

Text. 72.

Text. 73.

Text. 74.

CAP.

duum, vtiq; tam ipsum mobile, quam eius partes in quacunque parte illius temporis in tali spatio vel qualitate existeret, ut constat ex definitione eius, quod est esse primum in aliquo. Cū igitur aliquo tempore in aliquo esse nihil aliud sit, quā in eo quiescere, iam mobile in quo primo tempore mouetur, quiesceret, quod repugnat. Fieri ergo non potest ut id, quod mouetur in quo primo tempore mouetur, in aliquo primo sit.

g In ipso verò momento) Commonefacit nihil ob stare id, quod proximè docuit, quo- minus id, quod mouetur, in momento quod partium temporis est terminus, necessariò sit in aliquo, hoc est partem aliquam magnitudinis, vel alterius forme, ad quam motus est, in se co- hibeat. Tamen si admittendam non sit in eo momento quiescere; quandoquidem ut motus, ita & quies tempus exigit.

Capitis

Tex

Tex

Tex

Text

Text

Text. 8

Capitis noni Explanatio.

Za Eno autem } Ne Zenonem, qui motū sustulit, indicta causa damnasse videatur, rationes, quibus in eam sententiam adductus fuit, in medium profert. Nec abs re huiusmodi controuersiam hoc loco suscipit, cum eius profligatio pendeat ab ijs, quæ hoc libro pertrahantur, videlicet à compositione, diuisione, & finitate, vel infinitate magnitudinis, temporis, aliorumque ad motum concurrentium. Porro autem prima ratio Zenonis hinc in mo-

Rationes, qui
by Zeno mo-
tum tollebat.

CAP. IX.

Text. 75.

Za Eno autem malè ratiocinatur. Si enim inquit, quidquid est in sibi æquali, aut quiescit, aut mouetur, id autē quod fertur, in eo, quod sibi æquale est, in momēto est semper, im-

Text. 76.

mobilis certè erit ea, quæ fertur, sagitta. b Hoc verò est falsum, cum tempus ex momentis indiuiduis non cōstet, vt neque

Text. 77.

alia vlla magnitudo. c Quatuor autem Zenonis de motu sunt rationes, quæ difficultatem mouentibus præbent. Prima quidem, quæ motum ob id tollit, quod prius ad medium, quam ad finem id, quod fertur, peruenire oporteat, quam rationem ante

Text. 78.

ea distinximus. d Secunda verò est, quæ Achilles nuncupatur, quæ eiusmodi est, quod res, quæ celerrima est, id nunquam assequetur, quod tardissimo rapitur cursu. Id enim, quod persequitur, necessario eo antè venire, vnde id, quod fugit, discessit. Ita fieri vt id, quo tardius est, reliquum aliquo spatio necessa-

Text. 79.

riò perueniat. e Est autem hæc ratio eadem, atque ea, quæ ex sectione in dimidio ducitur. Sed differt, quod magnitudinē quæ sumitur, non in dimidia diuidit. Vt igitur tardius non attingatur ex ratione accidit. Ob idem autem euenit atque in diuisione in dimidia. Nam in vtraque accidit, vt ad finem non perueniatur, quoquo modo magnitudine diuisa. Sed in hac additur ne illud quidem, quod celerrimum est, (quod tragicè prolatum est, id quod tardissimū est) persequēdo. f Quāobrè solutio eadē sit necesse est. Quod autē cēsset, nūquā id attingit quod peruenit, falsū est. Nā cū præuenit quidē nō attingitur, attamē attingitur si dabit, id quod mouetur, magnitudinē finitam transire. Hæ igitur rationes due sunt. g Tertia est quæ nunc dicta est, quod sagitta, quæ fertur, stabit: idq; ex eo efficitur, quod sumatur tempus ex momētis constare. Quo non concessio, syllogismus non erit.

Text. 80.

gō maior propositio, & ad eius probationem inficiandū, mobile dū est in spatio sibi equali quiescere. Namque singulis momentis est in spatio equali sibi, & tamen in ijs non mouetur, aut quiescit. Nec verò simul, aut respectu eiusdem mouetur, & non mouetur: mouetur enim in partibus temporis, quæ per instantia copulantur: in ipsis autem instantibus neutiquam mouetur.

c Quatuor autem } Zenonis rationes, quæ plus negotij exhibebant, quatuor sunt. E quibus eam, quæ proximè soluta est, paulò post tertio loco numerat Aristoteles. Nunc primam affert, quæ huiusmodi est. Cū in qualibet magnitudine infinite infint partes, si quid mo-

Respōsio ad
rationem Ze-
nonis.

Ratio Zeno-
nis.

um conclusa erat.

Si daretur motus se-

queretur id, quod

rapidissimo cursu

ferretur, vt iaculum in

totum, moueri si-

mul & stare: sed hoc

repugantiā inuol-

uit. Nullus igitur

motus datur. Maio-

rem ostendebat, quia

omne mobile, cum

est in spatio sibi

equali, aut moue-

tur, aut quiescit,

Quod autem fertur

singulis momentis

est in spatio equali

sibi. Quare iaculum

dum fertur, quia sin-

gulis momentis mo-

ueri non potest, ne-

cessario in ijs quies-

cet: atque adeò si in

aliquo mouetur, si-

mul mouetur, &

quiescit.

b Hoc verò est

falsum } Proposi-

tam rationem pau-

cis diluit negans tē-

pus ex solis momē-

tis cōstare, quo fun-

damento ea potissi-

mū innititur, sumit

enim si iaculum in

quolibet momento

non moueatur, nec

in tempore moue-

ri. Neganda est er-

Quar-

Tēpus & magnitudo eisdem partium diuisionibus sibi respōdēt. tum subeat finito tempore infinita pertransibit; hoc autem fieri non potest; quia infiniti nature repugnat. Igitur nullum corpus verè motum subit. Huic rationi satisfactum ab se iam ante Aristoteles ait; videlicet cum hoc libro docuit infinitum sectione, quod non actu, sed potestate infinitum est, tempore finito decurri posse. Enimverò cum tempus continuum sit, parique modo infinitum, eodem infinitatis iure, eisdemque partium diuisionibus sibi mutuo respondebunt tempus & magnitudo. Nec contra naturam talis infiniti est hoc modo, extran-

Ratio Zenonis, quæ Achil-les dicta est.

d Secunda vero est } Sequitur secunda ratio Zenonis, quam ipse Achillem vocabat, idest, acerrimam ac fortissimam, qualis Achilles fuit. Veteres enim fortissimos quosque Achilles appellabant. Vnde Lucius Siccus Dentatus, Romanus Achilles dictus fuit, quod centum & viginti prelijs cum hoste congressus nullam haberet aduerso pectore cicatricem. Hinc etiam apud Peripatericos vix obtinuit vt ea ratio, qua maximè aduersarius fidei, Achilles vocetur. Alij

tamen, & vt nobis videtur rectius, hanc rationem Achille appellatam inquitunt, quod Achillis exēplo vtatur, qui ob celeritatē cursus ab Homero

Ἰσάριος dicitur. Argumētabatur ergo in hunc modū Zenō. Si vllus foret motus, id quod perniciosissimum est, vt Achilles, rem tardissimam vt testudinem fugientem asequi non posset; hoc autem ridiculum est; nullus ergo motus dari potest. Propositionē ostendebat, quia si Achilles decuplo velocior sit, quàm testudo, & cum illam psequi incipit vno stadio ab ea distet, interim dum stadium illud Achilles decurret, decimam alterius stadij portionem testudo conficiet, cuius decimę portionis metam priusquam Achilles pertingat, rursus testudo aliam decimam eiusdem decimę portionis transmittet, atque ita in infinitum. Quo patet nunquam Achillem testudinem comprehensurum.

Quo differat proxima ratio à superiori.

e Est autem hæc ratio eadem } Propositam rationem ait Aristoteles eandem cum superiori esse, quatenus vtraque procedit à sectione magnitudinis in semper diuidis; vtraque concludit nunquam ad finem magnitudinis perueniendum: differre tamen, quod in illa, magnitudo in dimidia perpetuò secaretur; in hac verò non semper in dimidia, sed in decimam partem, verbi gratia. Item quod in hac tragicum quid, ac stupendum inferatur, videlicet tardissimum à celerrimò superari non posse.

Respōsio ad proximā rationem.

f Quam ob rem solutio } Quoniam hæc ratio à diuisione magnitudinis in infinitū ducta est, eandem, quam prior, explicationem habet, videlicet huiusmodi infinita segmenta non actu, sed potestate magnitudini competere, atque adeò vinci posse. Nec verum est celerrimum non comprehensurum id, quod testudineo gradu incedit, cum spatium quod tardum longiori tempore decurrit, velox breuiori conficiat.

Alię rationes Zenonis.

g Tertia est } Subijcit tertiam & quartam rationem Zenonis, omiſſa verò tertia, quæ iam soluta

Quarta verò ea est, quæ de ijs equalibus molibus est, quæ in stadio equali celeritate iuxta equales contra mouentur, alie quidem à calce stadij, alie à medio. In qua effici arbitrat, vt duplo tempore dimidium equum sit. Sed rationis fallacia in eo posita est, quod putet alterum quidem iuxta id, quod mouetur, alterum verò iuxta id quod quiescit, equali celeritate in tempore equali equalē magnitudinem transire. Quod quidē falsum est. Vt exempli gratia, quiescentes sint moles a a a d, ex quorum medio incipiant moles b, numero & magnitudine eis equalēs. Ab extremo autē moles c ipsis b, pares numero, magnitudine, & celeritate. Est igitur vt primum b, primumq; c, iuxta sese mota ad extremum simul perueniat. Itaque c, moles, omnes a transierit: b, autem, dimidium. Quamobrem etiam fit, vt dimidium tempus sit. Nam tempore equali vtraque vnamquamque transiuit. Simul autem fit vt b, iuxta omnia c transierit, quod primum, o primumque b in contrarijs extremis simul erunt equali tempore (vt ait) in singulis b, atque etiam in ipsis a, transeundis consumpto, quod tam b, quam c, equali tempore iuxta a, transierint. Hæc igitur ratio est. Falsum autem ob id, quod dictum est, cōsequitur, h. At neque in ea mutatione, quæ in contradictione est aliquid, quod fieri non possit, nos consequetur. Vt si è non albo in album mutatur, atque in neutro est, nec album, nec non album esse.

Text. 81.

Text. 82.

Text. 83.

luta fuit, superest quarta, ac postrema, qua assertores motus ad incōmodum adducere nituntur, ut videlicet cōcedāt ē duabus magnitudinibus inter se equalibus, & quę pari celeritate ferantur, unā spatiū duplo maius eodē tēpore cōficere: atque adeo duplū, & dimidiū tēpus, ut horā, & eius medietatē inter se equalia esse. Disputabat autē Zeno in hūc modū. Designetur spatiū quatuor palmorū, A.A.A.A. porrectū ab oriēte occidentē versus. Sumatur deinde duo mobilia, unū B. B.B.B. alterū C. C.C.C. vnumquodque quatuor etiā palmorū, & equalis omnino velocitatis, alterūque corū, quod sit lapideū, ineat motū à principio spatiij ab oriēte versus occidentē; alterū, quod sit ferreū secundū priores duos palmos sit intra prędictū spatiū, secundū alios duos extra, ita collocatū ut alterius cursum nō impediāt, cōtingat tamē illud extrema superficie, quiescatque opperiet occursum mobilis lapidei, sic ut in eo temporis puncto, in quo mobile lapideū ad ipsum peruenerit, incipiat moueri versus orientē. Ponamus autē mobile lapideū horā cōsumere in percurrēdo toto spatio quatuor palmorū, atque adeo mediam horā cōsumpsisse in medietate spatiij trāscunda, semperque motū versus occidentē vsque ad finem horę continuasse.

Non enim si totū in vtrouis nō sit, albū aut nō albū esse nō dicetur. Nāque albū dicimus, aut nō albū, nō quia totū tale sit, sed quod plurimę aut principes partes. Idem autē nō est, nō esse in hoc, & nō esse in hoc totum. Similiter res sese habet in eo, quod est, & in eo, quod nō est, & in alijs, quę sunt in cōtradictione. Nō enim necessario in altero est oppositorū, sed in neutro semper ipsum totū. i Rursus in circulo & sphaera, & omnino in his, quę in se ipsis mouentur, propterea quod efficietur ut quiescāt. Nā tempore aliquo in eodem loco ipsa & partes esse, quiescere itaq; & simul moueri. k Primū enim nullo tempore in eodem loco partes sunt, deinde & totū ad aliū semper mouetur. Nō enī eadem circūferentia est, quę ab A. sumitur & quę à B. & quę à C. & ceterorū quouis puncto, nisi ut musicus homo & homo, propterea quod accidit. Quare in aliam alia semper mutatur, & nunquā quiescet. Eodem modo & in sphaera, & his quę in se ipsis mouentur.

le lapideū confecit spatiū quatuor palmorū, ut ex hypothesi liquet, mobile etiā ferreū, quia transmisit totū mobile lapideū, cōfecit etiā spatiū quatuor palmorū; siquidē hac lōgitudine illud esse posuimus: absolutū autem illud dimidiata hora, ergo dimidiata hora absolutū mobile lapideū reliquā partē spatiij, proindeque tēpus duplū manet equalē dimidio.

Hanc ratiocinationē ait Aristoteles esse captiosam, latereque fallaciā in spatio, quod decurritur: quia mobile lapideū pertransiit spatiū quiescēs; mobile ferreū trāscit spatiū quod ciebatur, nimirū ipsum mobile lapideū, at effatū illud, Quęcunque duo mobilia & cęt intelligi debet quando vtrunque mobile cum spatio quiescente confertur: tunc autem plus spatiij decurrit mobile lapideum.

h At neque in ea) Subijcit rationes alias nō quidē Zenonis, sed aliorū, ut PSELLUS annotauit, quibus illi motū à rebus auferre nitēbātur. Ac primū quod nulla detur mutatio inter cōtradictia ita suadebāt. Si subiectū mutatur, intellige mutatione successiua, nec est in termino à quo, ut in nō albo, nec in termino ad quē, ut in albo; utique nec erit albū, nec nō albū; cū tamen de quolibet affirmare, vel negare liceat. Solutio est, cū res pergat à termino à quo ad terminū ad quē, ut cū Socrates pedetentim albefcit, semper alterā cōtradictionis partē verā esse, alterā falsam. Quia licet interim Socrates nec sit ex toto albus, nec ex toto nō albus; vera tamē est altera pars aliatū enuntiationū, quę rite cōtradictes sunt, pręposita semel negatione etiā particule ex toto, nimirū Socrates est ex toto albus, Socrates nō est ex toto albus. Est inquā vera posterior, quę negat Socratē omnes gradus albedinis assecutū, quod prior affirmat.

i Rursus in circulo) Omissa interpretatione Alexandri apud Simplicium, quę nobis minus probatur, videbitur Aristoteles proponere aliud argumentum tollentium motum: propterea quod si motus sit, fateri debeamus sphaeram, & quęcunque in orbem aguntur, moueri simul & quiescere, quandoquidem ea quiescunt, quę in eodem loco aliquandiu manēt:

Nann quod

His positis sic ratio cōcluditur. Quę docunque duo mobilia pari velocitate equalia spatia decurrunt, equali tēpore ea cōficiunt, sed mobile lapideū, & mobile ferreū, quę sunt equę velocia, transmisere equalia spatia; & tamē unū integra hora, alterum medietate horę; ergo integra hora est equalis dimidiatę, atque adeo tempus duplū est equalē dimidio. Assumptio probatur, quoniā mobile

Alia ratio ad tollendū motum.

Dilutio proximę rationis.

Alia ratio.

quod e: r: e huiusmodi corporibus conuenit, cum molem ad locum alium non traducunt.

Responſio.

K. Primū enim) Reſpōdet in primis partes corporis, quę torquentur in gyrū, mutare locū dum alię alijs ſuccedūt. Deinde ipſam etiā totā aliquo modo locū mutare; quia ſphęra, verbi gratia, nō eandē ſemper circumferentiā, ſed ratione diuerſam obtinet. Nec enim eadem proſus eſt, quę incipit ab A. & in idē finitur, & quę inchoatur à B. in idemque deſinit. Itaque licet ſphęre circumferentia ſubiecto vnā ſit, vt albū & mulicū in Soerate, differt tamē conſideratione, quia poſſumus in ea vbi libuerit iniſia, terminosque diſtinguere. Vnde concludit ſphęram, & quęcunque in ſe ipſis mouentur, eſto mole tota locū nō mutant, nō tamē quieſcere.

Capitis decimi Explanatio.

Problema.

Solutio.

Ha Is demonſtratis) Pertractat in hoc extremo capite, quod ab hoc loco cū Peronio inchoamus, problema quoddā ad indiuiſibilia pertinēs; nimirū vtrūne indiuiſibile moueri queat? Declarat verò loqui ſe de indiuiſibili quātitate, quale eſt punctū, aut linea: moxque reſpōdet nullū cuiusmodi indiuiſibile poſſe moueri per ſe, ſed tantū

ex accidēte, videli

cet ad motū magni tudinis, i qua ineſt.

Dubitatio.

b Nam partium

motus) Ambigeret

quis nū indiuiſibi

lia moueantur, vt

partes in toto. Hęc

dubitationē vt di

luat, inſerit explica

tionem modi, quo

partes mouētur, do

cēs partibus bifariā

cōuenire motū, ni

mirū aut per ſe, aut

ratione totius, atque

hęc diuerſitatē palā

conſpici in motu

ſphęre, quę eſt equa

biliter in orbē agi

retur, eius tamē pat

tes alię tardiū, alię

entiū ſerūt. Nam

quę centro vicini

res ſunt, cū circulū

breuiorē equali tē

pore cōficiant, tar

diū mouētur, quā

quę ab eo lōgiū ab

ſunt, quę eodē tēpo

re circulū maiorē

peragunt. Hic ergo

motus ipſis partibus

proprius eſt, eiſque

per ſe cōuenit: & ta

men eiſdem ex accidēte

competit motus totius, quatenus in eo continentur.

c Vt igitur diximus)

Cum indiuiſibilia nō ſint partes magnitudinis, quaſi magnitudo ex

ipſis tanquā ex materia coaleſcat, admonet nō poſſe illa moueri eo modo, quo partes, maximē

cum partibus non repugnet abiungi à toto, atque extra per ſe moueri. Itaque indiuiſibilia

tantum mouentur, vt is, qui eſt in nauigio, motu nauis, hoc eſt ex accidēte, & beneficio

totius. Vbi aduerte non negare Ariſtotelem poſſe indiuiſibilia in magnitudine exiſten

tia in ſe alterationem partiatim accipere; ſed tantum eis denegare alterationem eo modo,

quo eā ſubeūt partes integrātes, quę ita affectę ſūt, vt à toto abiunctę propriū, ac nō iā toti cōmu

nē motū obtinere queāt. De qua partiū motione credit D. Thomas loqui Ariſtotele hoc loco.

d Mouetur enim ex A. B.) Probat iam non poſſe indiuiſibile per ſe moueri, hunc in

CAP. X.

Ha Is demonſtratis dicimus id, quod partibus vacat, Text. 86.

moueri non poſſe, niſi ex accidēti, vt ſi corpus, aut

magnitudo in quo ineſt, moueatur, quemadmodū ſi id,

quod eſt in nauigio, nauigij latione, vel totius motu

pars moueatur. Vacare autē partibus id dico, quod quātitate eſt

indiuſibile. b Nā partiū motus, qui ipſarū per ſe eſt partiū, &

qui ex totius eſt motu, diuerſi ſūt. Ac differentiā quidē ipſā in

ſphęra maximē intueri aliquis poſſit. Earū enī partiū, quę ad

centrū ſunt, et quę extra, totiusque eadē celeritas nō erit, quippe

cū vnus motus nō eſt. c Vt igitur diximus, id, quod partes nō

habet, ita cōtingit, vt moueatur, atque is, qui in nauigio ſedet,

nauigio ipſo currēte, per ſe autē nō poteſt. d Mouetur enī ex

A. B. in B. C. ſeu ex magnitudine in magnitudinē, ſeu ex forma

in formā, ſeu in cōtradictionē: tēpore autē, in quo primo mutatur

ſit D. Certē neceſſe eſt, illud, quo tēpore mutatur, aut in A. B.

eſſe, aut in B. C. aut aliquid eius in hoc, aliquid in altero, quid

quid enim mutatur, ita ſe habet. In vtroque ſane aliquid eius

nō erit, partibus enim cōſtaret. Nec verò in B. C. Mutatū enim

erit, ſed mutari ponebatur. Quo igitur tēpore mutatur, vt in

A. B. ſit, reliquū eſt. Quāobrē quieſcet. Nā tēpore aliquo in eo

dē eſſe quieſcere eſt. Id itaque quod partibus vacat, moueri nō

potēſt, nec omnino mutari. Vnico enī tantū hoc modo moueri

poſſet, ſi ex momētis tēpus cōſtaret. Nā ſēper in momēto mo

tū eſſet & mutatū, ita, vt nūquā moueretur, ſed ſēper eſſet mo

tū. Hoc autē eſſe nō poſſe a teſta moſtratū eſt. Hoc enī tēpus ex

momētis eſt, nec linea ex punctis, nec motus ex eius diuiſionibus,

quas κινῆματα appellant. Nec enim qui hoc ait, aliud fa

cit quā motū, ex his quę partibus carēt, cōſtare, quęadmodū ſi

tēpus ex momētis, aut magnitudinē ex punctis. c Ex

Text. 87.

Text. 88.

Text.

Text.

Text.

Text.

Text.

Text.

Text.

Text.

Text.

Text.

Text.

Partibus bifa
riam conue
nire motum.

La oia di
cui abri

motu
-o-
p-

Reſpōſio ad
propoſitam
dubit.

modum. Si indiuisibile lationem, aliumue motum subiret, vel interim esset omnino in termino à quo, vel omnino in termino ad quem; aut partim in vno, partim in altero. Si detur primum, non dum mouetur, si secundum, iam non mouetur; si tertium, necessario diuiduum erit; siquidem eius, quod per se locum mutat, semper vna pars respondet vni parti magnitudinis, super quã fertur, alia alteri: & quod alteratione afficitur, potest secundũ vnã partẽ prius, secundũ aliã posteriùs alterari, quod itẽ in accremẽto, & decremẽto perspicue certitur: quã loquidẽ indiuisibile, quã tale, nec minuitur, ne augetur. Quare fieri nequit, vt indiuisibile aliquẽ per se motum subeat.

Non posse in diuisibile per se moueri.

Text. 89.

e Ex his verò etiam manifestum est, nec punctum, nec aliud vllum indiuiduum moueri posse. Etenim fieri non potest, vt quod mouetur, maius se prius transeat, quã equale aut minus. Quod si ita res habet, constat & punctum, aut equale, aut minus prius transire. Cũ autem indiuiduum sit, fieri non potest, vt per minus à teã moueatur. Quare per sibi equale. Erit igitur linea ex punctis. Aequale enim semper transeundo, lineã totam punctum metietur. At si hoc esse non potest, ne id quidem esse poterit vt indiuiduum moueatur. f Rursus si res omnis in tempore, & nihil in momento moueatur, omne autem tempus diuiduum sit, erit vtique tempus eo minus, in quo id, quod mouetur, equale sibi spatium conficit. Id enim, in quo mouetur, tempus erit, quod in tempore res omnis moueatur, tempusq; omne diuiduum esse antea fuerit monstratum. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus eo minus, in quo est motus. Sed esse non potest, quod in minori minus necessario conficiatur. Quare indiuiduum, in id, quod minus est, diuiduum erit, perinde ac tempus in tempus. vnico enim tantum modo moueri posse id, quod partibus vacat, & diuidi non potest, si in temporis momento indiuiduo liceat moueri. Perinde enim est in momento moueri, & indiuiduum aliquod moueri. g Atqui & mutatio infinita nulla est. Etenim è quopiam in quidpiam omnis est, tam ea quã in contradictione, quã ea quã in contrarijs. Quare earum, quã in contradictione, affirmatio & negatio, terminus est, generationis quidem ens, interitus nõ ens. Earum autem, quã in contrarijs, contraria hæc enim sunt mutationis extrema. Ideo & omnis alterationis, cũ ex contrarijs quibusdam alteratio sit. Similiter accretionis & imminutionis: accretionis quidem terminus, eius est magnitudinis perfectæ, quã cuiusque nature propria est, imminutionis autem ab eadem recessus. h At verò latio hoc quidem modo terminata non erit, propterea quod omnis in contrarijs nõ est. Sed quoniã id, quod diuisũ esse ita nõ potest, vt diuisũ esse nõ possit (multipliciter enĩ id, quod nõ potest, dicitur) nõ potest id in quã, quod ita nõ potest, secari, nec omnino id generari, quod genitũ esse nõ potest: nec profecto id quod mutatum esse nõ potest, mutari in id cõtinget, in quod nõ potest mutatum esse. Si igitur quod fertur, in aliquid mutatur, in id quoque potest mutatum esse. Ideo in quouis motu designare tempus minus eo, in quo mobile peragit spatium sibi equale. Quare cũ minori tempore respõdeat minus mobile, vel minor eiusdẽ mobilis pars, iã indiuisibile diuiduum erit, quod fieri nõ potest. Vnde cõcludit Aristoteles ea tantum ratione potuisse indiuisibile moueri, si motus puncto temporis fieret. Tunc enim non oporteret partem temporis parti motus, aut partem motus parti magnitudinis respondere.

Text. 90.

e Ex his verò etiã Demõstrat idẽ theorema priuatĩ in motu locali hũc in modũ. Id, quod mouetur loco, prius decurrit spatium equale sibi, aut etiã minus, quã maius. Igitur si puncto supra lineã per se ferretur, prius transiret aliquid si quã equale, aut minus, quod fieri nequit. Vel enim cõstaret lineã ex solis punctis, quibus sese ad a quã ret punctũ eã traiciẽdo, vel aliquid minus puncto in lineã daretur, quod non minus est absurdũ.

Indiuisibile non moueri loco.

Text. 91.

f Rursus si res omnis) Idẽ probat ratione supra à diuisione temporis. Nã cũ motus omnis in tempore sit, & omne tempus in sepe diuidua secari possit, licebit fieri possit, licetbit

Indiuisibile non moueri loco.

Text. 92.

g Atqui & mutatio infinita Demõstrauit cõtra Democritũ nullũ indiuisibile per se moueri posse, nũc cõtra Heraclitũ, qui omnia iugi motu versari aiebat, hoc theorema cõstituit. Nulla mutatio perpetua, aut infinita est. Quod ita probat. Nulla mutatio extremis contenta potest esse infinitam.

Omne tempus secari posse in semper diuidua.

Text. 93.

Nullam mutationem perpetuam, aut esse infinitam.

esse infinita: atqui omnis mutatio extremis continetur; nulla igitur infinita esse potest. Minorem suadet. Namque generatio est inter non ens, & ens; corruptio inter ens & non ens; alteratio est inter qualitates contrarias, ut inter album & nigrum; accretio est inter quantitatem imperfectam & perfectam tanquam progressio ab illa ad hanc; decretio vero est ab hac ad illam discensus; item latio recta est inter superum & inferum, aliasque locorum differentias. Fieri vero nequit ut id, quod extremis clauditur, infinitudinem obineat.

Quo pacto
omnis latio
sit inter con-
traria.

Quot modis
dicatur im-
possibile.

h At vero latio } Posset quis dubitare quo nam pacto latio omnis inter contraria sit & extremis coerceatur, presertim cum id non videatur motui circulari competere. Hoc ut explicet hypothese[m] quandam premitit; nimirum, id tantum mutari, quod potest mutatum esse, verbi gratia, id posse albescere, quod album effectum esse potest. Hanc declarat quot mo-

dis ἀδύνατον, id est, impossibile sumatur; aitque sumi pro eo, quod vix, aut difficile, aut non recte, aut nullo modo esse potest. Tum affirmat si latio corporis aliquis nullum finem habere queat, omnino accidere non posse, ut eiusmodi corpus mutatum sit:

quia id tantum deferri potest, quod delatum esse potest: quemadmodum impossibile est diuidi, quod impossibile est esse diuisum, & generari, quod impossibile est esse genitum. At enim cum nihil mutetur, quod subinde non sit mutatum, necessario motus omnis inter extrema, eaque repugnantia continebitur.

Questio.
Responsio.

i Verum dispiciendum est } Questionem excitat num motus ita extremis claudantur, ut infinitudinem obtinere possint. Respondet si loquamur de motibus specie diuersis, cuiusmodi sunt latio, alteratio, accretio, & decretio, nihil ob stare quominus eis infinitudo insit, posita videlicet mundi eternitate. Potest enim alteratio lationem subsequi, accretio alterationem; accretionem decretio: rursusque possunt iidem motus in orbem regredi, seque alternis vicibus excipere. Si autem de motu, qui secundum numerum vnus appellatur, agamus, censet Aristoteles dari quidem in singulis spheris celestibus motum vnus perpetuum, ac nunquam deficientem, qui ita vnus numero sit, ut ex multis circuitibus constet. Qua de re octauo huius operis vberius disputandum erit, vbi dogma Aristotelis de mundi, & generationum, motuumque sempiternitate, confutabimus.

QVÆSTIO I.

VTRVM INDIVISIBILE PER SE
moueri possit, an non.

ARTICVLVS I.

OPINIO SCOTI ET ALIORVM
existimantium posse.

Cum

VM indiuisibile duplex sit, alterum positionem habens in continuo, vt punctum; alterum non habens, vt Angelus; proposita quaestio de priori duntaxat indiuisibili intelligenda est. Neque verò in cōtrouersia vocatur possit ne eiusmodi indiuisibile ex accidente seu ad motum continui, in quo est, moueri; perspicuum est enim posse. Tantum igitur quaerimus nū

De quo in
diuisibili sic
quaestio.

puncta, lineae, & superficies, si à subiecto separata cohaerent, per se lationem subire possent. Scotus in 2. d. 2. q. 9. eiusque nonnulli sectatores affirmatiuam tuentur partem. Ne autem Aristoteli, qui cap. 10. huius libri oppositum ex professo docuit, repugnare videantur, aiunt successione[m] continuitatemque lationis duplici ex causa prouenire, quarum utramuis, vt aliquid continuè moueatur, sufficere contendunt: nempe aut ex parte spatij, quia continuum diuiduumque est; aut ex parte mobilis, quia scilicet res mota ex partibus sibi cohaerentibus, & continuis constat. Etenim propterea quod mobile, siue diuisibile siue indiuisibile sit, prius vnam spatij partem, quam aliam conficit, iccirco in latione ratione spatij successio & cōtinuitas visitur: quia rursus mobile diuiduum prius secundum vnam sui partem transmittit punctum aliquod fixum, quam secundum alias, ideo ex parte mobilis in motu ad locum successio & cōtinuitas inest. Aiunt igitur Aristotelem tantum negasse indiuisibile posse per se continuè moueri ea cōtinuitate, & successione, quae à mobili desumitur: secundum hanc enim mobile partim in termino à quo, partim in termino ad quē esse oportet, vti idem Arist. superius ostēdebat. Verum nihil obstat quominus indiuisibile eam motus cōtinuitatem quae ab spatio petitur, obtinere queat.

Sentētia Scoti, & aliorū

Vt sibi Aristotelem cōnectant.

Videtur autem hae sententia probari posse. Primum ita, si corpus perfectè sphaericum supra aliud perfectè planum moueatur, indiuisibile illud, quo sphaericū tangit planum, ciebitur continuè per totam lineam plani, sicuti & ipsum corpus sphaericum, in quo inest: sed eadem videtur esse ratio in puncto separato, si virtute diuina vel ab Angelo per eadem lineam deferatur. Potest igitur indiuisibile per se moueri, & quidem motu continuo.

Eorum argū
menta.
A motu glo
bi per planū

Secundo. Si fieri non posset vt punctum separatum per se moueretur ex eo esset, quia deberet post vnum punctum spatij aliud ipsi immediatum contingere; proindeque continuum ex solis indiuisibilibus constare. Atqui hae ratio si vim haberet etiam concluderet punctum corporis perfectè sphaerici non posse ex accidente moueri: siquidē post vnum punctum spatij aliud priori immediatum contingere deberet. Nihil ergo impedit quominus punctum separatum possit per se moueri.

A motu puncti
separati.

Tertio. Immediatè post hoc instans, quo punctus globi tangit planum, punctus globi mouetur; nec enim vllam quietis moram inter-

Richardus in
2. d. 2. q. 9.
Balsolius ibi
dem q. 4. art.
2. Maironius
q. 22.

Cap. 10 huius
libri text. 87.

interponit. Igitur immediatè post cietur continuè. Nec satisfaciet qui dixerit moueri continuè ratione temporis, non ratione spatij. Nam partes temporis, & partes spatij, vt docet Aristoteles cap. 2. huius libri, mutuò sibi respondent. Quare si immediatè post punctus globi mouetur tempore continuo; vtique partibus temporis continui oportebit respondere in plano partes cōtinuas lineæ, quas punctus decurrat.

A motu angeli ad indiuisibile collecti.

Quarto. Si Angelus sese ad punctum colligat, poterit continuo motu ad locum alium demigrare. Ergo pari ratione indiuisibile quantitatis continuo motu agitari poterit.

ARTICVLVS II.

VERÆ OPINIONIS explicatio.

Affertores partis negati uq.

EA tamen sententia quæ negat indiuisibile posse per se moueri Aristotelica est & verior, quam sequitur Auerroes 4. huius operis comm. 32. & hoc in lib. comm. 86. Aegidius ad tex. 87. Alb. M. tract. 2. c. 1. Iandunus quæst. 13. Capr. in 2. d. 2. quæst. 1. & plerique alij. Ac primū quod ita senserit Aristoteles inde patet, quia ad calcem tertij capitis docuit omne mobile diuiduum esse, & cap. 4. tex. 33. omnem motum sectione rei motæ secari, & 8. lib. cap. 5. tex. 40. quidquid mouetur continuū esse, ac proinde in semper diuidua dispertiri posse. Quare non videtur dubitandum quin apud Aristotelē omnis motus tā ex parte spatij, quā ex parte rei motæ cōtinuitatē requirat. Accedit quòd si dum Aristoteles ait indiuisibile non posse continuo motu cieri, de sola continuitate mobilis, vt Scotus putat, loqueretur, certè non tot rationes ad rem adeò notam & perspicuam cumulasset. Quis enim motum rei indiuisibilis ex parte mobilis indiuisibilem esse ignorat?

Aristotelis testimonia.

Quidnā sit agitari continuo motu super magnitudine.

Deinde huius sententiæ veritas secundum se ita probatur. Rem quampiam per se ac ratione sui super tota aliqua magnitudine cieri nihil aliud est, quàm per se ac ratione sui singulis ipsius partibus successiuè adæquari commensurariuè, cum igitur indiuisibile non nisi indiuisibili exæquari valeat, ea duntaxat ratione defendi posset (vt Aristoteles ad tex. 88. argumentabatur) indiuisibile per se moueri; si magnitudinem ex indiuiduis tantum partibus coalescere, & indiuisibilia in continuo immediata esse admitteremus, at neutrum horum admitti debet. Non igitur indiuisibile continuo motu cieri potest. Atq; hoc fundamento Aristotelica opinio potissimū niti stabiliriq; videtur. Etenim quia id solum, quod est diuisibile, partibus magnitudinis adæquatur, opus est, vt omne, quod per se mouetur, dum mouetur, partim sit in termino à quo, partim in termino ad quem;

Fundamentū Aristotelis eę opinionis

quem: oportet item vt omne, quod per se mouetur, prius spatium minus, aut æquale sibi, quàm spatium maius conficiat. Quæ erat ratio Aristotelis.

Addubitant hoc loco iuniores Philosophi, num saltem diuina virtute fieri possit, vt indiuisibile continuè per se moueatur. Respondent plerique, nec sine probabilitate, posse. Nulla enim implicatio contradictionis videtur esse, vt Deus pūcto diuisibilitatem quãdam virtualem conferat æmulam eius, quam substantiæ materiæ expectes vendicant; ita nimirum vt quemadmodum Angelus, verbi gratia, etsi impartibilis sit, spatium tamen diuiduo coexistit; ita punctus licet in se partibus careat; nihilominus lineæ respondeat. Sanè verò si hæc diuisibilitas puncto diuinitus tribuatur, clarum est ex continuo illius motu non sequi lineã ex solis indiuisibilibus confici: quia tunc punctus non soli puncto, sed lineæ commensurabitur. Si autem petas quid nam id esse debeat, cuius beneficio punctus ea ratione sectilis efficiendus sit. Occurrendum, esse modum quendam supra illius ingenium & naturam; quæ impossibilem non esse suaderi potest exemplo diuinæ Eucharistiæ, in qua corpus Christi modum quendam supra omnem naturæ vim à Deo accipit, per quem modum cuius parti specierum, quantumlibet exiguæ, totum respondet. Itaque vt corpus Christi sacramentaliter existens, parti specierum multo minori se respondet; ita fieri posse videtur, vt punctum, quoad sitū, parti se maiori (etsi diuisibile cōparatione indiuisibilis non rite mai⁹ dici consuevit) hoc est diuisibili commensuretur.

Dubitatio.

Responsio.

Posse punctū diuinā virtute respondere magnitudi-
dini.

ARTICVLVS III.

DILVTIO ARGVMENTORVM

primi articuli.

Nunc ea soluamus argumenta quibus probari videbatur posse indiuisibile per se moueri. Ad 1. dicendum est punctum globi non per se continuum motum subire, sed per accidens secundo modo, ratione globi, qui quidem respectu aeris ambientis, quem decurrit, continuè mouetur; non autem cōparatione plani supra quod fertur, quia non tangit in eo puncta continuè, quæ continua esse nequeunt: sed quemadmodum post quodlibet pūctum sequuntur infinita puncta discretè, ita post quodlibet tangit discretè infinita.

Dilut. 1.

Ad secundum concessa maiori propositione, neganda est minor, dicendumque si punctum per se continuè moueretur, futurū vt per se adæquaretur magnitudini, quæ tunc non posset non confici ex indiuiduis partibus: at cum ratione globi continuè cietur, non requiritur eius-

Dilut. 2.

eiusmodi adæquationem, proindeque non sequi vnum punctum aliud sibi proximum contingere.

Dilut. 3.

Ad tertium respondendum est immediatè post instans, quo punctus globi tangit planum, moueri punctum continuè, vt paulò ante dicebamus, non ratione sui, sed globi, qui licet non ex parte plani, quod tactu discreto attingit; tamen secundum proprium ipsius vbi, & circumiectam superficiem continuè fertur. Non oportet autè vt ipsi puncto aliqua pars continua respondeat: quia tunc solùm partes temporis & spatij sese mutuò dimetiuntur, cum id, quod mouetur, per se motum subit. Sed obijcies. Globus ex parte inferiori, qua planum tangit, non cessat à motu. Igitur non solum comparatione vbi, & superficiem circumfusæ; sed etiam respectu plani, quod tamen per indiuisibile duntaxat contingit, continuo motu fertur. Ex quo sequitur ipsum etiam punctum per se continue moueri, cum globus non nisi illius interuentu tangat planum. Huic obiectioni, quæ in hac cõtrouersia præcipui momenti videtur, occurrendum est si globus ex parte inferiori, qua interiectu solius puncti planum tangit, non cesset pergere; haud tamen iccirco respectu eiusdem partis, & comparatione plani continuè moueri. Ideo enim dicitur non cessare, quia nõ intermittit contactus discretos: nec vllum præterit temporis momentum, cui suus contactus non respondeat.

Lege Auerroem 1. de celo comm. 32. Ochatm in 1. quodl. q. 9. Greg. in 2. d. 2. q. 2. art. 1. AEgid. 1. de gen. q. 8.

Obiectio.

Solutio.

Dilut. 4.

Ad quartum AEgidius in 1. d. 37. q. 2. Gregorius in 2. d. 2. q. 2. art. 2. D. Bonau. q. 3. Alensis 2. p. q. 32. n. 3. Heruæus tract. de motu Angelorum, alijque nonnulli hypothese non admittunt, negantque posse Angelum sese ad punctum colligere. Verisimilior tamen est opposita sententia, quam tuetur D. Thomas 1. p. q. 52. art. 2. & Scotus in 2. d. 2. q. 6. & cõplures alij cum Magistro in 1. d. 37. Nam cum Angelus materiæ expers sit, neque à corpore locovè pendeat, nihil officiet quominus sese ad punctum contrahere possit. Hypothese ergo concessa inficiandum est posse tunc Angelum per spatium continuè moueri, cum eadem absurda ex continuo illius motu, quæ ex motu continuo puncti sequantur. Quare qui concedunt posse ab Angelo punctum separatum continuè deferri, debent id, si modò rectè sentiant, intelligere de Angelo, qui per virtualem suam extensionem diuisibili spatio coexistat. Quo in euentu eodem pacto, quoad rationem continui & discreti, mouebitur punctum, quo mouetur dum in globo insidet, nimirum discretè, si comparetur ad puncta quæ tangit: & continue per accidens, quatenus defertur ab Angelo, qui per planum continuè mouetur. Licet hoc, præter alia, inter eum motum, quo Angelus, & eum, quo globus planum percurrit, discrimen sit, quòd Angelus tactu virtutis tangat continuum: globus verò tactu quantitatis sola puncta.

Marfilus in 2. d. 2. q. 2. art. 2.

Rich. in 1. d. 37. in 2. prin. q. 2. Ochatm quodl. 1. q. 4. Gab. in 2. d. 2. q. 2. art. 3.

Posse Angelum colligere se ad punctum.

IN SEPTIMUM LIB.

PHYSICORUM

ARISTOTELIS.

PROOEMIUM.

NONNULLI Aristotelis interpretes hunc librum tanquam subditivum, aut superuacaneum reiecerunt. Sed enim & stylus ipse, & ratio doctrinae cum reliquo opere planè consentiens Aristotelicū esse probant, ut ait Simplicius, Auerroes, D. Thomas, & alij. Neque officit quod huius, & octavi libri idem pene argumentum, & institutum sit. Videtur nāq; Aristoteles in hoc libro pictorum more futurum opus rudioribus lineis adumbrasse, ut eorum, quæ in octavo exquisitiū tractanda erant, prænotione aliqua instructi singula postea facilius comprehēderemus. Est autem hic liber in duas partes distributus. Prior continet theoremata quædam de principio motus, atque in id præcipuè incumbit, ut ostendat dari in rerum natura vnum primum motum, primumque motorem. Posterior mouentia, & mobilia quoad velocitatem, & tarditatem motus inter se confert. Non debet autē alicui mirum videri, quod hoc loco sermonem habeat Aristoteles de Deo, primoq; rerum principio, cuius contemplatio, ac scientia primi philosophi, qui supremas rerum causas, & communissima principia scrutatur, propria esse videtur. Etenim aliter Metaphysicus, aliter Physiologus de prima causa disputat. Ille enim primæ causæ naturam, & attributa sine respectu motus considerat; hic eiusdem contemplationem eatenus attingit, quatenus cœlestem efficit motionem, & omniū naturalium causarum analysim in se terminat.

Oooo

Capitis

Capitis primi explanatio.

Theorema
in Physiolo-
gia illustre.

ut pulsa, siue proiecta, perspicuū est ab alijs moueri. Quod verò etiam illa, quæ ab intrinsecò mouetur principio, ab alio incitari non repugnet, ostendi potest, primū quia etsi motor oblitescat, nō cōtinuò asserendum est idem esse mouens, & motum. Neque id impedimento esse debet, quo minus assentiamur rationi, quæ oppositum asseruit.

Accipit ergo mobile A. B. quod primò, ac per se moueatur. Deinde mobile D. E. F. cuius pars D. E. moueat partē E. F. & dum mouet moueatur, sic ut totum D. E. F. moueatur; & tamen lateat utrū D. E. moueat. E. F. an è conuerso. His positis, si quis, inquit, A. B. à se moueri putet quia totum mouetur, & nullus externus motor apparet, perinde erit, ac si existimet totum D. E. F. cuius vna pars alterā mouet, se ipsum primò, ac per se moueri;

quia non cernitur vtra partium alteram moueat. Atqui hoc existimare ignorantie est: ergo & illud. Quare A. B. à se ipso primū, ac per se nequaquam mouetur.

b Præterea quod Idem theorema apertius demonstrat præmissa hac hypothese; nihil, quod à se ipso mouetur, ideo cessat à motu, quia aliud quid moueri desinit (si quidem eius motus ab alio non pendet) & quod inde consequens est, quidquid altero quiesc.

VICQVID mouetur) Aduertendū primo est in quibusdam exemplaribus hunc librum non ab hoc loco inchoari. Verū nostra lectio, quam Simplicius sequitur, probatior est, & in vetustis codicibus inuenitur. Porro Aristoteles vt ad id, quod instituit, rem deducat, statuit in fronte huius libri illustre quoddam theorema, quò, vt ait Simplicius, reliqua Physiologiae theoremata ad rem mouentem spectantia innituntur, videlicet Quidquid mouetur, ab alio moueatur necesse est. Loquitur autem Aristoteles de eo, quod per se, & primò mouetur, non quia aliquid eius creatur. Disputat ergo in hunc modum. Quæ extrinsecus agitantur,

ARISTOTELIS Physicorum.

LIBER SEPTIMVS.

CAPVT. I.

Vidquid a mouetur, ab aliquo necesse est moueatur. Text. 1.
Nam si in se motionis principium non habet, ab alio moueri manifestum est. sin in se, sumatur A. B. quod moueatur, non ex eo, quia aliquid sui mouetur. Primum igitur censere A. B. à se moueri, quia & totū & à nullo, quod extra sit, moueatur, simile est ac siquis cum D. E. mouet E. F. & ipsum vna mouetur, ipsū D. E. F. à se ipso moueri existimaret, quia non perspiciat, vtrum ab vtro moueatur, vtrum inquam D. E. ab E. F. an E. F. ab ipso D. E.
b Præterea quod à se mouetur, ex eo, quod aliud à motione desinat, moueri nūquam cessabit. Si igitur, quod aliud stet, moueri aliquid desinet, ab alio id moueatur necesse est. Hoc declaratio, id, quod mouetur, necesse est ab aliquo moueri. Cū enim sumptū sit A. B. moueri, diuiduum erit diuiduum nūque est quidquid mouetur. Diuidatur igitur in C. certè C. B. quiescente, A. B. necessario quiescet. Quòd si non quiescat, sumatur moueri. Igitur C. B. quiescente, mouebitur A. C. Quamobrem A. B. non per se mouetur, quod per se primò positum est moueri. Patet igitur B. C. quiescēte, etiam A. B. quiescere, & tunc moueri desinere.

At

quiescente à motu desistit, id neququam à se ipso mouetur. Deinde ita demonstrationem concludit. Sit A. B. quod per se primum mouetur; huiusmodi mobile, quoniam necessario diuiduum erit, nec enim insectile motum physicum subit, diuidatur in se. Deinde ponamus quiescere primam eius partem, nimirum, A. C. aut igitur quiescente, A. C. totum A. B. mouetur, aut quiescit. Si mouetur; utique non a se primum mouetur: quandoquidem vna parte quiescente, & altera dumtaxat mota, moueri dicitur. Si quiescit, facile etiam convincitur non moueri a se primum; quia quod a se primum mouetur, non quiescit propterea quod alterum moueri desinat, ut ex hypothese liquet.

c Quoniam autem quidquid mouetur } Ex superiori theoremate, quod vniuersim

At si quid, quod aliud stet, quiescat, & moueri desinat, ab alio illud mouetur. Manifestum itaque est, cur ab aliquo moueatur quidquid mouetur. Diuiduum enim est quidquid mouetur, & parte quiescente totum quiescet.

Text. 3.

c Quoniam autem quidquid mouetur ab aliquo mouetur, necesse est etiam quidquid mouetur in loco, ab alio moueatur: itaque & quod mouet, ab alio, quandoquidem & ipsum moueatur, & rursus id ab alio. Non tamen in infinitum res abit, sed alicubi stabitur, & aliquid erit, quod motionis princeps causa erit. Nam si non sit, sed in infinitum progressio sit, moueatur A. à B. & hoc à C. rursus C. à D. atque hoc modo in infinitum res abeat. Cum igitur id quod mouet, simul moueatur, constat A. & B. simul moueri.

Text. 4.

Nam cum B. mouetur, ipsum quoque A. mouebitur. Igitur & C. cum B. mouetur, & D. cum C. Ipsorum itaque A. B. C. & ceterorum cuiusque simul erit motio, & eorum vnumquodque sumere poterimus. Nam etsi à singulis singula moueantur, nihilominus numero vniuscuiusque est motus, & non infinitus extremis, quia quidquid mouetur, ex aliquo ad aliquid moueatur. Fit enim ut aut numero sit idem motus, aut genere, aut specie. Ac numero quidem eundem motum eum dico, qui in eodem tempore ex eodem numero in idem efficitur, ut ex hac albedine, quæ est numero vna, in banc nigredinem hoc in tempore, quod numero est vnum nam si in alio non numero vnus erit, sed specie. Genere autem idem est motus, qui in eadem categoria aut substantie, aut alterius generis. Specie vero, qui ex eodẽ specie ad idẽ specie est, ut ex albo ad nigrũ, aut ex bono ad malũ specie non differens. Hæc autẽ, antea quoq; sunt tradita. d Sumatur igitur ipsius A. motus, qui sit E. & motus ipsius B. qui sit F. itẽ motus ipsius C. qui sit.

Text. 5.

G. de-

tam progressionem in mouentibus, quia alioqui sequeretur dari motum infinitum tempore finito, quod minimè fieri posse cap. 7. superioris libri demonstratum fuit. Consecutio autem ex eo probatur, quia licet singuli motus eorum corporum, finiti essent, eorum tamen omnium collectio in motum quandam infinitum euaderet. Quare cum positum sit illa omnia vno tempore moueri, consequens esset, ut dum mobile A. mouetur, omnia simul mouerentur, at mobile A. finito tempore motum absoluit, quia inter finitos terminos versatur: omnia igitur finito tempore infinitum motum conficerent.

Text. 6.

e At si quod primo in loco } Quia non videbatur absurdum infinita corpora finito tempore cieri, cum eorum motus non vnus, sed simpliciter plures re vera futuri essent. Occurrit

Oooo 3 Aristotle

astruebat quidquid mouetur ab alio moueri, particulatim colligit id, quod loco mouetur, non posse non moueri ab alio. Tum demonstrat in mouentibus non dari progressum infinitum, sed deueniendum tandem ad aliquid quod mouens primum, quod non iam ab alio motionem excipiat. Duo tamẽ prius sumit. Alterum est, positis infinitis mouentibus & mobilibus, essentialiter subordinatis, necessario omnia illa mobilia motum subire, eorum vno motum subeunte. Alterum est, vnumquodq; eorum mouentium determinatum à certis extremis, definitum motum vindicare. Cuius rei occasione nulla repetit ex ijs, quæ de vnitatem motus libro quinto disseruerat.

d Sumatur igitur ipsius A. motus } Probat non dari infinitum

Non dari progressum in finitum in mouentibus.

Planum esse
non posse ca-
dere motum
rectum in cot-
pus infinitum.

Ratio Gale-
ni contra Ari-
stotelem.

Ratio Auicē-
nz contra eū-
dem.

Dilutio ratio-
nis Galeni.

Respon-
sio ad
rationē Aui-
cēnz.

Aristoteles planius ostendens eius positionis absurditatem. Nam cum nihil obstet quo minus illa infinita corpora, saltem qua continua sunt, in vnum coire valeant, fiet vt vnum corpus infinitum ex illis coagmentatum vnicam infinitam motionem finito tempore conficiat. Loquitur autem de motione circulari, qua etiam ad breue tempus infinitum corpus moueri nō potest, quin infinitum spatium conficiat, vt libro 3. ostensum fuit. De motu autem recto iccirco nullam facit mentionem, quia planum erat non posse illum cadere in infinitum corpus, eo quod locum, quod cedat, non habet: siquidem moles illa, quę ex infinitis corporibus emergeret, omnia spatia quoquoersum occuparet.

Aduerte Galenum referente Simplicio, itemque Auicēnam quędam ex ijs, quę ab Aristotele in hoc capite asseruntur in reprehensionem vocasse. Galenum quidem id quod ad tex.

2. scriptū est, videlicet nō moueri per se mobile, cuius vna pars quiescat, altera moueatur. Nam si Socrates, inquit, per se moueri dicitur, quod anima, quę eius pars est, ipsum moueat, ear etiam non per se moueri dicendū erit id, cuius vna pars mouetur? Auicenna autem secundam Aristotelis demonstrationē vituperat, aiens eam progredi ex hypothēsi impossibili, quia sumit quiescere partem totius, quod per se primo mouetur, quod repugnantiam inuoluit.

Non erit tamen difficile hęc obiecta diluere. Nam Galeno occurrēdū est cum D. Thoma, & Commentatore, per se moueri, bifariam sumi. Nimirum vel put distinguitur ab eo, quod mouetur ex accidente, qua ratione mouetur per se Socrates, et si moueatur animę beneficio; mouetur vero ex accidente album, quod Socrati inheret. Vel, prout simul opponitur tam ei, quod ex accidente ad modum nunc explicatum, quam quod secundum partem, mouetur. Aristotelē vero per se moueri, vsurpasse non secundā priorem sensum, de quo tantum Galeni ratio concludit, sed secundam posteriorem.

Arabi autem facile resistet qui dixerit rationem Aristotelis nō ita esse intelligendam, quasi absolutē sumat quiescere partem eius, quod per se primo totum mouetur, sed tantum vt pronuntiato cōditionali, nempe si cuiuslibet rei motus per se aliqua pars quiescat, totū quiescere: ita vt proposita ratio hunc in modū concludatur. Si quid moueret se per se primo, eius motus a nullo alio pēderet: atqui motus cuiuslibet totius, quod mouetur, pendet ex partibus, eafumque motibus: quia si ipse quiesceret, totum quiesceret, non autē contra, siquidē potest vna pars moueri, nō moto toto. Igitur motus non inest alicui habenti partes, a se primū. Sed omne mobile partes habet. Ergo omne, quod mouetur, ab alio mouetur, ac per partes ei motus inest.

QVAESTIO

G, demū motus ipsius qui sit, H. sumatur & tempus, in quo A. mouetur, & sit K. Eius igitur motus terminatus cum sit, terminatum erit & tempus K. & non infinitum. At in eodē tempore & A. & B. & ceterorum vnūquodque mouebatur. Accidit igitur vt motus E. F. G. H. infinitus finito K. tempore fiat, cum eo in tempore, in quo A. mouebatur, omnia etiam, quę deinceps posita sunt, quę quidem sunt infinita, mouerentur. Quamobrem eodem tempore mouentur. Motus enim ipsius A. motui ipsius B. & aliorum aut equalis erit, aut eo maior, nihil autem refert. Omnino enim infinitam motionem tempore finito accidit fieri, quod esse non potest. Ita igitur id, quod à principio demonstrari videbitur, quod nullum tamen incommodum accidat, haud quaquam demonstratur. Finito enim tempore infinitus motus esse potest, nō idē tamē, sed alius, et alius, si quę mouētur multa sint, ac infinita, quod in his euenit, quę nūc sumpsimus. At si, quod primo in loco, & motione corporea cietur, tangere id, quod mouet, aut ei esse cōtinuū necesse est, vt in omnibus fieri conspiciamus. Vnā namque ex omnibus, aut continuum erit. Quod igitur esse potest sumatur, & sit magnitudo, aut continuum A B C D. eius autem motus E F G H. Ac nihil quidem refert, vtrum finitum sit an infinitum. Similiter enim finito tempore K. aut finitum aut infinitum mouebitur, quorum vtrumque ex his est, quę esse non possunt. Constat igitur statum tandem esse & id, quod est ab alio moueri, in infinitum non progredi, sed aliquid esse, quod primum mouebitur. Nihil autem interfit, aliquo posito, hoc demonstrari. Eo namque quod esse potest, posito, nullum euenire incommodum oportebat.

Text. 7.

Text. 8.

Text. 9.

De ha-
tus in
1. & in
q. 3. /
quod
Heric
quod
Antor
9. Met.
D. Th.
96. art.
in 2. d.
prie. q.
dus in
de aug.
1. de
age. C.
Bo. Du
us in 2.

Tege A.
le in p.
Mc 23.

QVAESTIO VNICA.

NVM OMNE, QVOD MOVETVR,
ab alio moueatur.

ARTICVLVS I.

VIDERI MVLTÀ A SE

ipsis moueri.

De hac re Scotus in 2. d. 2. q. 1. & in 4. d. 12. q. 3. Aegidius quodl. 6. q. 124. Hiericus Gād. quodl. 10. q. 9. Antonius in 9. Metaph. q. 1. D. Th. 1. p. q. 96 art. 1. Rich. in 2. d. 3. in 6. p. q. 1. Aegidius in tract. de angelis q. 1. de cognit. age. Capr. D. Bo. Dur. Scotus in 2. d. 3.

Negatiuam partem quæstionis hæc argumenta suadent. Intellectus, & voluntas manant a substantia animæ rationalis tanquam à causa sua effectrice, vt est multorum Philosophorum sententia; & in eandem met animæ substantiam recipiuntur. Ergo idem omnino agit, & patitur; mouet, & mouetur.

Secundò. Intellectus mouet se ipsum actu intelligendi, & eundem actum sustinet; itemque cum Angelus se ac vim suam intellectu concipit, tam eius substantia (quod multi primi nominis Philosophi sentiunt) quam intellectus ipse eiusmodi notionem efficienter edūt, & eandem recipiunt: ergo in huiusmodi actionibus causa agens non differt à patiente.

Tertiò. Multæ qualitates se ipsas intendunt; ergo idem à se ipso alteratur, atque adeò non omne, quod alterationis motum subit, ab alio motum accipit. Antecedens probatur; quia calor ventriculi hyeme augetur, vt testatur non solū Hippocrates aphorismo. 15. sed experientia ipsa; ideo enim tempore hyemali melior fit decoctio, & acrior viget cibi appetentia. Nec satisfaciet, qui dixerit calorem non à seipso augetur, sed per antiperistasis à frigore circumiacente. Non enim verisimile videtur posse calorem à qualitate sibi aduersa intendi; cum ea sit contrariorum natura, vt se potius demoliantur & interrimant. Præterea suadet adhuc idem antecedens exemplo radiorum solarium, qui cum per flexionem in se reciprocant, se ipsos intendunt: inde enim est, quod aer terræ vicinus à sole magis incalescit, & plus æstate, quam hyeme; nimirum quia radij solares verno tempore per lineas magis accedentes ad perpendicularum retorquentur, & arctius coeunt, atque ita in eo flexu maiora lucis incrementa sibi afferunt, proindeque aerem calidiorem reddunt. Denique commune est axioma Philosophorum, traditum in libro de causis quamlibet vim se ipsam colligentem atque vnientem, fortio-rem, quam dif-

Rege Asistore
le in pblem.
Bc 13. pbl. 4.

Primum arg.

2. arg.

3. arg.

Cur hyeme
decoctio me-
lior, & acrior
cibi appeten-
tia.

Cur aer æsta-
te à sole plus
incalescit.

fulata

fusam esse. Quod non alia ratione videtur acciderē, nisi quia vna eademque qualitas se ipsam auget.

4. arg.

Quartò. Aqua calida semotis impedimentis sponte redit ad nativum frigus, idque successiva & temporaria mutatione; atque adeò motu proprio dicto, ergo aqua se ipsam refrigerat, & eademmetfrangefactionem recipit.

5. arg.

Postremò. Idem ostenditur in motu locali, quo mouetur cor; nò enim id externa vi cieri potest: cum omnis motionis fons, ac principium sit. Quare etiam motu ad locum potest aliquid à se ipso moveri.

ARTICULVS II.

EXPLICATIO QUÆSTIONIS, ET primi, secundi, ac tertij argumenti enodatio.

Duò motio-
num genera.

AD huiusce controversiæ explicationem, nonnulla prænotanda sunt, quorum primum hoc est. Motionum aliarum in rebus materia vacantibus, ut actiones volutatis & intellectus.

De quo genere Aristoteles hoc loco disseruerit.

Secundum. Cum Aristoteles hoc loco probandum suscepit, quicquid mouetur, ab alio moveri, de motione priori modo sumpta quæ physica nuncupatur, locutus est; siquidem sumit infinita corpora, quæ in vnam infinitam molem possint concreescere, & de illorum motu differit.

Sensus quæ-
stionis.

Tertium. Non hîc disquirimus, num aliquid à se ipso ex accidente moveri possit; constat enim posse; quandoquidem animantium formæ, motu, quem ipsæ edunt, pariter agitantur, ut Aristoteles docet lib. sequenti c. 6. tex. 51. Quartum. Neque in quæstionē vocamus, vtrum id, quod mouet, ab eo, quod motum excipit, supposito distingui oporteat. Nam quis nesciat, cum arbor hausto alimento increfcit, moveri à sua forma, à qua supposito non differt? Tantum igitur petimus, an ne omne, quod per se mouetur, ab eo, quod mouet, re ipsa distinguatur.

Prima concl.

Sit prima conclusio. Omne quod motione physica mouetur, ab alio moueatur necesse est. Hanc conclusionem probat Aristoteles 8. lib. huius operis cap. 4. hunc in modum. Fieri nequit, ut idem, respectu eiusdem formæ, simul in actu & in potentia existat, verbi gratia, ut sit actu calidum & potentia calidum; alioqui simul esset, & nò esset calidum; sed id, quod ad aliquam formam mouet, habet eam actu (nulla enim res educit aliam de potentia ad actum, quo ipsa caret) & quod mouetur, habet eam potentia; igitur non potest esse idem, quod mouet, & quod mouetur.

Eius 1. ratio.

Iterum idem confirmat partim hoc libro, partim sequenti, loco cit. hac ratione,

Idem
uit
in q
verit
art. 3.

Lege S
in 2. d.
& 9. M
q. 14. in
q. 7. L
Lichetu
Paulum
dem, G
in 2. d. 6
ar. 3. 15
8. phyf
Anton.
9. Metaph

ratione. Corporum quædam facultate propria cientur, vt quæ anima pollent; quædã ab externo motore, veluti aqua, cum deorsum vergit, aut lapis, cum in sublime pellitur: sed tam hæc, quàm illa nõ à se, sed ab alio agitantur. Quicquid igitur mouetur, ab alio mouetur. Probatur assumptio, namque viuientia mouentur à suis formis: aqua & alia elementa, cum naturalia loca petunt, ab ijs, à quibus progenita sunt; cætera denique ab externis motoribus, à quibus impulsu accipiunt, ergo &c. Tertiò, ostenditur eadem conclusio: quia omnis motio physica excipitur in materia, quæ cum sit pura potentia, nullamque habeat efficiendi vim, non potest ad motionem elicendam concurrere. Quare aliud est, quod eam immediatè elicit, nempe forma; aliud, quod immediatè recipit, (intellige, vt quo) idest materia, ac proinde non idem prorsus est, quod mouet & mouetur.

Illud hoc loco circa hanc conclusionem haud ignorabis, videlicet quanuis ad veritatem illius theorematis, omne quod mouetur, necesse est ab alio moueri, sufficiat dari distinctionem inter formam & materiam, quarum illa motum exequatur, hæc recipiat: Aristotelem tamen amplius requisisse, vt constat ex ijs, quæ ab eo octauo huius operis libro. c. 4. text. 28. disputata sunt. Vbi admonet, oportere semper in rebus physicis rem mouentem esse quid compositum ex materia & forma, distinctum re ab eo, quod mouetur. Re, inquã, distinctum, vel omnino, quo pacto differt iaculator à sagitta: vel nõ omnino, sed ea saltem reali distinctione, quæ inter quamlibet partem integrantem, suumque totum intercedit. Et hac quidem ratione videre est in animali partem vnã ex materia & forma concretam, à qua motus omnes in corpus influunt, nõpe cor.

Illud quoque aduertens, etsi prima ratio earũ, quas ad propositã conclusionem stabiliendam ex Aristotele retulimus, tantummodo vim habeat ad demonstrandum id, quod actione vniuoca mouetur, ab alio necessariò moueri: alias tamen rationes de omni actione etiã æqui-uoca concludere. Quare minimè nobis probatur sententia Auerrois 3. de cælo cõm. 28. & quorundam aliorum existimantiũ fieri posse, vt idem actione æqui-uoca à se ipso moueatur, nisi intelligant de eodem supposito ratione partium diuersarum, quo pacto aqua à se ipsa (non tamen vt à principali causa) ad natium frigus reducitur, vt progressu dicemus. Sed neque æqui-uoca actione potest quiduis sine discrimine, ratione diuersarum partium, formæ scilicet & materiæ, à se pati. Piper enim licet ventriculum calfaciendi vim obtineat, se ipsũ se pati. Piper enim licet ventriculum calfaciendi vim obtineat, se ipsũ tamen minimè calefacit. Non quia idem secundum eandem formam esset in actu & potentia, aut per eundem actum formalem ageret & pateretur; sed propter naturæ legem, qua cautum est, ne quid sibi ipsi interitum, aut incommodum per se afferat.

Sit secunda conclusio. Emanatione, qua spirituales potentia, vt intellectus & voluntas, à subiecto oriuntur, idem re est agens & patiens. Hanc suadet primum argumentum initio quæstionis adductũ, eãque appro-

Ex Themistio, Siphicio & Alexandro.

Idem annotauit D. Tho. in quæst. de verit. q. 22. art. 3.

Lege Scotũ in 2. d. 2. q. 10 & 9. Metaph. q. 14. in 1. d. 3. q. 7. Bargiũ, Lichetum, & Paulum ibidem, Grego. in 2. d. 6. q. 1. ar. 3. Isidoriũ. 8. phys. q. 12. Anton. Andr. 9. Metaph. q. 1.

2. ratio.

3. ratio.

Aristotelis placitum de distinctione rei mouëtis, & motæ.

Reijcitur sententia Auerrois.

Piper ventriculum, nõ se ipsum calefacit.

Secunda conclusio.

approbat Ferrariensis ad cap. 23. libri primi contra gentes, addens etiam anima rationalis, dum intellectum, aut voluntatem ex se profundit, eademmet sit, quæ producit, & recipit; apparere ibi tamen non nihil discriminis; quia nimirum producit, ut est actu; recipit verò, ut in potentia est. Sed hoc discrimen, ut patet, non ex natura rei provenit, sed ad solam rationem cogitantem pertinet. Porro cum dicimus immateriales potentias produci, gigniue ab anima, ne puta effici illas ab anima, uti à causa integra, aut principali, sed tãquam à causa minùs præcipua, ac velut instrumento generantis, quod generans ut primaria, ac præcellentior causa, eiusmodi potentiarum quasi partem edit. Quo fit, ut si de solo principali agere loqui velimus, adhuc ratum, firmumque maneat, nihil à se ipso pati, ne his quidem emanationibus, quæ minus proprie actionis nomen vendicarunt.

Sit tertia conclusio. Cum potentia immateriales, ut intellectus & voluntas suas eliciunt actiones, non idem re est, quod agit, & quod recipit. Probat, Namque ut Aegidius quodl. 3. q. 16. & quodl. 5. q. 15. Capreolus in 1. d. 3. q. 3. & Ferrariensis loco citato animadvertunt, actus intelligendi producitur ab intellectu & specie, recipitur verò in intellectu per se, ac nude sumptum; at intellectus absque specie distinguitur re à se ipso cum specie. Non dicitur autem intellectio recipi in speciem, quia species non est principium passivum, sed activum duntaxat. Præterea actus volendi efficitur à notitia, & à voluntate, & recipitur in solam voluntatem: voluntas autem per se, & voluntas una cum notitia intellectus, re ipsa distinguuntur. Itaque etiam in his agentibus aliud agit, aliud recipit. Licet id, quod ad intellectum attinet, in ordinarijs duntaxat intellectioibus perpetuo verum sit. Nam si de actu intelligendi, quo intellectus Angeli se suamque substantiam percipit, loqui velimus; is non recipitur in aliquo, quod re ipsa, sed quod ratione tantum ab efficiente distinguatur. Siquidem intellectus Angeli & eius substantia, uti obiectum quoddam intelligibile (quod tamen non per imaginem sui, ut cætera obiecta, sed per se ipsum ad intellectioem concurrat) eiusmodi actum eliciunt, eundemque recipiunt, non iam ut obiectum, sed ut subiectum sunt; substantia quidem Angeli, ut singulare quoddam per se subsistens, cuius est actiones recipere & sustinere, atque adeo ut quod; intellectus verò ut quo. Hanc autem distinctionem non realem esse liquido constat. Alijs tamè verisimilius videtur Angelum neque sui ipsius cognitionem sine imagine intelligibili elicere posse. E quorum numero sunt Henr. Gandau. quodl. 5. q. 4. & quodl. 15. q. 8. Marsilius in 2. q. 7. art. 1. & ut videtur, Alensis 2. p. q. 23.

Ex dictis patet solutio primi & secundi argumèti, quæ initio proposuimus. Pro solutione tertij statuendum in primis est nullam qualitatem per se, vel motu directo ab se ipsa posse intendi, alioqui idem respectu eiusdem per se in actu ac potestate foret, quod superius refutauimus. Deinde ad id, quod ex Hippocrate obiectum est, respondemus calorem

ventri-

Emanationes in in propria actione dicuntur. Tertia conclusio.

Quod sit subiectum intellectiois quo intellectus Angeli se, & suam substantiam intelligit.

Solutio 1. & 2. arg. ex dictis.

Sol. 3. arg. Cur stomachus hyeme calidior.

ventriculi hyeme vberiore esse, non quia calor in aliqua parte insidens, in eadem semetipsum per se intendat, sed (vt explicat Galenus lib. 1. comm. in Aphorismos Hippocr. & Fernelius in lib. de spiritu & innato calido c. 9. colligiturque ex doctrina Aristotelis multis in locis) quia circumiecti aeris frigus cutis spiracula restringit, & spiritus, qui caloris vehicula sunt, intus adigit & coercet, nec foras egredi sinit. Quo fit, vt tunc maior & spirituum, & caloris copia intus asseruetur. Contra vero aestate, quia calor ambiens, spiramenta laxat, & spiritus foras elicit, ac plurimum substantiae dissipat, minus eiusmodi caloris intra corpus relinquitur. Vnde patet calorem nec à se secundum eandem partem intendi, nec vero à contrario, nisi per accidens, videlicet, vt ab impediendo spirituum vitalium dispendia. Est autem hæc solutio diligenter obseruanda ad alia naturæ consimilia exempla, vbi calor introrsum adactus prædicto modo augetur; sic enim pruina, stirpium vaporem alioqui egressurum detinet, qui collectus inardescit, ac noua germina exurit. Sic aceruum tritici non ventilati vapor cohibitus putrefacit. Sic denique perniones enascuntur, aliaque id genus complura. Quod vero ad lucis intensiōem spectat dicendum lucem per radium in se redeuntem, atque ita ex accidente, intendi à se; quatenus ea portio luminis, quæ in rectum porrigi deberet, impedita à corpore opaco, per radium reflexum compensat vltiorem progressum. Quo etiam modo fieri solet vocis repercussio, siue echo, videlicet corporibus ob soliditatem, vocis traiectioni renitentibus, eundemque sonum renuntiantibus. Denique quod postremo additur virtutem vnitam se ipsa dispersa acriorem esse, id non ita accipiendum est, quasi qualitas se ipsam directo ac per se intendat; sed quia quò partes subiecti, in quo qualitas actiua inest, arctius vniuntur & coeunt, eo partes extensionis ipsius qualitatis, propinquius ad se inuicem accedunt, suasque partiales actiuitates magis coniungunt, & conferunt; ideoque fortior prouenit actio. Quod in libris de ortu, & interitu copiosius explicatur.

ARTICVLVS III.

DISSOLVITVR QVARTVM ARGVMENTVM
tū, agiturque; de causa reducete aquam ad natiuum frigus.

Postulat quarti argumenti difficultas, vt explicemus quanam vi aqua calida, semotis impedimentis, nativam frigiditatem recuperet. Versantur autem ea de re septem, aut eo plures inter Philosophos sententiae, è quibus nos quatuor duntaxat in medium afferemus. Prima est Burlæi ad initium libri secundi huius operis, qui eiusmodi reductionem à corpore ambiente fieri opinatur. Verum non rectè sentit, cū experiētia testetur amoto calefaciente, & conseruante calore, aquam plus frigoris recipere, quàm in corpore ambiente insit. Neque huius argumēti vim eludit Burlæus autumans circumfusum corpus posse in vberiore frigiditate, quàm in se possideat, aquam

Pppp

vindi-

Lege Arist.
pbl. 29. sect.
1. & probl. 3.
sect. 3. & pro
bl. 8. & 13.
sect. 24. & 1.
Meteo. c. 12.

Vide Ciruel
li 1. lib. Per-
spectiuæ c. 2.

Has legito cū
pod Fortiū
sem in tract.
de intent. &
remiss. for-
marum p. 2.
q. 1. & Sotum
2. huius ope-
ris q. 1.

Orbita tunc
mouetur & lib

Spiritus à frī
gore reper-
cussi recto cō
meant.

Lux in cor-
pus opacum
incidens cur
reciprocet.

Virtus vnita
cur sit acrior
se dispersa.

Opinio Bur-
læi

Improbatur.

Omnis actio
est à vicente.

vindicare, quia aqua ad algorem recipiendum insitam habet à naturā propensionem. Non inquam, eludit, quia quantumlibet patiens habile, ac promptum sit, semper actio à vincente esse debet, nec quicquam aut vltra vires suas, aut in sibi simile actionem transfundit.

Secundò, quia nequaquaquam verisimile est aquam in vacuo ad suam frigus nō esse redituram, cum ea reditio fiat gratia propriæ cōseruationis, quam etiam in vacuo expeteret, procuraretque.

Opinio Auerrois.

Secunda opinio, quam nonnulli Auerroi 2. de anima cōmento 1. attribuunt, nec improbabilem censet Caietanus ad art. 3. q. 54. primæ partis, est aliorum existimantium, cum aqua incalescit semper in ea relinqui partes aliquas frigidiores, quæ se interius abdiderunt, quarum postea beneficio tota aqua natiuum frigus recipiat. Sed hi etiam perspicuè falluntur. Nam vel partes illæ frigidiores retinent frigiditatem summam, vel refractam, ac depressam. Primum dici non potest, quia & rationi & experientiæ aduersatur. Rationi; tum quia calor ignis in omnes partes aquæ potest peruadere, easque à summo frigiditatis gradu deijcere; tum quia nō posset alioqui materia aquæ ad ignis generationem disponi, cum tamen, docente Aristotele 2. de ortu & interitu cap. 4. text. 24. & 28. omnia elementa in se vltro citroque committunt, & ex igni aqua, ex aqua ignis proximè generetur.

Refellitur.

Repugnat experientiæ.

Experientiæ, quia si quis in feruentem aquam manū iniiciat, nequaquam eiusmodi frigiditatem sentiet. Occurrunt tamen aduersarij frigus illud in aqua oblitescens, sensu non percipi ob nimij caloris permixtionem, præsertim cum calormultò sit actuosior, & efficacior in agendo, quam frigus. Hæc tamen solutio non satisfacit. Nam neque caloris abundantia, neque efficacitas impedit quo minus aqua ex consortio & societate partium summum frigus retinētium aliquantum tepescat. Quare si ita res haberet, vti inquiunt, nunquam aqua sensu iudicio calida sed ad summā tepida æstimaretur. Quod si dēt secundum, videlicet illas aquæ particulas frigidiores non summum, sed depressum frigus seruare, sequitur aquam, quæ semel incaluit, & si nihil iam exterius obsit, nunquam ad natiuum frigus redituram, quod absurdum est. Consecutio probatur, quia illæ aquæ particule calore aliquo occupatæ nequibunt cæteras partes in intensiorem frigiditatem, quam ipsæ obtineant, vindicare; non obtinent autem summè intensam, sed refractam, vt fatentur.

3. opinio.

Tertia sententia est aliorum, qui putant, quemadmodum piperi insidet calor quidam virtualis, quo ventriculum excalfacit; ita aquæ, cæterisque elementis inesse quatuor eiusdem nominis qualitates, quæ vim habeant ad restituendum igni calorem, aeri humiditatem, aquæ frigus, terræ siccitatem. Vnde eas ab hoc munere, seu virtute appellant virtuales. Itaque ab ijs putant reuocari elemēta ad natiuum statum suarum qualitatū, cum ab eo deijciuntur. Horū quoque sententia non videtur vera, refelliturque in lib. de ortu, & interitu, vbi ostenditur superuacaneum esse eiusmodi qualitates virtuales elementum.

Non placet.

In his scilicet
uclius 8. huius
opus 9.

elementis attribuere, quod ipsorum substantiales formae per se obire queant id, cuius gratia illae à suis autoribus excogitantur.

Alij dixerunt aquam proximè reuocari ad natium frigus à sua forma substantiali. Quae sententia vera est, & tunc ex aliorum confutatione, tum per se fidem obtinet. Eamque amplectitur Auicenna lib. 1. sufficientiae c. 5. Henricus Gandau. quodl. 11. q. 6. Aegidius q. 16. quodl. 2. Capr. in 2. d. 6. q. 1. art. 3. Maior 2. de generat. q. 1. & in 1. d. 17. q. 12. Caiet. loco cit. Soncinas. 9. Metaph. q. 8. & alij. Probat autem paucis hunc in modum. Calefactio illa non oritur à materia; siquidem haec nullam in se efficiendi vim cohibet; ergo ab aliqua forma. Non à forma accidentaria, cum ea non detur, ut ex dictis constat; ergo à forma substantiali ipsius aquae. Porro id, quod de aqua asserimus, statuendum quoque est de cæteris rebus naturalibus, cum qualitates naturae suae consentaneas, quas ingruente contrariorum vi amiserant, per se quasi post liminio recuperant. Sed illud iam hinc admonemus, quod in progressu fusius explicabimus; licet praedicta refrigeratio, aliaque id genus emanationes à formis substantialibus proximè oriatur, nihilominus ad ipsarum formarum progenitores tanquam ad principem causam referendas esse.

Quod si quis obijciat nullam substantiam creatam posse esse immediatum agendi principium. Occurrendum erit id non intelligi de illis qualibuscumque actionibus, quibus proprietates à subiectis emanant, sicuti articulo superiori in secunda assertione diximus facultates animae proximè ab ea fluere. Eodem igitur modo frigus, tanquam propria aquae affectio ab ipsa immediatè oritur, tum quando primo aqua gignitur, tum quoties postea frigus amissum suapte vi recuperat. In qua tamen actione principale agens est ipsum generans.

Quæret item aliquis, quid causae sit, cur aqua ab igni seiuncta, non se in frigiditatem summam vendicat. Cui respondemus haud dubiè vendicaturam, si omnia prorsus tam externa, quam interna impedimenta remoueantur. Interna, cuiusmodi sunt calidi vapores, qui in ea ex praeterita calefactione remanent: externa, ut aer tepens, & exhalationes, quae in eam recidunt. Vnde aqua, profundis puteis & terrae cauernis contenta, per aestatem frigidissima est: quod eo loco & tempore nihil fere eius ad naturalem statum reditionem interturbet.

ARTICVLVS III.

QVINTI ARGVMENTI EXPLICATIO. Digressio de motu cordis.

AD vberiorè quinti argumèti explicationem, libet de motu cordis pauca disserere. Annotandum igitur 1. est diuinam solertiã in partium humani corporis distributione imaginem quãdam politiae, ac

Pppp 2

cui-

Imago ciuitatis in corporis humani fabrica.

Ut Ferrariefis q. 1. huius libri. Fonse. lib. 5. Metaph. c. 2. q. 6. sect. 5.

4. opin. quae vera est.

Probatut.

Emanationes proximè à formis substantialibus perficiscuntur.

Obiectio.

Dilutio.

Cur aqua ab igni semota non summe frigescat.

ciuitatis singulari artificio expressisse. Namque vti princeps in bene constituta ciuitate diligenter prouidet, vt ciuibus alimenta suppetant; vt ab iniusta vi tuti, & incolumes seruentur; vt honestarum rerum cognitione instituantur: ita tres sunt in corpore humano præcipuæ partes, quibus hæc munia perficiuntur, iecur, cor, caput. Etenim

Iecur colina.

in iecore quasi in colina, cibi è ventriculi promptuario, in quo ex parte decocti fuerant, transmissi instruuntur, perfecta que coctione elaborati cæteris membris pro rata portione dispertiuntur. At in

Appetitus iræ
dux belli.

corde stationem obtinet appetitus iræ, qui quasi belli dux hostilem vim repellit (quanquam nonnulli in corde affectum paucis, iræ in felle constituunt; quò pertinet illud poetæ, exarserat atro felle dolor; id est ira in felle efferbuerat) Itaque iræ appetitus in

Cor foc9 iræ

corde inest ex communiori Philosophorum sententia, cui ad stipulatur vulgata iræ definitio, ira est commotio sanguinis circa cor, est autem ibi vt thesaurum vitæ seruet, & ab aduersariorum incursu tueatur, sicque totum animal defendat. Denique in regia capitis, tãquam

Cur ratio
dicatur in ca
pite præside
re.

in cœlo Deus, præsidet ratio, ac sapiëntia. Licet enim hæc in ipsa anima insint; dicuntur tamē in capite insidere, propterea quod illic excubent sensus omnes externi, rerum cognoscendarum nuntij, & internæ sentiendi facultates vtriusque; intellectus famulæ, & adiutrices.

Vnde Platonici caput animæ rationalis sedem nuncuparunt.

Sed vt ad institutum veniamus, esse quidem motum cordis iugē, ac perennem nemo non experitur. Aduertit autē D. Tho. in opusc.

Mot9 cordis
imitatur cœ
li conuersio
nem.

35. esse illum cœlestium sphaerarum cōuersioni persimilem. Nimirum quia & circularis & cōtinuus quodammodo est. Circularis, prout ab eodem ad eundem terminum reciproca vicissitudine conuertitur. Cōtinuus, quatenus dum animal viuit, neutiquam interrumpitur. Sed

Quo pacto
deficiat à sim
plicitate mo
t9 circularis.

enim à simplicitate conuersionis deficit, quia ex pulsu, tractuque componitur: à continuitate verò, quia inter pulsum & tractum, aliquam interijci moram necesse est. Porro autem quæ nam sit huiusce motus finalis causa constat inter Medicos, ac Philosophos. Cōstringitur enim, ac dilatatur cor, vt aer è vicino pulmone per respirationem attractus, & in cavitates admissus eius calorem ventilet, ac temperet, ne inflammetur & ignescat, atque vt vnà sanguinem expurget, & excrementitiam fuliginem, siue igneum fumum è spiritibus con-

calfactis prodeuntem foras euocet.

Quod tamen ad efficientem huius motionis causam spectat, non parua contentio est. Sunt qui eam fieri putent ab aliqua diuiniore causa, vt ab intelligentia. Decipiuntur tamen. Nam cum hic motus maximè vitalis sit, vtique in ipso viuente causam habeat oportet, sicuti & cæteræ rerum viuentium functiones. Quod etiam confirmat testimonium Aristotelis in libro de motu animalium prope finem, afferentis animal habere sese, vt bene administratam legibus ciuitatem, in qua postquam semel ordo constiterit, nihil opus est externo duce, aut monarcho; sed vnusquisque ea, quæ suarum partium sunt, strenuè

A quonã ef
ficiatur mo
t9 cordis pri
ma opinio.

strenuè

Virg. 8. Aen.

Iræ appetitum in corde inesse statuit Hippocrates, Plato, Aristoteles, Theophrastus, Galenus, Zeno, Chrysippus, Posidonius, ceterique Stoici.

Lege D. Grego. Nys. in lib. de hom. opif. c. 30.

De se
dis le
stot r
anim
& li. 3
anim
Galer
de vsu
c. 7. E
1. Phy
c. 16.
in li. a
dicq c

Hac c
mara
rema
posu.

strenuè obit. Quibus verbis indicat animantes non aliunde pendem habere motus sui rationem; sed vbi semel progenitæ fuerint, suis ex se motibus cieri.

Alij opinati sunt cor ab innato calore agitari. Non rectè. Si quidem calor non lationis, sed alterationis duntaxat principium habetur, motus autem cordis, latio est.

Alij se quæstioni satisfacere putant, asserendo vnam cordis particulam cæteras concitare; sed non satisfaciunt: adhuc enim explicandum superest, à quonam particula illa cieatur, à se, an ab alio; atque ita controuersiam integram relinquunt.

Asserendum igitur est cum D. Tho. loco cita. & communi Schola Peripateticorum cor ab anima ipsa moueri. Mouetur autem interuentu facultatis motricis, quæ in ipso hæret. Nam cum is motus maximè vitalis sit, vt paulò antea dicebamus, necesse est, vt à principio vitæ, id est, ab anima proficiscatur. Deinde cum anima non sit proximū suarū functionum principiū, vtiq; aliqua indiget potētia, qua vt instrumēto eū motū exequatur; hæc autē alia esse nō potest, quā illa, quæ ab hoc ipso effectu nomē accepit; id est, motrix facultas. Quòd autem ea motio ab aliqua parte animalis ad cor nequaquam deriuetur, ex eo patet, quia cor cū vitæ fons sit, est id, quod in quo-

uis animali primum mouetur; ab eiusque motu cæterarum partium functiones dependent; quare & animalis mediū obtinet, non solum, quia vt natiui caloris thesaurus in abditiori, & tutiori loco, ac tanquam in centro corporis reponi debuit à natura; sed etiam quia vt princeps è regni medio cætera membra suo motu excitat, & impellit. Num autem motus cordis à generante, vt à principe causa, ab anima verò, vt ab instrumento ipsius generantis, oriatur, in quæ-

stione de motu grauium & leuium disquiremus. Vtrunuis tamen dicatur rata manet distinctio inter mouens & motum. Namque si ponatur à generante moueri, liquidò id constat. Si ab anima, eius quoque opinionis facilis defensio est; quandoquidem beneficio, ac vi vnus partis motum edit; ratione vero alterius, nempe materiæ, eundem recipiet, more animantium. Nam & ipsum, teste Aristotele in libro de motione animalium, quasi quoddam separatum animal est. Atque ita siue hoc, siue illud asseramus, neutiquam secundum se totum mouere, aut moueri dicetur. Quanquam in animali datur vna pars integrans, à qua motus ad reliquas dimanat, nēpe ipsum cor: in eodē autē corde, nō necesse est distinguere alteram partem integrantem, quæ moueat, alteram, quæ moueatur; nec in eo locum habet pronuntiatum illud Aristotelis, cum non sit mobile perfectum, sed ipsa pars integrans, à qua motus, in eiusmodi mobili deriuatur: in qua proinde necesse est ea diuisio terminetur; alioqui in infinitum res abiret.

Est etiam non parua disceptatio, num prædicta cordis motio attribuenda sit animæ secundum gradum vegetandi, an sentiendi. Auer-

2. opinio.

3. opinio.

Quarta & vera sententia.

Eius confirmatio.

Cor vitæ fons.

Nariui caloris thesaurus.

Cor quasi quoddam separatum animal.

Quem gradū animæ motus cordis sequatur.

De sede cordis lege Aristot. 1. de hist. animal. c. 17. & li. 3. de par. animal. c. 4. Galenū lib. 3. de vsu partiū c. 7. Ferneliū 1. Physiolog. c. 16. Vegam in li. artis medicæ c. 28.

Hac de re Zimara in theorematibus præposit. 12.

roes

roes 2. Collect. 7. & recentium medicorum nonnulli, eam ad vegetandi gradum referunt; videlicet, quod omnis sentientis animæ motio antecedentem cognitionem requirat, quam tamen non exigi à motu cordis palam est. Alij & quidem probabiliùs asseuerant eiusmodi motum consequi animam secundum gradum sensitium, primum quia solis animantibus communis est; deinde quia exercetur ministerio potentiae loco motricis, quæ ab anima sensitua primò exoritur. Nec obstat, quod præcuntem notitiam non desideret. Id enim propterea est, quia vt paulo ante diximus, cor est veluti animal quoddam separatum, quod aliunde non dependet. Atque etiam cum non ad reliquos solum motus, sed ad ipsas quoque sensituarum virium functiones obeundas vim & spiritus impertiat; utique opus fuit, vt directrici notitia minimè indigeret. Secus tamen res habet in progressione animalium. Hanc enim perspicuum est requirere phantasiæ apprehensionem, quæ appetitum excitet, vt interuentu motricis facultatis, in musculis potissimum residentis, membra impellat. Ex dictis plana relinquitur quarti argumenti dissolutio. Non enim cor à se ipso, sed ab anima cietur.

Cur nulla
preceunte no-
titia cor mo-
ueatur.

Capitis Secundi Explanatio.

Pa Rimum autem mouens } Probat theorema aliud, quod superius attigerat; nempe id quod primo, id est, absque interuentu alterius, & non vt finis, sed actiue mouet, simul esse oportere cum eo, quod mouetur. Cum autem motuum species varie sint, & locali, qui omnium primus est, exorditur hunc in modum. Quæcunque loco mouentur aut à se ipsis, aut ab alijs, hoc est, à principio interno, vel externo mouentur; atque siue hoc, siue illo pacto motus fiat, semper id, quod motum edit, cum se mota coheret; igitur semper mouens, & quod mouetur simul sunt. Priorè partem assumptionis; nimirum, semper id, quod ab interno principio cietur, motori esse coniunctum, satis apertam esse ait. Vt autem posteriorè illustret, ac probet, ostendit quadrifariam posse quidpiam externa vi ad locum moueri, scilicet, tractu, pulsu, vectio- ne, volutatione. Nā ceteri modi facile ad hos reuocari possunt.

Quod mouetur
primò, imme-
diatè esse rei
motæ.

CAP. II.

Pa Rimum autem mouens non vt id, cuius gratia, sed vnde est, motionis principium cum eo quod mouetur, simul est. Dico autè simul, quod nihil inter ea intercedat. Hoc enim rei omnis quæ mouetur, & eius quæ mouet commune est. Cum autem tres sint motus, is qui in loco, & is qui in qualitate, & is qui in quantitate, ea etiam, quæ mouentur, tria sint necesse est. Qui igitur est in loco latio est, qui in qualitate alteratio, qui in quantitate accretio, & imminutio. Primum itaque de latio dicamus quod ipsa motu sit primus. Quidquid itaque fertur aut à se mouetur, aut ab alio: quæ à se mouentur perspicuum est in eis id, quod mouetur, & id quod mouet simul esse, in eis enim primus mouens inest, quare nihil est intermedium. Quæ autem ab alio mouentur, quatuor modis motione ciuntur necesse est.

Nam

b Etenim impulsio } Quatuor illos modos sigillatim explanat, simulque omnes ad duos reducit, videlicet ad pulsum & tractum. Deinde ita ratiocinatur. Omnis latio, quæ ab externo oritur principio, ad pulsum, tractumque reuocatur: sed tam quod pellit, quam quod trahit, proximum

Quot modis
possit quid-
piam externa
vi ad locum
ferri.

proximum est ei, quod mouet, ut ex definitione pulsus, & tractus constat: quidquid igitur loco mouet rei motu proximum est.

c Nec verò inter) Idem ostendit in motu alterationis, nimirum semper id, quod proximè alterat, coniunctum esse ei, quod alteratur, idque inductione planum esse inquit. Ac priusquam rem apertius declaret, exponit ad quas nam qualitates spectet alteratio, & quæ nam res alterationem subeant. Porro qualitates, ad quas alteratio pertinet, sunt calor, frigus, humor, siccitas, raritas, densitas, aliæque id genus, quæ in tertia qualitatis specie constituuntur. idque significant verba illa. Hæ sunt affectiones qualitatis subiectæ, id est, ut Simplicius interpretatur, qualitatis sensibus obnoxie.

Alteratio id quibus qualitibus versetur.

d Perinde autem de animato) Docet quenam sint corpora alterationem subeuntia, atque esse tam animata, quam inanima; tam partes sensu præditas & sensus ipsos, quam quæ sensu

carent. Verum quia sensus haud propriè alterantur, nõ simpliciter, sed quodammodo eos alterari pronuntiat, videlicet quia corum functiones veram germanamque alterationem imitantur. Id quod ex eo ostendit, quia sensus, siue sensus operatio, est motio per corpus, id est, actio organo corporeo exhibita, secundam quam sensus patitur, dum rei, quam sentit, imaginem sensationeque ipsam in se recipit; siquidem sensus receptio passio quedam est; & quæcunque aliquid recipiunt, patiuntur, alterari ea dicimus, etsi quedam eorum nõ nisi tralatitia alteratione immutentur.

Hic aduerte nomen Græcum αἴσθησις, latinè sensus tam actum sentiendi, quam facultatem, à qua is proficiscitur, significare, ideoque Aristotelem, ut eam tolleret ambiguitatem

Nam lationis, quæ ab alio est quatuor sunt genera, tractus, pulsus, vectio, volutatio, ad quæ omnes, quæ in loco fiunt motiones reducuntur. b Etenim impulsio pulsus quidam est, cum mouens rem sequitur, quam à se pellit, expulsio autem cum mouendo non sequitur. At iactus cum rem, quæ iacitur, vehementiori ciet motione, quam illius naturalis motio sit, & illa eo vsque fertur, quo ad motio euicerit. Rursus dispulsio & compulsio, expulsiones sunt & tractus. Namque dispulsio expulsio est, cum vel à se, vel ab alio expulsio sit: compulsio autem tractus est, quod & ad se, & ad aliud tractus sit. Quare & quæcunque horum sunt species, ut motiones, quarum altera telam arctant & densant textores, altera radio eandem texunt: illa enim compulsio est, hæc dispulsio. Similiter & aliæ concretiones & discretionis. Nam illis demptis, quæ in generatione sũt, & interitu, omnes dispulsiones erunt, aut compulsiones. Simul autem constat concretionem & secretionem aliud quoddam motionis genus non esse. Nam in earum, quæ dictæ sunt, aliquas, oēs distribuuntur. Præterea inspiratio attractio est: expiratio pulsus. Similiter & excretio, & quicunque alij motus, quibus per corpus excernitur, aut sumitur aliquid. Alij enim sunt tractus, alij expulsiones. Reducendi sunt autem & alij, qui in loco fiunt, cum omnes in hos quatuor incidant. Harum autem rursus vectio & volutatio, ad tractum & pulsum. Trium enim horum modorum aliquo vectio fit. Næque quod vehitur ex accidenti mouetur, quia in aliquo, aut super aliquo sit, quod mouetur. Quod autem vehit, aut quod trahatur, aut quod pellatur, aut quod voluatur vehit. Ita fit ut trium communis omnium vectio sit. Volutatio autem ex tractu & pulsu constat. Necessè est enim id, quod voluit, aliud quidem trahere, aliud pellere: siquidem aliud à se abducit, aliud ad se adducit. Quare si quod pellit, & quod trahit cum re quæ pellitur, et trahitur, simul est, perspicuum est medium nullum esse inter id, quod motu, qui in loco fit, cietur, & id quod ciet. Quod ex definitionibus quoque manifestum est.

Namque

apposuisse particulam, actu, aiens, sensus enim qui actu est, ut nimirum intelligeremus loquitur ipsum de actu operatione uel ipsius potentie sensitricis.

e Et omnibus quidem) Res alterationi subiectas eo inter se, quod ad presens institutum attinet, discrepare inquit, quod quæcunque alterationes inanimatis competunt, eadem animatis conueniant, non contra: (siquidem res animæ expertes non afficiuntur sensuum alterationi-

tionis.

tionibus) Item quod inanimatę alterari se non sentiant, animatę verò, si sensu prædite sint, alterationes suas dignoscant, nisi forte eiusmodi alterationes ad sensus non pertineant, ut cum albescunt; has enim latere non repugnat.

Id, quod alteratur, coniunctum esse alterato.

f Si ergo quod alteratur, coniu-
ctum esse. Ac pri-
mum id ostendit
in alterationibus,
que ad sensus per-
tinent. Nam cum ver-
bi gratia, manus ab
igne distante cale-
fit, id quod proxi-
me aerem alterat,
est ignis; quod pro-
ximę alterat ma-
num, aer: at igni
heret aer, & aer ma-
nu. Item cum aspe-
ctus rei imaginem
accipit, id quod pri-
mo aerem alterat,
est color lumine
affusus; id, quod
primo aspectum al-
terat, est aer oculo
contiguus: simili-
terque res habet in
ceteris sensibus, &
in rebus etiam ina-
nimis.

Id, quod auget & id, quod diminuit, coniunctum esse cum augente, & diminuen-
te.

g At neque in-
ter id } Idę perspi-
cuum est in ij, que
accrementum & de-
crementum susci-
piunt. Nam id, quod
auget, & quod im-
minuit, simul sunt
cum eo, quod au-
gmentum, & dimi-
nutionem subit; cũ
auctio fiat appo-
nendo, diminutio
vero detrahendo;
quorū utrumque ei,
quod augetur, &
quod imminuitur,
coherere oportet.
Ita demum colligit
Aristo. id, quod
demonstrandū pro-
posuerat, nimirum
inter id, quod primo movet, & primo movetur, nihil interiectum esse.

Namque pulsus motus est, aut à se, aut ab alio ad aliud. Tractus autem ab alio ad se, aut ad aliud, cum trahentis motio, que res continuas inter se distrahit, velocior fuerit. Ita enim reliquum simul attrahitur. Fortasse autem & alius quidam tractus esse videbitur. Nam lignum trahit ignem, sed non hoc modo. Cum autem fit tractus nihil interest utrum is qui trahit moveatur, an maneat. Interdum enim trahit eo ubi est, interdum eo ubi erat. At fieri non potest, ut vel à se ad aliud, vel ab alio ad se non tangendo moveatur. Illud igitur perspicuum est, inter id quod motu, qui in loco fit, ciet, & id, quod cietur, nihil intercedere. c Nec verò inter id, quod alteratur, & id, quod alterat. Quod ex inductione manifestum est. In omnibus enim ex his, que dicta sunt, evenit, ut quod postremo alterat, & quod alteratur sint simul. Hæc sunt affectiones subiectæ qualitatis. Id enim dicimus alterari, quod aut calefcit, aut dulcescit, aut densatur, aut siccescit, aut albescit. d Perinde autem de animato hoc dicimus, atque de inanimato, & in animatis tam de sensibus, quam de partibus non sentientibus. Alterantur enim & sensus quodammodo: sensus enim qui actu est, motio est, per corpus sensu ipso aliquid patiente. e Et omnibus quidem quibus inanimata, ipsæ animata alterantur: at quibus animatum, non hisce omnibus id, quod est inanimatum. Nam sensibus non alteratur, ipsumque latet, cum afficitur, cum animatum non lateat. Nihil autem prohibet animatum quoque latere, ut cum sensibus non alteratur. f Si ergo quod alteratur à rebus sensibilibus alteratur, certe perspicuum est, id, quod postremo alterat, & quod primum alteratur, in his omnibus simul esse. Nam huic quidem aer continuus est, aeri autem corpus. Rursus color lumini, lumen autem aspectui. Eodem modo & auditus & olfactus. Etenim mouens primum, rei, que movetur, habita ratione, aer est. Similiter res habet in gustu, simul enim cum eo est sapor. Nec secus in rebus inanimatis & in sensibilibus. Quare intermedium inter id, quod alterat, & id, quod alteratur, nullum erit. g At neque inter id, quod augetur, & id, quod auget. Nam quod primum auget, appositum auget, ita ut totum unum euadat. Rursus imminuitur, quod imminuitur aliqua eius parte abscedente. Id igitur quod auget, & id, quod imminuit, continuatum esse necesse est. Continuatorum autem nullum est medium. Constat itaque inter id, quod movetur, & primum postremumque eius, quod movetur, ratione habita mouentem nullum medium intercedere.

Text. 11.

Text. 12.

Text. 13.

QVAESTIO

QVAESTIO I.

NVM OMNE, QVOD PRIMO MOVET,
simul esse oporteat cum eo, quod mouetur, nec ne.

ARTICVLVS I.

QVIBVS ARGVMENTIS NEGATIVA

pars quaestionis probari videatur.

Ontrouersiam excitamus de eo, quod vt efficiens, siue corporea, siue non corporea ratione, motū edit; non autem de eo, quod vt finis mouet: palam est enim non oportere finem attiguum, aut praesentem esse rei, quae mouetur. Est autē sensus, vtrū id, quod primò, idest absque alio agente intermedio mouet, proximum esse debeat ei, quod mouetur.

Statu quaest
tionis.

Pars negatiua hunc in modum videtur posse ostēdi. Multa sunt in natura rerum, quae absque medio actionem transmittunt in rem distantem; igitur non omne, quod primo mouet, coniunctum est ei, quod mouetur. Assumptum multimodis probatur. Nam magnes trahit ad se dissitum ferrum. Fascinantes solo oculorum coniectu nocent. ^a Echeneis piscis praetereuntem nauem detinet, ac remoratur, vnde & remorae nomē accepit. ^b Basiliscus visu & sibilo; ^c Catoblepas, seu, vt alij vocant, Catophepa etiam intuitu vsque ad mille passus hominem interimit. ^d Lupi cōspectus raucedinem inducit, vnde est illud Poetae, Lupi Merin videre priores. ^e Torpedo manū eius, qui se arundine, vel reti attigerit, stupefacit, adeo vt piscatores laxare arundines & retia cogantur, atque ita diffugium ipsi patefacere.

Primū arg.

Secundò. Idem ostendi potest, exemplo lebetis, cuius fundus friget, aqua in ipso feruescente. Deinde quia si charta papyraeae oleū cohibenti ignis subijciatur, charta integra, oleum ita incalcescet, & aestuabit, vt etiam oua in eo frignantur, quod argumento est ignem in aquam, & in oleum sine medio vim caloris traicere. Eodē etiam pertinet, quod ^f naphtha (bituminis id gen⁹ est) ex aliquāto spatio ignē corripit, quod item accidit radici herbae cuiusdam, quae Aproxis appellatur.

2. arg.

Præterea Phantasia residens in capite mouet appetitum sentitiuū, qui quoad vim irascendi in corde; quoad vim appetēdi in iecore sedē habet. Immo res etiā externas & distātes sola imaginatio permutat, atque aliena qualitate imbuat, vt proditum est ab Auicēna in lib. de anima sect. 4. cap. 4. à qua sententia non alienum fuisse perhibent Hippocratem Medicinae principem: ergo saltē facultates cognoscentes possunt in remota primò agere.

3. arg.

^a Aristotel. 2. histor. anim. c. 14. Plinius lib. 9. c. 25.

^b Albertus lib. 25. de animal. Isidorus li. 2.

Ety. m. c. 3. Solinus c. 40.

^c Plinius lib. 8. c. 21. Solinus c. 43.

^d Plinius lib. 8. c. 22. Albertus lib. 22. de animal.

Leuinus lib. 4. de occultis naturae miraculis ca. 22.

^e Aristote. li. 9. de nat. animal. c. 37. Plinius lib. 32. c. 7.

Cicero 2. de nat. Deorum. Albertus lib. 24. de animal.

Plutarchus in libro de animalium in dultia.

^f Plinius lib. 2. natural. Histor. c. 105. & lib. 24. c. 37.

4. arg.

Postremo. Id ipsum probare licebit in ijs, quę projectionis motū subeunt, quibus proiectores in progressu motus non adsunt; & in corporibus grauibus, ac leuibus, quę vt. 8. libro patebit, ad naturalia loca à suis genitoribus deferuntur, quos tamen dum ea mouētur, iam interijisse non raro accidit.

ARTICVLVS II.

DIVERSÆ AVCTORVM SENTENTIÆ,
& affirmatiuę partis comprobatio.

Multi optimę notę Philosophi ad negatęm propositę quęstionis partem deflexerunt. Vt Auicēna loco superius citato, Alexander 1. Methaph. comm. 18. Scotus in 1. d. 37. q. vnica, Ochamus ibid. Priscianus Lydus apud Theophilum 2. de anima ad text. 37. alijq; nonnulli. Scotus igitur (vt ceteros omittamus) contendit solem ex putri materia mures, aliaq; id genus imperfecta animalia sine instrumento medio progignere, atq; ita agere primò in remotum. Nam & si fateatur prius solem per intermedia corpora qualitates demittere, quibus materia ad excipiendam formam paratur; negat tamen eiusmodi qualitates, vllum ve accidens instrumentariam vim habere posse, qua sol formam substantialem è materię gremio efficiēter excitet. Itaq; totam prædictorum animantium effectiōnem ad solem, vt ad causam effectricem immediatam refert, additq; (quod huius sententię consecutarium erat) ex eo, quod causa agens primò, seu proximè alicubi operetur, non posse eius contactum, aut præsentiam argui, vt ex eo, quod Deus intelligentias, corpora cęlestia, & materiam primam per se creet, conseruetq; non cōtinuò sequi diuinam substantiam vbiq; esse: licet id alio ex fonte, id est, ex ipsius immensitate colligatur. Quod si Scoto Aristotelis doctrinam contrarium hoc in loco asserentis obijcias, respondet Aristotelem intelligendum esse de causis physicis agentibus per qualitates, formas ve naturales actiuas, quę non sunt principia agendi in remotū, nisi prius vel ipsę, vel aliquid in ipsis existēs in propinquū agat.

Gabriel in 1.
d. 37. q. vnica
Bassolus, Mai
rones & Li
chetus ibidē.

Opinio Sco
ti.

Aliorum sen
tentia Aristo
telica & vera.

Eius confir
matio.

Altera est sententiā planè vera, & Aristotelica, asserens nihil omnino posse in rem distantē primò agere. Hanc amplexus est D. Tho. 1. p. q. 8. art. 1. & lib. 3. contragent. c. 68. Caietanus & Ferr. eisdē locis, Dur. in 1. d. 37. q. 1. Capr. in 1. d. 37. quęst. vnica. Aegidius hoc loco, & complures alij. Probatum autem primò, quia si quidpiam in rem distantem immediatè operari posset, nulla ratio esset, cur vnicuiq; agenti certa virtutis sphaera præscripta esse à Philosophis diceretur; cur enim nō posset agēs in quacūq; distantia actionē fundere, si ei nō necessariò decurrēdū sit mediū, in quo vim suā impēdat, paulatimque debilitet? Secundò, quia cū lux solis (vt aduersarię partis auctores fatentur) corpora disiuncta non nisi per intermedia

Argent. in 1.
d. 37. q. 1. Scot.
hoc in li. q. 1.

De
Plato
go
tur
ybra
lapi
cero
nat.
lib.
lib.
26.8
7. Al
lib.
tra
finu
ellu
7. n
Ige
102
e. 37
fus
in p
89.

media attingat, consentaneum est, ut idem quoque de ipso sole dicamus, nimirum non posse illum in sublunari mundo per suam substantiam quicquã immediatè gignere, sed necessariò exposcere actiuas qualitates, quarum instrumentaria, & effectrici vi ad gignendũ vtatur. Tertiò quia hæc præcipua videtur esse ratio, cur naturatãtopere vacutum horreat, ac corpora omnia tam sollicitè sese alijs agglutinent; nimirum quia inferiora non nisi per intermedia influentem è cælo vim excipiunt, nec dissita corpora nisi per interfusa operari queunt. Denique idem confirmat D. Anselmi testimonium in Monologio cap. 22. vbi docet, ex eo, quod Deus vbiq̃ue agat, colligi vbiq̃ue Deum esse, quod docet etiam D. Ambrosius lib. 1. de Spiritu sancto D. Hilarius 8. de Tri. D. August. 8. super Genes. c. 26. Immo id haud obscurè docuit diuinus vates psalm. 138. vbi cum dixisset, si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades; quibus verbis Deum vbiq̃ue per essentiam esse indicarat, quasi huiusce rei argumentum afferens, adiecit. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera sua. Quò etiam spectat illud D. Pauli Act. 17. quanuis non longè sit ab vnoquoque nostrum; in ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus.

Neque verò dubitandum, quin nostra hæc sententia Peripatetica sit; cum eam Aristoteles tum in hoc libro, tum in octauo tam multis rationibus ex instituto confirmarit. Illa verò Scoti interpretatio nequaquam admittenda est. Perinde enim habet, ac si quis dicat, ea, quæ prius quàm agant in remotum, agunt in medium, debere prius in medium, quàm in remotum agere. Quod sane nugatorium est.

ARTICVLVS III.

DILVITVR PRIMA PARS PRIMI ARGUMENTI, agiturque de occulta vi magnetis.

Nunc argumenta in contrariam partem adducta diluemus, quorum occasione, iucundæ eruditionis gratia aliquot scitu dignas controuersias pertractabimus. Ac primum de occulta vi magnetis. Rapi quidem ab illo ferrum constat, quem admodum & a Theamede ferrum omne abigi, respuique, vt testatur Plinius lib. 36. histor. natural. c. 16. Vnde magnes iccirco Hercules dici, à quibusdam creditur, quod domitricem illam rerum omnium materiam sibi obtemporantem faciat. Sed illud magis admirationi est, quod ferrum non solum alliciat, sed in medio etiã aere detineat. Ferunt enim simulachrum ferreum Arsinoes reginæ diu in Aegypto paribus momētis libratũ pependisse in medio tholo ex magnetibus proportionem magnitudinis constructo. Dinocratis artificio, eademque vi signum Solis Alexandriæ in templo Serapidis suspensum fuisse scribit Ruffinus libro vndecimo Ecclesiasticæ historiæ.

De magnete
Plato in dialo
go qui dici-
tur lo. Theo-
ybraustus de
lapidibus. Ci-
cero 1. de diui-
nat. Lucretius
lib. 6. Plinius
lib. 36. c. 16. &
26. & lib. 20. c.
7. Alber. Mag.
lib. 2. Metaph.
tract. 3. c. 6. So-
linus c. 36. Co-
siliator. disci-
p. n. 51. Sea-
iger exercit.
102. Actio li. 2.
c. 11. Ambro-
sius Nolanus
in problema-
to.

Testimonijs
patru. n.
Anselmi.
Ambrosij.
Hilarij.
Augustini.
Et sacre pagi-
næ.
Psalm. 138.
Act. Apost.

De magnete
mira.

De magnete
mira.

Quin & vires ab hoc lapide ferrum accipit, retinetque longo tractu aliud apprehendens ferrum, vt annulorum catena spectetur interdum, quod testatur Philo Iudæus in lib. de mundi opificio, & D. August. lib. 21. de ciuit. Dei c. 4. Non absimili virtute præditum esse aiunt Chrysocollam, nisi quod hunc lapidem aurum quoque ad se trahere memorant.

Chrysocolla
aurum rapit.

Quo pacto
magnes ferrum
trahat opinio
Thales. s.
Reijctur.

2. opinio.

Reijctur.

Tertia & vera
sententia.

Quibus rebus
vis attractoria
magnetis
impediatur.

Corpuscula
Democriti, &
Epicuri in exi-
lium naturæ
eiecta.

Dubitatio a-
lia de vi mag-
netis in pxi-
de nauigato-
na.

Porro quonam modo hæc attractio à magnete fiat perantiqua est inter Philosophos disceptatio. Thales referente Aristotele. 1. de anima cap. 2. text. 32. pronuntiauit magnetem, propterea quod animatus esset, ferrum allicere, impertita ei videlicet vita, quæ videtur secutus fuisse Porphyrius in lib. de abstinentia ab animalibus. Sed hi perspicue errant. Nam neque magnes animo pollet, cum neque augetur, aut aliud vitalis functionis specimen det. Nec si anima pollet, id ad impertiendam vitam, & corripendum ferrum fat esset. Alexander lib. 2. quæst. natural. cap. 3. putat huiusmodi attractionem esse à magnete, vt à fine, ad quem ferrum ingenita naturæ propensione ducatur. Hæc etiam opinio à vero abest, vt ex ijs, quæ mox dicemus conspicuum fiet. D. Thomas hoc in lib. ad tex. 10. Magnus Albertus, alijque complures affirmant magnetem, non vt finem; sed vt efficientem causam, ferrum trahere. Quæ opinio omnino vera est. Primum quia, vt D. Tho. loco citato argumentatur, causalitatem finis nulla locorum intercapedo inhibet; at ferrum non è quauis distantia trahitur à magnete. Deinde quia si magnes capax, aut alij succo, aut hircino perungatur sanguine, neutiquam ferrum allicit. Quod argumento est hebescere in magnete vim aliquam effectricem illius attractionis. Tertio, quia annuli ferrei, vt paulò supra diximus, ex contactu magnetis mutuò sese trahunt, & longa serie concatenant, vtique vi attractoria efficienter communicata. Vocat autem magnes ad se ferrum propter sympathiam, siue occultum naturæ consensum, sicuti succinum, lychnites; & Adamas paleas trahunt; sicuti argentum viuum auri particulas, sicuti epythymium atram bilem, agaricum pituitam euocat.

Verum hæc attractio quoniã à re distanti fit, quæri illud à Philosophis solet, quo instrumeto perficiatur. Antiquorum nonnulli quorum sententiã luculenter pertractat Lucretius lib. 6. opinati sũt fieri per effluxionem corporum, aiebant enim dimitti à magnete qualdã atomos, quæ ferrum tãgerent, & in illud sese insinuarẽt, atq; ita demũ allicerẽt.

Sed hæc corpuscula olim ex Democriti & Epicuri schola egressa, iãdiu à Philosophis in exiliũ naturæ cõpulsã sunt. Ea igitur opinione reiecta dicẽdũ emitti ab his corporibus nõ atomos, sed qualitatem, quæ vim habeat ad pelliciẽdũ, nõ quidẽ omnia, sed ea, quæ analogiã quãdam & cognationem cũ attrahẽte obtinẽt, quã sententiã, pter alios, cõfirmat Gal. li. 1. de naturalib. facultatib; eandẽq; Hippocraticã esse ostẽdit.

Illud quoq; magnã in re pposita dubitationem habet; quid nimirũ causã sit cur acus magnetis attritu extersa, & attẽperata Septẽtrioni

sese

Varias hæc
re opiniones
refert Auicenna
lib. de viribus
cordis, &
Picus lib. 6. d.
Exam. c. 18.
Maurolycus
in 2. dialogo
Cosmogra-
pbiq.

Aduersus hanc
opinionem De-
mocriti dis-
putat Aristote-
lis 1. de gene-
à text. 17. vsq;
ad 76. & D.
Thomas 1. p.
q. 115. art. 1.
Legit Loun-
lib. 3. de occul-
tis nat. mir. c.
4. Scalig. con-
tra Car. exer-
citation. 133.

sefe obuertat; & vbi hinc inde in æquilibrio conquieuit, polum arcticum commonstret, vt videre est tum in pixide nauigatoria, cuius vsu nautæ maris spatia, situmque locorum, & distantiam dimetiuntur, atque omnes, per ambitum, ventorum tractus, & cœli cardines deprehendunt: tum etiam in solarijs minutis, quibus ad solem horas exploramus. Porro duæ sunt hac de re celebriores Philosophorum sententiæ. Prima, quorundam huius rei causam referentium ad montes quosdã septentrioni subiectos, quos aiunt in omnes partes qualitatem attractoriam fundere, qua intinctus & excitatus magnes cognati sibi lapidis natale solum, quasi communem patriam, quærit, eiq; vt potest, appropinquat. Hæc opinio non placet. Primum, quia cõpertum est in multis alijs locis montes esse feraces magnetũ, ad quos tamen acus magnetæ illita non respicit, vt in Magnesia, quæ vt ait Lucretius lib. 6. sui poematis lapidi nomen dedit.

Quem magnetæ vocant patrio de nomine Graij
Magnetum quia sit patrijs in finibus ortus.

Item in Ilua insula, & in Athiopia. Ad quæ loca naues si propius accedant, nisi ligneis clauis ad id periculum declinandum compactæ sint, euulso vi magnetum ferro dissolui dicuntur. Præterea impugnatur eadem sententia, quia verisimile non est ad tantam maris, terræque distantiam diffundi ab illis montibus, qui etiam fortasse nõ sunt, eiusmodi qualitatem; tametsi eum modum influendi in remotissimas mundi oras, corporibus cœlestibus, & stellis, ob earũ magnitudinem, & maiorem agendi vim Philosophi concedant. Deinde, quia ferunt genus quoddam esse lapidis, qui acum ad polum Antarcticum conuertit, fingant igitur alios esse montes sideriticos sub altero polo, quibus prædictum conuersionis motum attribuât. Denique (quod multo acrius vrget) quia vnus, idemque magnes, vt experti ipsi fuimus, vna ex parte vim habet conuertendi mucronẽ pẽfilem acus versus septentrionem; ex altera, eundem versus polum Antarcticum dirigendi.

Alij igitur statuunt hanc vim conuertendi ad polum acum à magnetæ tactam, vnum esse ex ijs, quæ nos mirari natura voluit, scire noluit. Probabiliter tamen dici potest, partes cœli, vtrique polo vicinas ob occultam naturæ consensionem, & sympathiam id per qualitatem aliquam attractoriam præstare, ad eũ modum, quo sol herbas quasdam, vt Heliotropion, Tragopogum, & Onithogalum secum vertit.

Deinde existimare etiam licet hosce mirabiles effectus solũ provenire à qualitate aliqua propria & insita ipsi magneti, vt sicuti per qualitatem quãdam ferrum ad se trahit, ita per aliam occulta vi illud dirigat ad polos mundi. Sed vtrunlibet dicatur, manet peculiaris illa difficultas, vnde nam oriatur varietas & inconstantia, qua diuersis in locis nautica pixis polum respicit. Deprehensum est enim à nautis, præsertim Lusitanis, & ijs, qui in Fernãdi Magalianis admirabili nau-

vt Fracastorij in lib. de antipathia c. 7. & c. vlc.

Prima sententia.

Eius confutatio.

Quibus in locis vi magnetũ euellatur ferrum nauibus.

Lapis obuertens acum ad polum Antarcticum.

Probabilis responsio ad dub.

Alia responsio.

Inconstantia cuspidis nauticæ obseruata à Lusitanis.

Lege Fernandum lib. 2. de abditis rebus causis, Scaligerum, Leuium loc. cit.

navigatione fuere, cuspidē pixidis nauticæ quibusdam in locis Aethiopicum rectā aspicere, vt in freto, quo ab Aethiopico mari ad mare Australe noui orbis penetratur, alibi ad sinistram, alibi ad dextram vergere. Cuius rei causa à multis inuestigata, incertum an ab vllō inuenta sit. At enim conuenienter ijs, quæ superius dicta fuere, coniectari possumus, vel attractoriam cœli vim, vel insitam ipsi magneti diuersis in locis alio, & alio modo attemperari ex vario syderum influxu, aut elemētariæ regionis proprietatibus ibi dominantibus.

Sol. principa-
lis argumēti.

Ex dictis patet solutio dubitationis, cuius gratia hæc differuim⁹. Dicendum quippe est magnetem non primò agere in remotum, nec ab eo immediatè ferrum trahi, sed communicata corpori medio attractante qualitate. Neque refert, quod aerem, lignum, aliavè corpora non etiam ad se alliciat. Vt enim annotarunt Alexander 1. Meteor. com. 17. Themistius apud Auerroem lib. 2. de cœlo comm. 34. D. Thomas in 2. d. 15. q. 1. art. 2. cum aliquid in rem ab se distantem per medium agit, non opus est, vt qualitas, cuius interuentu operatur, eisdem effectus in corporibus interiectis indiscriminatim edat, sed pro subiectæ rei natura & conditione. Quod tum alijs exemplis conspicuum est, tum in luce, quæ sublunaria corpora calefacit, non autem cœlestia, in quæ primò recipitur.

ARTICVLVS III.

EXPLICATUR ALTERA PARS PRIMI argumenti, differiturque de fascinatione.

Postulat altera pars eiusdem argumenti, vt explicemus, soleat ne re vera fascinium inferri, an non. Sunt qui nihil eiusmodi in natura existere, eamque opinionem inanem, & vulgi errore introductam putent. Sed certè illa & vera est, & multis experimentis cōspicua; eamque approbat Aristoteles in problem. sect. 20. problem. 34. Alexander lib. 2. problematum problemate 50. Plutarchus decade 1. sermonum conuualium problemate 7. Magister sent. ad cap. 3. epistolæ ad Galatas, D. Thomas ibid. & 1. p. q. 117. art. 3. & 3. contra gent. cap. 103. M. Albertus lib. 22. de animalibus c. 5. Richardus quodlib. 3. q. 13. Aegidius Romanus in libro contra errores Philosophorum. Abulensis paradoxo 4. cap. 16. eandemque sequuntur peritores medici. Vt autē fascinium illud omittamus, quod (vt D. Thomas ad locum illum epistolæ ad Galatas animaduertit) nōnulli diris imprecationibus, & fœdere cum Dæmonibus inito interdum moliuntur; contingit vulgaris fascinatio hunc in modum. Sunt quib⁹ natura ex insito vel aduentitio corporis habitu vim maleficam; noxiamvè qualitatem instar veneni inleuit; sicuti & quibusdā alijs vim beneficā elargita est, vt rupici auiculæ, quæ inspectâtes

Quod re vera fascinatio dicitur.

Fascinatio quedam ex fœdere inito cum Dæmone.

Alia naturalis.

curat.

I. Ferrarientis. 3. contra gent. ad cap. 103. Dionys. Carth. ad c. Epistolæ ad Galatas, Sixtus Senensis lib. 6. bibliothecæ annot. 276. Iandanus hoc in lib. q. 7. Ficinus lib. 33. de immortalitate. 4.

curat. Qua de re lege, si placet, Albertum loc. cit. & Ficinum lib. 13. de immortal. anim. cap. 4. Illi ergo ex oculis & tota facie eiusmodi noxiam qualitatem quasi iaculum veneno illitum exterius vibrant; & cum ambientem aerem afflatu suo primum vitiant, tum longius diffundunt, & eos, quos attigerint, haud raro laedunt. Inest autem hoc virus potissimum feminis, & inter eas ijs, quae duplices habent pupillas, vel effœtaia sunt ætete. Cuius rei causam explicat D. Thomas loco citato primæ partis. Atque interdum non in vno tantum alicuius familiæ homine, sed in tota familia hoc mali deprehenditur. Tradidit enim Isogonus & Nymphodorus, referente Plinio lib. 7. cap. 2. & lib. 33. cap. 10. Natural. hist. fuisse in Africa familias quasdam effascinantium, quarum laudatione emorerentur pecudes, arescerent arbores, probata interirent. Quemadmodum & è contrario Crates Pergamenus in Hellesponto genus hominum fuisse scripsit, qui manu imposita venenam corpori extrahebant, & serpētum ictus contactu leuabant.

Porro huiusmodi malefici afflatus oculis egredi potissimum solent duabus de causis. Primum quia ea, quae venenum habent, id magna ex parte in extremis gerunt, vt Scorpius in cauda, & quae morfu laedunt, in capite, vt vipera, murena, & myrus. Deinde quia fascinantibus cum in re quapiam videnda intentius, diutiusque occupantur (maximè verò si felle inuidiæ, aut nocendi studio cõcitantur) tunc eiusmodi perniciosum vaporem ductu spirituum ad oculos euocant, eumque propterea quod oculi cute nudati sint, facile inde eiaculantur.

Laeduntur autem sæpius fascino, eoque nonnunquam sensim extabescunt tenelli infantes & pueri, quibus id malum ob corporis imbecillitatem facilius inhærescit, vt aduertit Aphrodisæus loco quæ antea indicauimus. Sed & id nonnunquam grandiores etiam peruadit. Nam Thybios olim Ponti accolæ refert Plutarchus loco citato ex Phylarcho, non modò pueris, sed adultis quoque hoc malo exitiosos fuisse. Vniuersim autem eos, qui venustiores sunt, hoc virus corripit, vel quia ijs magis effascinantes inuident; vel quia eos laudant, qui ob id lætitia perfusi cor, spiritus, totam faciem, ac percipue oculos dilatant; fascinoque veneno viam aperiunt. Nec defuere, qui sibimet ipsis fascino lethale virus, ac perniciem intulerint. Vnde illud de Eutelida iuvene;

Qui miser in rapido dum spectat flumine vultus
Fascinat heu sese, ac subiti per viscera morbi
Sæualues peruasit.

Ex dictis liquet eos, qui fascinant, sicuti de magnete dicebamus; non immediatè in rem distantem, sed in ambientem aerem actione fundere, sicque obuios effluxu & contagione inuadere ac ferire.

ARTI-

Quomodo
cõtingat.Aliquãdo toti
familiæ vis
fascinandi in-
stita.Malefici affla-
tus fascinan-
tium cur po-
tissimùm oculis
exeat.Cur pueri
fascinationi
magis sint ex-
positi.

ARTICVLVS V.

DISSOLVITVR ALIA PARS EIVSDEM

argumenti, & qua vi Echeneis nauigia
detineat, inquiritur.

Detineri ab
Echeneide
nauigia p̄ba
tum experien
tia.

IN eodem argumento explicandum se offert, qua vi Echeneis pi-
scis nauigia retardet. Quod enim id verum sit, & experimento
compertum, testantur grauissimi auctores, D. Ambrosius lib. 5.
Hexameron, cap. 10. D. Basilius homilia 7. Hexameron, A. Elianus
lib. 12. cap. 45. Plutarchus in problem. Sympos. decad. 2. problem.
7. Plinius lib. 32. histor. Natural. cap. 1. hisce verbis. Echeneis, ruant
venti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori, viresque tantas cõ-
pescit, & cogit stare nauigia: quod non vincula vlla, nõ anchoræ põ-
dere irreuocabili iactæ; & paulo inferius. Fertur Actiaco marte te-
nuisse prætoriam nauem Antonij properantis circumire, & exhor-
tari suos, donec transfret in aliam. Ideoq; Cæsariana classis impetu
maiore protinus venit. Tenuit & nostra memoria Caij principis ab
Astura Antium remigantis. Haftenus Plinius. Itaque huiusce remo-
rationis certa experientia est, de eius causa Philosophi disceptant.

Quã vi id ac-
cidat, prima
opinio.

Fracastorius in libro de Sympathia & antipathia cap. 8. statuit
eius rei nullam causam esse posse, quàm partim vim attrahendi, par-
tim vacuum. Modum verò duplicem. Vnum vt piscis ille non cau-
sa sit eius retentionis, sed signum alterius, quod retinet; alterum vt
etiam causa sit. Nam primum inquit nihil prohibet saxa & scopulos,
vbi Echeneides degunt consimilem speciem vsque ad nauigia mitte-
re, qualem & montes magnetum ad ferrum in nauigijs fixum, atque
ita naues ad se rapere, vel retinere sicut & magnetes. Quare inuen-
tus illic pisciculus ille signum dat subesse scopulos eos, qui firmare
nauigium possint. Si vero nõ signum est Echeneis, sed causa eius de-
tentionis, oportet existimare ipsam primo arctissimè affigi nauigio,
vt euelli non inde possit, nisi vi multa; ab ipsa verò ad certos scopu-
los, & ab ijs ad ipsam mutuò demitti vel speciem, vel etiam corpus-
cula more torpedinis, quæ consuetam tentent attractionem similiũ.
Nec ipsa igitur nauis attrahi in fundum potest propter resistantiam
sui, nec ab ipsa auelli Echeneis propter fortem affixionem ob va-
cuum; vnde fit, vt firmetur tantum nauis, aut tardetur saltem. Hæc
Fracastorius.

Impugnatio
superioris sc̄-
tentie.

Iulius Scaliger exercitatione 218. aduersus Cardanum & alij hu-
iusce modi Philosophiam meritò reiiciunt. Nam quod nauem non
remoretur vis aliqua è subiectis scopulis emissa, inde constat, quia
cum multæ naues eadē iter fecerint vna aliquando immobilis stetit;
idque

Item Adam
Leonicer9 in
lib. de Aqua-
tilibus, Vin-
ceti9 in spec.
nat. lib. 17. c.
149. Ronde-
liti9 lib. 34.
de piscib9 c.
18. Cælius
Rhodig. lib.
6. lect. antiq.
c. 11. Claudij
in embk. Al-
ciati. Carda-
n9 de rerum
variet. lib. 7.
c. 37.

idque interim dum ab ea Echeneis auulsa non est, ut loco citato narra-
Plinius. Cum enim est tota classe Caij principis sola quinquere-
proficeret, exilientibus protinus, qui id quærerent circa nauim, in-
uenere adhaerentem gubernaculo piscem, ostenderuntque Caio in-
dignanti hoc fuisse, quod se reuocaret, quadringentorumque remi-
gum obsequio contra se intercederet. Deinde secundus etiam modus
impugnatur, quia praeter alia incredibilia, & liberè asserta, quæ in-
uoluit, illud planè falsum assumit, non posse echeneidē tanta illa vi di-
uelli à nauis, ut vacuū detur: siquidē nullo vacui periculo facile aqua,
vel aere subeunte diuelli posset, ut re ipsa diuellitur à nautis, qui eā
deprehendunt.

Dicendum igitur videtur Echeneida qualitatem aliquā occultā ex se
parere, qua nauigiorum impulsus hebetet, extinguatque, atque ita
inhibita vi eiusmodi impulsus, qui motū efficit, inhiberi motū ipsū,
sicque nauigia sisti. Nec debet incredibile existimari tributā esse pisci
hanc virtutē, sicuti torpedini obtorpefaciendi manū: sicuti est contra-
rio, magneti insidet vis effectrix impulsus permouēdiq; ad se ferrū.

Atque hinc semel dixerimus curandam non esse quorundam recen-
tium Philosophorū calūniā, qui occultas proprietates, inscitiae asy-
lū vocant. Namque ut Aprodiasus in proœmio suorū problematū ait,
non solum medicæ artis auctores, sed etiam Philosophi eas statuere cogū-
tur in multis effectis, quorū abditæ, delitescentesq; causæ habentur:
Nec enim sēper effecta ad quatuor primas qualitates, ut falso quidā
opinatur, referri queūt. Quocirca veteres Philosophiæ proceres non
omniū, quæ in natura sunt, sed quorūdā dūtaxat rationes ab elemētis
petierūt. Ac dum in abstrusas, & inexplicabiles huiusmodi quæstio-
nes incidūt, earū certa definitione se abstinēt, ad naturæ latebrā &
occultæ alicuius qualitatis vim cōfugientes. Recteque Theophrastus
lib. 1. Metaph. c. 5. (si eius est illud opus) asseruit eos, qui de omnib;
rationē quærītāt, & aptā, ac cōspiciā causā reddere nitūtur, rationē
tollere. Quæ de re lege, si placet, Ferneliū c. 2. li. 2. de abditis rerū causis.

His ita disputatis, diluitur pposita difficultas de actione remoræ na-
uigia detinētis, aiēdo remorā non trāsmittere actionē immediatē in rē
distātē, sed nauigio mordic⁹ affigi, & inhærere, ut experiētia cōper-
tū est; tū verò inde pdictā qualitātē effundere. Reliqua etiam, quæ in
eodē argumēto adducūtur, non nisi interuētū qualitātū, quas per me-
dia corpora traijiūt, agere solēt.

ARTICVLVS VI.

RESPONDETUR SECUNDO ARGUMENTO,
simulque causa redditur, cur lebetis ad ignē fūd⁹ non vrat.

Circa lebetē, in quo feruet aqua, qua de re agitur in secūdo argu-
mento, duo occurrūt explicāda. Alterum quamobrem fundus
lebetis tandiu calidior fit, dum aqua ipsa frigidiuscula est.
Alterum, quod institutæ disputationis est propriū, cur postea eius-

Quid in rē
proposita ve-
risimilius vi-
deatur.

Ref. Illud
qui occultas
qualitates in-
scitiæ asy-
lū vocant.

Non omnia
naturalium
rerum effecta
ad vim prima-
rum qualitātū
esse referēda.
Theophra-
stus.

Duplex dubi-
tatio.

Responsio. dem lebetis fundus, aqua iam efferuescente, non vrat. Vtrique quæ-
stioni occurrit Aristoteles in problematis sectione 24. problemate 8.
aiens id ita accidere, quod aqua adhuc frigente calor cōcludatur cir-
cum, obsistatque intus, cū ei exitus omnis denegetur: At verò aqua
calefacta, quia iam calor liberè respirat, diminuiturque, fundum tri-
gidiorē reddi; non secus ac balneas: has enim hyeme, quàm æstate
calidiores experimur, quoniam calor hyberno potius, quàm æstiuo
tēpore aeris se circumfundentis frigore intercluditur.

**Vberior dif-
ceptatio cir-
ca posteriōre
dubitationē.**

**Quorūdam
solutio.**

**Aqua subli-
mata.
Solutio alio
quam.**

Sed vt posterior quæstio, quæ difficilior est, & præsentis institu-
ti, vberius explicetur, liquet imprimis imū aquæ frigidius esse, quā
medium, vel summum: videlicet, quia quæ pars aquæ calorē corri-
pit, tenuior & leuior fit, atque adeo summū petit. Id verò, quod ma-
gis friget, quia grauius, descendit, ac subsidet. Cur autem fundus le-
betis feruentissimam aquam continentis, non vrat, id putant quidā
ascribendum naturæ humidæ, quod ignis cum occupat, multo fit po-
tentius, quàm cum siccam inuadit, quale est ahenum: id quod tum
alijs in rebus videre est, tum in carbonibus, qui humentibus scopis
subiade irrigati, inflāmescent ardentius, & in aqua vitæ, quam ardē-
tem, seu sublimatam appellant. Alij causam esse inquirunt, quia na-
tura sua frigidum æs, eam, quam potest, frigiditatem retinet, adiutū
frigore aquæ in ipsos poros sese induentis. Vnde postquam totum
corpus aquæ feruidum est, etiam fundus vasis calefcit. Atque hæc ra-
tio est ad mentem Aristotelis in problematis sect. cit. problemate 5.
vbi ait fundum non vrere, quia calor in eum contractus extingui ab
aqua potest. Quo fit etiam vt addita aqua non liquecant vasa plū-
bea igni impolita.

Verū sint hæc ita vt dicuntur, adhuc explicandum superest,
quopactō tanta vis caloris, fundo frigente in aquam transmeet. Auc-
enim ignis immediatè aquam calefacit, aut per fundum vasis. Si im-
mediatè, iam aliquid agit per se primò in rem distantem. Si per fun-
dum, sequitur traici calorem intensum per aliquod intermediū cor-
pus, nec tamen illud intense calefieri, quod non minus absurdū est.
Quidam memoriæ nostræ Philosophus affirmat ignem prius in æ-
rem poris fundi inclusum, calorem immittere; deinde per eum dun-
taxat, maiorem illam caloris vim in aquam traducere. Verisimile ta-
mē nō videtur eā trāsmisionē vel tantū, vel maiori ex parte per po-
ros fieri. Cū enī ij tā minuti, cōtractiq; sint, per eos vix lōgo tēpore
aqua incalesceret. Dicendū igitur erit ignē initio in vasis fundū age-
re, eumq; sibi similit ex parte reddere, vt experiētia testatur: deinde
eo quasi in amicitiam & belli societatem assūpto, tam ignem, quàm
ipsum fundum vice vnus efficientis causæ totam suam vim in a-
quam intendere, iuxta ipsum tamen fundum non ita procede-
re calefaciendi actionem, quia resistentia aquæ eò maxime confer-
tur, & conglobatur, vt hosti sese ex aduerso opponat. Quod fit
etiam descendētib; ad imum ipsis partibus frigidioribus, & in
poros

Thōmas à
Vega lib. 2.
de loc. aff.
sect. 2. cōm. 2.

Fracastorius
lib. de sym-
path. c. vlt.

D.Th.
stionib;
verit. c.
act. 3. i.
sig. II.

poros fundi sese inducentibus, aut modo alio simili. Atque ita ea parte non posse tam citò vinci aquæ resistantiam. Nihilominus per alias remotiores lebetis partes, secundum quas non ita resistit aqua, & per aerem circumstantem penetrare actionem ignis, præualere que ad inducendum calorem intensum in aquam fere totam, quousque tandem ipso etiam fundo calefacto aqua omnino debelletur. Atque ita semper actionem exerceri in passum agenti immediatum. Idem dicendum de igne calefaciente in charta papyracea affusum oleum, quod ipsi ratione humoris nonnihil aduersatur, atq; adeò eius vim aliquantulum obtundit, & detinet. Quod verò de naphtha obijcitur, dicendum naphtham (idem intellige de aproxe) ignescere calore per medium aerem transmissio, qui aerem prius inflamat; etsi id ob illius raritatem non ita conspicuum sit.

ARTICVLVS VII.

ENODATUR QVARTVM ARGVMENTVM: discutitur modus, quo phantasia mouet appetitum.

Quartum argumentum duas potissimum attingit difficultates. Prima est utrum imaginatio se sola frigus, aliam ve qualitatem in corpus imprimat. Altera nū primò in remota agere possit. Priori verò difficultate alium in locum in quo ex instituto perpēdenda erit, reiecta, quod ad posteriorem attinet, illud constat, imaginationem obiectis rerū simulachris ciere cum motu cordis appetitum, agitatique humoribus, & spiritibus, ex vario eorum motu & coitione alterationem efficere. Nam in timore corpus frigescit, ac pallet: in verecundia, rubore perfunditur: in ira, sanguis ignescit: in mærore floridus color obscuratur. Nimirum vti in libro de animalium motione Aristoteles ait, parua mutatio in ipso facta principio verbi gratia, in corde, multiplices etiam in extremo efficit varietatū differētias, vt temone paululū trās lato, magna prore mutatio existit.

At enim quo pacto hæc motio ab imaginatrici facultate ad appetitum pertingat, incertū est, ac valde cōtrouersum. Erit fortassis, qui hunc nodum expedire se putet, asserendo vtrunque appetitum sensitium in corde sedem habere, moueri que à sensu cōmuni ibidē existente. Nam quod sensus communis in corde resideat, credit Aristoteles in libro de iuuent. & senect. c. 2. & in libro de sōno & vigilia c. 2. & 2. de partibus animalium c. 10. & lib. 3. eiusdē operis c. 4. Item Alexander Aphrodisiensis 1. de anima c. vlti. & Auerr. 2. collect. c. 7. The mistius in libro de memoria & reminisc. alijque nōnulli. Hæc tamen responso falso innititur fundamento. Non enim sensus cōmunis in corde, sed in capite insidet, vt docet Plato in dialogo de natura; Aui-cēna 6. naturalium par. 4. c. 1. Albertus in libro de apprehensione c. 3.

D. Th. in que
stionibus de
verit. q. 26.
art. 3. in sol.
arg. II.

prins
sym-
vlt.

Cur ignis vi
deatur naph-
tham è loco
remoto im-
mediate cog-
noscere.

Questio
quomodo
imaginatio
appetitū mo-
ueat.
1. opinio.
Sensum cō-
munem po-
suit Aristote-
les in corde.

Galenus lib. 8. de usu partium cap. 3. & 4. ac cæteri fere Medici; quæ opinio suo loco, hoc est, in 3. d. anima nõ leuib⁹ argumētis astructur.

Secunda opi-
nio.

Alij propositæ dubitationi respondent: cum sensitiva cognitio ab interno sensu elicitur, inuehi à cerebro per neruos, quibus spiritus animales in potentias dispertiuntur, ac pertingere ad sedem vsque appetitus qualdam rerum notitias & simulachra, quæ appetentem vim immediatè laceffant. Sed neque hi rectè philosophantur. Nõ enim cognitio sensitiva extra potentiam, à qua gignitur, oberrat: præsertim cum omnis notitia, vt est communis Philosophantium vox, inter actiones immanentes cõnumeretur. Quod si velint, non cognitionem ipsam, sed duntaxat rei cognitæ speciem ad appetitum demitti: adhuc nihilominus coarguentur. Namque licet sensibiles rerum imagines ab vna potentia ad aliam excurrant, vt ab oculo per neruum opticum ad sensum communem: tamen ad appetentes non videntur effundi, cum non nisi cognitricibus, vt earum principia cognoscēdi obseruiant. Præterea si huius sententiæ auctores ideo species mittunt ad appetitum, vt per eas illi res obiecta, in quam feratur, proponi ac repræsentari queat; falluntur. Nulla enim species impressa, appetitu in actu rē obijcit, sed virtute, quatenus imago quædã est, è qua expressa rei notitia educi potest: at repræsentatio, quæ appetitum mouet, actualis, & exercita esse debet: alioqui si virtualis per se appetentem vim ciceret, vtique cessante omni intellectus actione, tēderet volūtas in ea, quorū imaginē intellect⁹ patiens in se cohibet; quod omnino falsū est.

Species non
excurrunt à
potētij⁹ cog-
noscentibus
ad appetitū.

Tertia opi-
nio.

Virtus ima-
ginatricis fa-
cultatis.

Nõ minus etiã à verò abest eorū sentētia, qui dicunt phantasiã nõ notitiã, neq; speciẽ ad appetitum trãsmittere, sed aliã occultã qualitã excitatricẽ appetitus ad rei prosecutionẽ, vel fugã. Hi enim liberẽ fingunt gigni eã qualitã per actũ phãtasiã, siue imaginatricis facultatis, qui certè actus præter speciẽ, quã in se, vel in alia potētia cognoscēte imprimit; ad sũmũ, si quã præterea qualitã producit etiã apud eos, qui imaginationi multũ attribuunt, est ea, quã ipse apprehendit, quomodo ex vtroque parẽte albo nigri partus prodierunt: Et Pausanias (vt scribit Fernelius in libro de hominis pcreatione c. 12.) si dũ ouis incubat, linteis albis circũtegatur, albos omnino pullos, nõ gẽmãtis coloris edet: videlicet, quia imaginatio, (saltẽ supposito motu appetitus) virtutẽ ad exprimẽdas eas notas, & colorẽ, aliaq; eiusmodi, in quæ vehemētius intēdit, primò quidẽ spiritibus, quib⁹ cerebri meatus referti sũt; deinde per spiritus semini, ac foetui inurit. Præterea eo etiam hæc opinio displicet, quod prædictam qualitatem nulla cogente necessitate confingat, vt mox patebit.

Itaq; superioribus sententijs omisissis amplectimur id, quod multi nostræ ætatis optimæ notæ Philosophi in hac dubitatione statuerunt, videlicet nihil incõmodi esse vnã potentiã in aliã ab se dissitã primò agere, modò vtraque in eodẽ hæreat subiecto, & ab eadẽ anima oriatur, alteraq; ad alteram suo pte ingenio ordinetur, vt in re proposita accidit. Sufficit enim principem prædictæ motionis causam

vtique

August. 3. de
Trin. c. 8. &
lib. 12. de Ci-
uit. Dei c. 27.
Isidorus li. 11.
Etymol. Abu-
lenf. Gen. 30.
q. 9. Heliodo-
rus lib. 1. hist.
Aeth.

utrique potentiae praesentem esse: maxime quia influxus ille potentiae cognoscentis in appetentem non transmittitur, quasi directò, & immediatè, sed velut circuitu quodam per ipsam animam, & suppositum: siquidem vis appetens caeca est, nec potest videre quid cognoscens proponat, ut inde moueatur; sed anima, ac praecipue etià suppositum postquam vi cognoscente percipit obiectum ex impressione talis notitiae fertur in illud per appetitum, atque ita notitia obiecti non concurret ad appetitionem nisi ut efficiens animam, & suppositum, quae per vim appetitiuam appetendi actum eliciunt; animam quidem ut principium, quo; suppositum verò ut principale agens. Quare non mirum si per animam, & suppositum possit influxus phantasiae distantis ab appetitu in ipsum peruadere. Quod si adhuc difficile videtur causam principalem, quae interuentu instrumenti operatur, posse quicquam facere vbi instrumentum non sit; responderemus non posse quidem si nullum aliud habeat instrumentum, quo utatur ad eiusmodi effectum: at in proposito secus rem habere. Nam anima & suppositum vtuntur facultate appetitiua tanquam instrumento proprio ad eliciendam appetitionem; ipsa verò notitia est instrumentum remotum, & praevie disponens animam, ac suppositum, ut per appetitum operetur, sicuti declaratum est. Atque haec tota explicatio, & defensio locum habet, posita illa sententia, quae asserit notitiam obiecti concurrere effectiue ad actum appetitus. Nam in contraria, quae talem concursum notitiae effectiuum denegat, nec minus probabilis est, cessat omnis respondendi labor hic susceptus, sed quia statuere omnino de ratione, qua notitia obiecti concurret ad actum appetitus, non est huius loci, visum est propositi argumenti solutionem tractare, admissa etiam illa sententia, in qua difficultatem ingerebat. Ad posteriorem verò dicendum, nec imaginatricem vim externa corpora immutare, ut Auicenna, alijq; nonnulli voluerunt; nec si ea immutaret, id ab ea primò, sed explicata per medium qualitate perficiendum fuisse.

ARTICVLVS VIII.

REFVTATVR QVINTVM ARGVMENTVM
tum: traditur causa motus proiectorum.

Circa vltimum argumentum non leuis occurrit dubitatio de motu proiectorum, sit ne eius causa corpus, quod à tergo instat, & vrget, an impulsus in eis à iacente impressus. Huic quaestioni ita occurrit Themistius in sua paraphrasi capitis noni in librum de insomnijs; simul atque telum de manu iaculantis recessit, longius quasi suo motu fertur, propterea quod ille, qui mittit, primò aerem commouet, qui collisus subinde alium aerem propellit, atq; hic deinceps alium

Vis appetens
est caeca.

Explicatio
difficilis du-
bij.

Quorundam
sententia de
causa motus
proiectorum.

alium continenti serie, donec vires senescant, atque ita telum quiescat. Eandem sententiam amplexi sunt, Simplicius 8. huius operis ad text. 82. Auerroes ibidem in digressione de motu projectorum, D. Thomas 3. de cœlo ad tex. 28. Maior in 2. d. 13. q. 7. alijque nonnulli, qui ita fere concludunt. Proiectis, vt testatur experientia, docetque Aristoteles 2. de cœlo cap. 6. text. 35. maior inest celeritas paulo post motus initium, quàm in principio, vel fine; si autem mouerentur à virtute impressa, necessum foret eorum motum initio maximè velocem esse; deinde seignorem; cum eiusmodi virtus post initium languescat, ac debilior fiat. Non ergo ab ea virtute proiecta deferuntur. Secundò. Eadem iaculatoris manus, nunc sursum, nunc deorsum vibrat iaculum; ergo cum vis deferens sursum, sit leuitas; deferens verò deorsum sit grauitas; sequitur eandem numero vim motricem nunc leuitatem, nunc grauitatem gignere; quod non est admittendum, cum grauitas, & leuitas inter se specie distinguantur. Tertiò. Aristoteles proximè sequenti libro cap. 10. text. 82. tractans hanc cōtrouersiam de motu projectorum, eius causam esse ait medium, in quo fit motus, idemque repetit 3. libro de cœlo cap. 2. text. 28. & in libello de insomnijs cap. 2. & de diuinatione per somnium cap. 2. & in problematis sect. 11. problem. 6. & in quæstionibus Mechanicis quæst. 33. Igitur secundum Peripateticam doctrinam nulla alia prædicti motus causa admittenda est.

Vt Burleus & huius operis ad text. 76. Maironius in 2. d. 13. q. 71.

Eius argumēta.
Primum.

Secundum.

Tertium.

Verè sententiæ explicatio.

Angeli quomodo demones per vim impellant.

Cōfutatō refponſionis.

Contraria tamen sententia arbitrantium principem causam eius motus esse projectorem ipsum, instrumentariam verò non esse medium corpus, etsi ad id aliquantulum adiumenti conferat, sed vim quandam, seu impetum à iaciente, rei motæ impressum, eique inhaerentem, verisimilior est. Comprobatur autem primum ex eo, quia non videtur negandum dari in rebus huiusmodi virtutem, siue impulsivam, qui non sit motus ipse, sed qualitas realis, qua motus proximè administratur. Nam cum Angelus cælestem spheram mouet, non nisi iniecto istiusmodi impulsu mouet. Item cum leuia corpora in superiorem, vel grauia in inferiorem locum tendunt, ideò in fine cōcitatiùs aguntur, quia progressu motus, augetur in ijs impulsus à natia eorum leuitate, seu grauitate oriundus, vt in 3. de cœlo explicatiùs dicitur. Propterea item motus projectorum in fine tardior est, quia impetus, quo feruntur, paulatim euanescit. Deniq; hac ratione videntur Angeli in hunc, aut illum locum demones per vim impellere, iniiciendo eis spiritalem impulsu, quem certum est in corpore medio non recipi; si autem datur spiritalis impulsus, non est cur materialis negetur.

Pro hac sententia lege Scaligeri exercit. 28. aduersus Cardanum. Toletum 8 huius op. c. 9. ad text. 66. Saxoneum 3. cœlo q. 12.

Quod si quis respōdeat, dari quidē istiusmodi qualitatem motiuam, sed eam in corpus ambiens, non autem in lapidem iactum, aut sagittam infundi; is coarguetur ex eo, quia absq; probabili ratione dicitur non posse etiam corpus, quod iacitur, in se impetum accipere; præsertim cum id, quod alias medium, siue ambiens corpus erat, possit esse id ipsum

Lege
storiarum
de sym
antipa

ipsam, quod iacitur, ut si quis aquam sursum propellat. Deinde cur pluminae, nec tam vehementer, nec tam longe dimouetur, quam lapis, cum illa multo minus, quam hic insequenti aeri obsistat? Certè, quia lapis habilior est ad excipiendum & conservandum in se impetum. Itaque non in aerem duntaxat, sed multo magis in ipsum lapidem vis motiva à projectore transfunditur. Adde quod non videtur negandum posse Angelum in vacuo iaculum contorquere, & tamen iaculum non tunc ab aere, sed ab impetu sibi inhaerente raperetur. Denique incredibile est rotam, aut trochum, qui in gyrum citissimè agitur, moveri à solo aere, cum ipsa potius aerem moveat: tormentarios globos, qui mania, & vrbes demoliuntur, à tam levi, raro, & fluido corpore ad certum scopum tanta vi appellari. Quare aliquid est præter aerem, quod iacta corpora deuchit, nempe ea, quæ diximus, virtus in eis hærens.

Angelus per vacuum posset iaculum intorquere.

Lege Fracastoriorum lib. de sympat. & antipat. c. 4.

Ad primum igitur argumentum aduersariæ partis dicendum erit ex D. Thoma 2. de celo ad text. 35. alijsque nonnullis motum projectorum paulo post initium velociorem esse, quia tunc concitatae sunt plures partes aeris (quæ etiam uti diximus supra appulsuræ iactam promouet) postea vero quia motrix virtus à iacente impressa perpetuo debilitatur, lentescit motus, & tardius projecta semper donec quiescant, feruntur. Ad secundum dicendum est impetum à iacente productum nec proprie leuitatem esse, nec grauitatem, sed esse qualitatem, quæ ex se indiscriminatim potest quoquoersum rem iactam deferre. Sed enim prout regitur, & modificatur à iacente, ita in hanc, aut illam partem mobile rapit.

Ad 1. arg.

Cur motus projectorum paulo post initium vehementior sit.

Ad 2. arg.

Quod ad tertium argumentum spectat, non inuis inficias videri Aristotelem aduersariæ parti nimium fauisse. Responderi tamè potest Aristotelem dixisse projecta vehi à corpore medio, non ut ab integra, sed ut à partiali causa suæ motionis.

Ad 3. arg.

His ita explicatis, ut ad solutionem eius argumenti, cuius occasione hæc à nobis disputata sunt, veniamus, aduertendū est, duo esse mouentium genera. Vnum eorum, quæ nisi ipsa rei motus continenter adsint, illico motus cessat, cuiusmodi est sol dum aerem illustrat. Alterum eorum, quæ etiam in absentia mouent, quia nimirum patienti virtutem motricem comunicant, quæ mobili impressa ad continuandum per se motum sufficit. Et hæc quidem dicuntur per instrumentum separatum agere, cuiusmodi sunt animantes, quæ per vim semini inhaerentem fetus suos educunt. Priora igitur mouentia necesse est rei, quæ mouetur, perpetuo assistere: posteriora vero non item, sed duntaxat cum qualitate effectricem motus, quæ substantiæ suæ vicariam substituunt. Ex hoc autem numero est is, qui lapidem sursum iacit, impresso videlicet in eum impetu, quo per se deinceps feratur, itemque corporum grauium, & leuium progenitores, qui mobilibus in ipsorum ortu coniuncti fuerunt, atque eis tunc grauitatem & leuitatem, quibus naturalia loca ad eunt, impertiti sunt. Ita

Sol. principalis argumēti.

Duo genera mouentium.

verò

verò patet nullum ex hisce motoribus per se primò agere in distans; cum vel per se proximè, vel per suam virtutè rem motam attingant.

QVÆSTIO II.

POSSIT NE ALIQUID ASSUMI à Deo vt instrumentum ad agendum in rem distantem.

ARTICVLVS I.

CONCLVDITVR PARS affirmatiua.

Qui auctores affirmatiuam partem tueatur

Ametsi ex superiori disputatione cõstet non posse quicquam viribus naturæ in rem ab se distans primò agere; adhuc tamen exquirendum superest, nũ id saltem diuina virtute fieri queat. Partem affirmãtem amplexi sunt non solum Scotus in. 1. d. 37. qui id etiam vi naturæ fieri autumat; sed Paludanus in 4. d. 1. q. 1. Caietanus. 3. p. ad art. 2. quaestio nis 13. Vegalib. 7. in Concil. Trident. cap. 14. Bellarminus de sacramentis in genere lib. 2. cap. 11. Soarius 3. p. q. 13. art. 1. dispu. 31. sect. 6. est que de mente D. Thomæ in secunda secundæ. q. 178. art. 2. ad 1. & 3. p. à q. 48. At que hanc sententiam, vt magis cõsonã sacræ paginæ, & patrum testimonijs, quæ apud hos auctores videre est, amplectendam cõsensimus. Probatum autem primum ex eo, quia sicuti virtus principalis agentis potest agere virtute instrumenti, etiã ubi principale agens non est (vt patet in cælestium corporum influ- xu, qui animalia ex putrescẽte materia apud nos gignit, cum tamen corpora cælestia, quæ eiusmodi animantium principes causæ sunt, tanta locorum intercapedine distent) ita verisimile videtur posse instrumentũ operari, ubi non adest, virtute principalis agentis, quod sit immediatũ passio, hoc est, virtute Dei, qui vbique præsens est, ita videlicet vt tale instrumentum ad eam actionem vltra naturæ suæ modum diuinitus promoueatur.

Corpora cælestia vt principes causæ generant animantes exputrescẽti materia.

Secundò Ducitur ad idem non leuis momẽti confirmatio ex illa probabili doctrina, quam supra defendimus de concursu effectiuo phantasiæ ad actum appetitus. Si enim phantasia in capite residens, vt instrumentum animæ, & totius compositi mouet efficienter appetitũ in corde existentem; non incongruè ascendemus ad colligendũ posse aliquid vt Dei instrumentum, in rem distantem primò agere; quan-

quãuis instrumentum non eodem prorsus modo se habeat ad Deum, quo phantasia ad suum subiectum.

Tertiò, Quia probabile est inferum ignem, vt diuinæ iustitiæ instrumentum, in Dæmonas, qui hoc crasso, concretoque aere diuagantur, more causæ physicæ agere, eorum mentes vi cohibendo, ne ab eius consideratione auerti queant, & in eis vehementem dolorem cruciatumque excitando. Quare & cæt.

De cruciata
dæmonum,
qui apud nos
versantur.

D. Damascenus lib. 3. fidei orth. cap. 19. D. Athanasius serm. 4. contra Arrianum Eusebius lib. 4. de demon. str. Euang. c. 23. Theodoretus in dialogo immutabilis.

Quartò, Quia humanitas Christi erat diuinitatis organum, quo Deus vt communi consensu patres docent, miracula efficiebat. Nec videtur excipienda illa, quæ Christus edebat in locis ab humanitate disiunctis, vt doctores, quos paulò ante citauimus iure contendunt. Afferendum ergo est posse aliquid diuina virtute assumi vt instrumentum ad agendum primò in rem distantem.

Humanitas
Christi vt diuinitatis organum miracula edebat.

ARTICVLVS II.

DILVTIO EORVM, QVÆ IN
contrariam partem afferuntur.

Verùm contra hanc sententiam hæc sunt argumenta. Id quod nullibi existit, non potest tanquam instrumentum assumi ad aliquid efficiendum, cum vnunquodque operetur, vt est, omnisque actus secundus supponat primū, atque adeò omnis actio existentiam; sed vnunquodque respectu loci vbi nullo modo existit, perinde se habet, ac si non esset, cum illuc nec eius essentia, nec existentia pertingat. Igitur nihil vbi non existit, agere potest. Item si Deus non esset vbique, non posset vbique operari; ergo neque per instrumentum, vbi instrumentum non est, agere valebit. Antecedens probatur; quia si Deus posset vbique operari, etsi vbique non esset; nõ rectè D. Paulus Actor. 17. ex actione, siue cõcursu Dei in quo viuimus, mouemur, & sumus, diuini numinis præsentiam astruxisset.

1. arg.

2. arg.

Ad primum horum respondendum est cum existentia sit fundamentum omnium actuum secundorum, nihil posse ex se vllam edere actionem nisi existat. Negari item debet rem comparatam ad locum, in quo non est perinde se habere, ac si nona esset; cum enim re vera existat, etsi eò non pertingat secundum suam substantiam, pertingit tamen secundum actionem, non quidem propria vi, sed efficacitate diuini concursus dantis illi esse dependenter à tali instrumento remoto, & imprimētis eam immediatè in subiectum distans, quod efficacitati concursus, & voluntatis diuinæ non est negandum, licet difficile percipiatur.

Resp. ad 1.

Resp. ad 2.

Ad secundum concessio antecedente neganda est consecutio; quia Deus agit virtute propria, quæ alteri rei denegari non potest, ideoq; si eius substantia ubique præsens non esset, ubique agere non valeret: nos verò nequaquam admittimus posse aliquid in rem disiunctā operari virtute propria, sed vt instrumentum Dei tanquam præcipui agentis, quod omni passo immediatum est.

De hac re
Ochamus in
2. d. 37.

Capitis tertij explanatio.

Alterationē
versari in pa-
tibilibus qua-
litatibus.

Vidquid a autem) Quod superiori capite posuerat, videlicet propriam alterationem in patibilibus duntaxat qualitatibus et passionibus versari, id hoc capite demonstrat. Nam si in alijs præterea versaretur, maxime in figuris, & habitibus, eorumque acquisitione, & amissione. At quod in his non versetur, ostendit. Primum quod non in figuris, quia id, quod figuratum est, non iam eo di-

Cur non sit
ad figuras al-
teratio.

citur nomine, quo antequam figuram acciperet: at quod alterationem subit, eandem retinet appellationem. Assumptum ostendit. Nam cum æs in statuam, cera in pyramidem, lignum

in lecticam efformatur, non iam æs, nō ceram, non lignum dicimus: at si æs, cera, lignum vè humectetur, dure scat, siccitatem acquirat, æs humidum, ceram duram, lignum siccum vocamus: & cōtrā, ipsum etiam frigidum æs nuncupamus; quæ tamen reciprocatio in figuris esse nequit.

b Absurdum itē) Secundò idem confirmat, quia id, quod figuram, formam vè accipit, vt statua, dicitur fieri non secus atque homo cū gignitur; absurdū verò est dicere id,

Alteratio co-
mes genera-
tionis.

Effigies in-
dex nature.

Figura mo-
dus quantita-
tis.

Artefactum
imago rei na-
turalis.

quod fit, alterari. Quare figurati alterati non est. Monet vero licet generatio non sit alteratio, esse tamen hanc comitem illius; siquidem ante rei ortum nunc addensatur, nunc rarefcit materia, nunc alijs id genus qualitatibus afficitur. Circa illud Aristotelis, quod effigiem accipit dici generari, aduerte ex D. Thoma hoc loco effigiem, siue figuram peculiariter monstrare cuiusque rei speciem. Quia nimirum vt quantitas inter cetera materialia accidentia ad substantiam propius accedit, vt pote quæ eorum stabilimentum est; ita & figura, quæ est modus quantitatis substantiam propius attingit. Quo etiam fit vt imago, quæ est expressa rei representatio, magis secūdū figurā, quā secūdū colorē, aut aliquid aliud spectetur. Et quia ars æmula est imitatrixq; nature, & artefactū imago quædā est rei naturalis; artificialiū formæ aut sunt figure, aut aliquid his cognatū. Ideo ergo negauit Arist. in figuris alterationē esse, sicuti & in formis

CAP. III.

Q

Vidquid a autem alteratur à sensilibus alterari, Text. 14.
& eorum duntaxat, quæ ab illis afficiuntur, altera-
tionem esse, ex his dispiciendum est. Aliorum nāq; Text. 15.
maxime in figuris & formis, & habitibus, eorūq;

sumptionibus & depositionibus alterationem esse quispiam existimarit. At in nullo est. Nam quod figuratur, cum perfectum fuerit, non id dicimus esse ex quo est, vt statuam æs, aut pyramidē cerā, aut lecticā lignū, sed denominantes aliud æneum, aliud cereum, aliud ligneum. At id quod affectum est, atque alteratum, nuncupamus. Æs enim humidum & siccum, & durum & calidum dicimus, item ceram. Et non solum hoc modo, sed ipsum quoque humidum & calidum, æs dicimus, eodem nomine atque affectionem materiam nuncupātes. Quare si quod factum est, in quo est figura, ipsius figuræ aut formæ nomine non dicitur, affectionum autem & alterationum nomine dicitur, perspicuum est has generationes alterationes nō esse.

b Absur-

sub-

substantialibus, quibus rei natura potissimum continetur: non quod figurarum productio sit proprie generatio; sed quia ad eam similitudine proximè accedit.

c Atqui nec habitus } Probat non comparari habitus alteratione, quia habitus, aut virtutum sunt, aut vitiorum. Si virtutum, eis perficimur: nihil verò alterari dicitur cum perfectionem assequitur, ut domus, cum fastigium accipit. Si vitiorum, cum vitia sint virtuti contraria, & contrariorum eadem ratio sit, nihil alterari censendum erit, cum in vitia labitur. Perfici autem unumquodque cum virtute informatur, ex eo ostendit, quia virtus est propria cuiusque rei perfectio, quam unumquodque cum obtinet, secundum naturam bene habet, & in suo genere bonum dicitur. Sumit autem Aristoteles hoc loco virtutis nomen laxiori significato pro ea qualitate, qua res ad suas functiones rite obeundas idonea redditur quod genus

Habitus nō comparari alteratione.

Ad virtutes, & vitia nō dari alterationem.

virtutis etiam plantis conuenit, immo & artefactis, ut circulo, cum in formam naturæ suæ debitam habet.

d Præterea dicimus } Persequitur institutum ostendens non versari alterationem circa vitia & virtutes, quæ ad corpus pertinent. Rationis vis ac momentum in eo consistit, quod corporis virtutes, similiterque vitia sint relata, quæ non possent alterationem terminare libro 5. demonstratum fuit. Numerat autem tres corporis virtutes, nimirum sanitatem, pulchritudinem, & robur, quæ omnia ex ijs esse, quæ ad aliquid sunt ex eo probat, quia consistunt in commensuratione quadam. Nam sanitas posita est in commensuratione elementorum, & proportionem primarum qualitatum tam inter se, quam in ordi-

Triples virtus corporis.

Sanitas, pulchritudo, & robur.

Temperamentorum diuersitas

Cæli ac soli natura quantum conferunt ad valetudinem.

Text. 16.

b Absurdum item hoc modo dicere videri possit hominem aut domum, aut ex his quæ genita sunt aliud quidpiam alteratum esse. Sed unumquodque aliquo quidem alterato genitum esse fortasse necesse est veluti materia densata, aut rarefacta, aut calida frigidave reddita. Sed tamen quæ oriuntur non alterantur, nec eorum ortus alteratio est.

Text. 17.

c Atqui nec habitus, nec corporis virtutes. Habituum enim alij quidem virtutes; alij vero vitia, sed nec virtus nec vitium alteratio est. Verum virtus perfectio quedam est. Nam unumquodque perfectum tunc dicitur, cum suam ipsius virtutem nactum est, quippe cum maxime secundum naturam tunc habeat, ut circulus perfectus cum maxime circulus optimus factus fuerit. Vitium vero huius interitus est, & remotio ab eo, ut igitur nec perfectionem domus alterationem dicimus, (absurdum enim est si domus fastigium & tectum alteratio est, aut si cum tegitur domus, fastigiumque accipit, alteratur, & non potius perficitur) ita in virtutibus & vitijs, & his qui habent, aut accipiunt, res habet. Aliæ enim perfectiones sunt, aliæ remotiones: quare non alterationes. d Præterea dicimus virtutes omnes in his quodammodo esse, quæ ad aliquid referuntur. Namque eas quæ sunt corporis, ut sanitatem & bonum corporis habitum in calidorum & frigidorum aut internorum interse, aut ad continens temperamento & commensuratione ponimus. Similiter pulchritudinem & robur, & alias virtutes atque etiam vitia. Vnaqueque enim & unumquodque quodammodo ad aliud refertur, & ad proprias affectiones aut bene aut male eum qui eis præditus est disponit. Propria autem sunt, à quibus gigni atque corrumpi aptus est.

Cum

ne ad continens. Quid autem appellatione continentis significet Aristoteles controuersum est. D. Thomas putat indicare corpus, ita ut velit Philosophus humorum temperiem, quæ sanitatem continet, spectandam esse secundum naturam continentis, id est, corporis, in quo sanitas insidet; quia compositio qualitatum, & humorum, quæ in leone, verbi gratia, est sanitas, in homine morbus est: diuersas enim formas diuersa temperamenta bene aut male afficiunt & ad munia apte, vel inepte obeunda disponunt. Commentator verò, Simplicius, & Magnus Albertus nomine continentis intelligunt circumiectum aerem, quia elementorum temperatio ad illud comparari debet, ita ut ea valetudo solida firmaque habeatur, quæ ab aere, alijsque eiusmodi rebus non facile expugnetur; habet enim ad euertendam, tuendamque sanitatem multum.

Si

multum neta.

multum momenti cœli, ac soli natura, vt docuit Hippocrates in lib. de locis, aere, & aqua, Aristoteles in problemat. sect. 14. & lib. 7. Politicorum cap. 11. Vitruuius lib. 1. de architect. c. 4.

Quod verò alię duę corporis virtutes pulchritudo, & robur etiam relata sint ex eo ostēdit, quia pulchritudo consistit in proportione membrorum cum quadam coloris suauitate: robur vero in neruorum, & ossium commensuratione, vnde firmitas corporis existit.

e Similiter res habet } Probauit non tendere alterationem in virtutes, & vitia corporis, id ipsum nunc de moralibus virtutibus & vitijs haud dissimilibus argumentis comprobatur. In primis quia cum virtutes recte, vitia prauè animum afficiant, necessariò inter ea computari debent quę ad aliud referuntur, quorum, vt iam dictum fuit, alteratio non est. Deinde quia animus virtutibus excolitur, vitijs degenerat: nihil verò alteratur cum perfectione. n comparat, amittitvè. Con-

ueniet ergo his non alteratio, sed generatio potius & interitus, id est, mutatio quędam cum generatione & interitu similitudinē habens.

Quę mutatio non absq; sentientis partis alteratione contingit. Nam mora-

Moralis virtus circa voluptates & dolores.

lis virtus circa voluptates corporis, doloresq; versatur.

Hęc verò sine motu appetitus, & transformatione corporis esse nequeunt.

Quod ex eo suadet, quia voluptates omnes, vel ad actionē pertinent, vel ad memoriā, vel ad spē:

siquidem aut rebus presentibus, & quę actu sensus mouēt, oblectamur, aut iucunda præteritarum recordatione fruimur, aut futurarū expectatione delinimur. Qui affectus in partibus sentientibus alterationem cōmouent. Id quod de voluptate dici-

mus, suo etiam modo de dolore; & quod de virtutibus, similiter de vitijs pronuntiandum erit. Habent enim vitia omnia sua oblectamenta, etsi fallacia & inania, quibus eodem pacto immutari corpus solet.

f At neque eius } Probat non alterari animam cum scientias acquirat, eadem, qua superioris, vtens confirmatione; quia scientia inquit relatum est. Cuius rei illud affert argumentum, quod sit quispiam sciens nulla facta mutatione in intellectu facultate, sed sola præcunte experientia, quę ex collecta singulorum notione oritur. Lege Aristotelem 1. lib. Prioris Analyt. cap. 23. & 1. post. c. 14. & lib. 2. c. vlt. & 1. Metaph. c. 1. vbi ex professo de experientia, artiumque, & scientiarum ortu disserit.

g Nec sanè actio generatio est } Duo circa habitum scientię consideranda occurrunt.

Alteratio circa scientias non versatur.

A. terum

Cum igitur quę ad aliquid referuntur nec sint alterationes, nec eorum sit alteratio, nec generatio, nec vlla omnino mutatio, perspicuum est neque habitus, neque habituum abiectiones & assumptiones alterationes esse. Sed generari quidem fortasse, & interire eos quibusdam alteratis necesse est, quomodo & speciem, ac formam veluti calidis & frigidis, aut humidis & siccis, aut ijs, in quibus primis insunt. In his enim quodcumque vitium & virtus esse dicitur, à quibus id quod habet, alterari est aptum. Namque impatibile, vel, vt oportet, patibile virtus efficit, vitium autem contrario modo patibile atque impatibile. e Similiter res habet in habitibus animę, cum & ipsi ex eorum sint numero, quę ad aliquid referuntur. Ac virtutes quidem sunt perfectiones: vitia vero amotiones. Præterea virtus ad proprias affectiones recte disponit, vitium non recte. Quare nec ipsę erunt alterationes: nec igitur abiectiones assumptionesque eorum. Oriantur autem, cum ea pars quę sentit, alteratur, necesse est. A sensilibus verò alterabitur. Omnis namque moralis virtus in voluptatibus corporis, & doloribus versatur. Hęc verò aut in actione, aut in memoria, aut in spē. Ac illa quidem quę in actione sensu habentur, qui ab aliquo sensili mouetur. Quę autem in memoria & spē, ab hac proficiunt. Aut enim recordantes quibus affecti sunt, aut quę expectant sperantes, delectantur. Quare necesse est eiusmodi omnem voluptatem è sensilibus oriri. Quoniam autem voluptate aut dolore excitato vitium & virtus insunt, (in illis enim versantur) voluptates autem & dolores partis sentientis sunt alterationes, perspicuum est necessarium esse aliquo alterato hæc abijciantur & comparentur.

Text. 18.

Text. 19.

Præ-

Alterum est prima eius adeptio; alterum usus. Ostendit ergo hoc loco usum scientiæ non esse generationem; quia non est cur hic magis generari censeatur, quam tangendi, aut videndi functiones; siquidem ut tactio, facultatis tangendi actus est, & visio actus potentie videndi; sic contemplatio est actus facultatis intellectivæ. Quare ut nemo illas operationes sensuum, generationes vocat, ita nec contemplationem generationem appellabit.

g Scientiæ autem à principio Non accipit Aristoteles hoc loco scientiam pro habitu, actu vè scientiæ alicuius, ut Physicæ, vel Geometriæ, sed pro perfecto usu iudicii, & rationis, quo adeptio ad disciplinas acquirendas apti, idoneique redimur. Porro huius scientiæ nec alterationem, nec generationem esse inde suadet, quia non eam assequimur, nisi exacta iam

infantia, & pueritia post quietem, & sedationem, tranquillitatemq; sensuum. Quod ut intelligas, adverte in tenera ætate ob nutrimenti affluentiam, & vberiore humorum copiam, interiorum sensuum officinas perenni motu agitari, & diffluere. Quæ causa est, ut rerum imagines, quæ per externos sensus in internos illabuntur, in organis asseruari nequeant, (sicuti nec in aqua, aut cæta liquefacta eæ, quas sigillum exprimit) & vè debitus earum usus non existat. Hinc ergo fit, ut per id tempus non eluceat lumen rationis, sed quasi nebula obtecta sit, proinde que nec addicere possimus, donec humore illo paulatim ad mediocritatem consumpto, & fluxu cohibito, iniuste imagines permaneant, & imaginatio suo munere rite defungatur.

In tenera ætate perenni motu agitur interiorum sensuum officina.

Quid nã vult rationis demercur.

Platonica reminiscentia,

i Se.

Text. 20.

Præterea ipsorum generatio cum alteratione est, ipsa autem non est alteratio. f At neque eius partis animæ, quæ intelligendi vim habet, alteratio est. sciens enim maxime in his est, quæ ad aliquid dicuntur. Hoc autem eo constat, quod nullius facultatis motu antegresso scientia in nobis oritur, sed aliquo suppetente. Etenim ex singulorum experientia uniuersam scientiam nanciscimur. g Nec sanè actio generatio est, nisi aspectum & tactum generationes esse quispiam inquit, eiusmodi enim est actio. Rursus usus & actionis generatio non est, nisi aspectus & tactus generationem esse aliquis existimet. Atque agere simile est his. h Scientiæ autem à principio acquisitio generatio non est, nec alteratio. Cogitationem enim ut præterea dicitur hoc est in quiete & statu poni, id demum eni scire & sapere dicimus. Ad mutationem autem, quæ est ad statum, generatio non est, cum omnino nullius sit mutationis, ut antea est dictum. Præterea quemadmodum cum ab ebrietate aut somno, aut morbo in contraria quispiam mutatur, non iterum scientem factum esse eum dicimus, quamquam antea scientia uti non posset, sic nec tum quidem, cum à principio habitum comparauerit. Quod enim anima ob moralem virtutem sedetur, prudens aliquis sit & sciens. Quocirca infantes nec discere possunt, nec sensibus perinde iudicare, atque seniores, cum multa in eis perturbatio sit, & motus. Sedantur autem & ad statum à natura perducuntur, in quibusdã vero ab alijs, at in utriusque aliquo eorum, quæ sunt in corpore, alterato, veluti in usu & actione cum experrectus sit & sobrius factus. Hoc igitur quod est alterari, & alterationem in rebus esse sensilibus, & in parte animæ sentiente, in nullaque alia ex his, quæ dicta sunt, manifestum est.

nere rite defungatur. Pendet enim intellectus operatio à phantasia, ut docet Aristoteles lib. 3. de anima, cap. 8. text. 9.

h Præterea quemadmodum Confert primam adeptionem scientiæ, quæ pueris conuenit, cum dormientium, egrotantium, & ebriorum regressu ad usum scientiæ, quam antea comparauerant, quod ut hi sublato impedimento, quo tenebantur, scientiam exercent, ita pueri sedatis etiam sensibus intelligendi vi, ac facultate potiuntur. Fortasse autem, ut annotauit hoc loco D. Thomas, cum Aristoteles de puerorum scientia agit, non de solo usu rationis loquitur, sed de usu veræ scientiæ secundum sententiam Platonis, qui putauit nostris animis iudicari esse à principio rerum notiones, & scientias, quæ tamen propter coniunctionem cum corpore, initio quidem obliterate, & quasi sopite sint, postea verò proficiente paulatim phantasia renouiscant, & in lucem prodeant.

i Sedantur vero } Que tranquillitatem scientiæ necessariam afferre solent, sunt natura ipsa
& alia quedam, idest, educatio, consuetudo, & virtus moralis. Natura enim progressu ætatis
phantasiæ motum coercet, & interno um sensuum officinas componit. Reliqua vero tria plu-
Voluptatis rimum habent momenti ad cohibendas animi appetitiones, & voluptates rationi inimica,
illecebra sci- que comparandæ, exercendæque scientiæ impedimento sunt. Quocumque autem modo seda-
tiæ inimica. tio illa fiat, semper aliqua in corpore alteratio interuenit, ut in ijs, qui è somno, vel ebrietate
excitantur, esto scientia ipsa nequaquam alteratione comparetur.

QVÆSTIO I.

SIT NE AD SOLAS TERTIÆ SPECIEI
qualitates per se alteratio, an non.

ARTICVLVS I.

CONSTITVITVR PARS
affirmatiua.

VT propositam quæstionem expediamus ad-
uertendum primo est alterationem interdum
generali, fusoque nomine, interdum presè,
magisque secundum consuetudinem, & vsu
philosophorum sumi. Priori modo alteratio
omnem motu, quo ad qualitatem itur, com-
prehendit. Quo sensu scripsit Aristoteles hoc
in libro cap. 2. text. 12. sensus alterari cum ab
obiectis patiuntur, eorum videlicet imagines ab ijsdem expressas in
se recipiendo; similiterque 5. huius operis libro, cap. 4. text. 31. do-
cuit ad disciplinam in commune esse motum genere vnum, & lib. 8.
cap. 3. text. 26. opinionem, & imaginationem motum quendam vi-
deri; loquebatur autem de motu alterationis. Posteriori modo vsur-
patur alteratio pro eo duntaxat motu, qui inter duas sensiles quali-
tates cernitur, non quaslibet, sed eiusmodi, vt secundum eas peculia-
ri ratione subiectum alterum fieri dicatur. Atque hoc significatu ac-
cepit Aristoteles alterationem proximè superioribus capitibus.

Pro hisce ac-
ceptionibus le-
ge Henricum
Gand quodl.
9. q. 7. D. Th.
q. vni. a d vit-
tutibus in co-
mune art. II.
Simplic. 2. de
anima ad
tex. 8.

Alteratio bifa-
riam sumi-
tur.

Alteratio p'sse
sumpta quas
conditiones
exigat.

Cur in figu-
ris non verse
tur alteratio.

Secundo, obseruandum est ad alterationem hoc secundo modo
sumptam duas requiri conditiones, de quibus legenda etiam sunt,
que libro 5. huius operis tradidimus. Prima est, vt qualitas, quæ eius
modi alterationem terminat, non ita sit idem re cum aliquo, vt il-
lius duntaxat acquisitione, quasi eius consecrarium, comparetur.
Secunda, vt eadem qualitas aliam habeat sibi contrariam, quæ in sub-
iecto præexistat, ita videlicet, vt vnius acquisitio ab altera, tanquam
à termino à quo profiscatur. Defectu prioris conditionis non est

per

per se alteratio in figuris, quia ita sunt idem re cum quantitate, vt non alia, quàm ipsius quantitatis acquisitione in subiectum inferantur. Defectu secundæ neque ad scientias & virtutes, nec ad alias primæ speciei qualitates alteratio per se tendit; propterea quod hæc nullo contrario in subiecto præexistente sæpe acquiruntur. Neque enim necesse est vt qui virtute, vel scientia animum excolit, vitio, aut errore inquinatus fuerit. Hinc etiam fit vt nec omnes tertiæ speciei qualitates alteratione comparentur; sicuti patet in lumine, & in odore, quorum illud contrarium non habet; hic etsi habeat, non id tamen necessario in subiecto præexigit.

Nec in scientijs, & virtutibus.

Non ad omnes tertiæ speciei qualitates est alteratio.

Ex his perspicuum relinquitur quæ nam esse debeat propositæ quæstionis conclusio; nimirum alterationem, si pressè, magisque ad vsum Philosophicum accipiatur, in solis, non omnibus tamen, tertiæ speciei qualitatibus versari. Etenim si quis attendat, in his duntaxat, licet non in omnibus, prædictas duas condiciones inueniet.

Conclusio quæstionis.

ARTICVLVS II.

OBIECTA, EORVMQVE
refutatio.

Sed obijciat aliquis. Sanitas & ægrotudo sunt idem re cum quatuor primis qualitatibus, calore, frigore, siccitate, humore, nec comparantur actione distincta ab ea, qua huiusmodi qualitates acquiruntur: & tamen is qui sanatur, aut ægrefcit, verè, proprieque dicitur à Philosophis alterationem subire: ergo ad alterationem, de qua in præsentia agitur, non requiritur prima conditio.

Obiectio prima.

Deinde candor non semper supponit in subiecto contrarium; & tamen is qui candore afficitur, omnium consensu alterari perhibetur; igitur nec secunda conditio rectè tradita est. Probat Maior. nam cum nubes in niuem concrefcit datur candoris acquisitio vt i. Topicor. cap. 9. sentire videtur Aristoteles, & tamen in nube nullus color candori contrarius antecessit.

Obiectio. 2.

Tertiò; cum superius Aristoteles probauit ad virtutes, & vitia nõ esse alterationem; quia sunt relata; vel intellexit esse relata secundum esse, vel secundum dici: non secundum esse, cum pertineant ad categoriam qualitatis: si secundum dici, pleræque omnes tertiæ speciei qualitates sunt relata secundum dici; ergo ad illas non potest esse alteratio.

Obiectio. 3.

Hæc argumenta hunc in modum explicanda sunt. Ad primum concedenda est maior propositio, etsi eam negarit Auicenna Fen prima primi doctrina. 4. & i. sufficientiæ cap. 10. arbitratus temperamentum esse quintam quandam, eamque simplicem qualitatem, diuersam à quatuor primis, ex earum tamen actione, & perfectione ortam.

Dilut. i. ob.

Temperamentum statuit Auicenna simplicem qualitatem, non rectè.

ortam. Cuius placitum lib. 2. de ortu, & interitu ex professo impug-
nabitur. Sed obiter hic aduertimus quemadmodum sanitas, & ægri-
tudo non vna qualitas est, ita neque vna simplici alteratione acquiri,
nisi (quod interdum accidit) ægrotare quis incipiat eo quod ad vnā
duntaxat qualitatem secundum excedentem gradum, verbi causa,
moueat; vt cum Socrates, seruata inter siccitatem, & humiditatem
temperie, vltra modum incalescit; tunc enim vna tantum realis, &
positiua mutatio interuenit, quæ primo, & intrinsece ad calorem
terminatur; secundaria vero ratione ad ægritudinem, quatenus ex
ea mutatione sequitur, vt quatuor primæ qualitates sub ea propor-
tione, quæ ad sanitatem requiritur, non maneat. Quæ proportio
quasi harmonia quædam est & concentus. Vt enim in cantu & fidi-
bus soni pro rata portione distincti, atque ita compositi vt primi
vltimis, & medij vtrisque respondeant, concentum pariunt: ita pri-
mæ qualitates dum moderata, & concordi quadam mediocritate se
se mutuo complectuntur, & coeunt, temperamentum corporis effi-
ciunt. Quo autem modo ad sanitatem, quæ in insectili posita esse
videtur, alteratio esse queat. 2. de Generatione loco cit. declarabi-
tur. Vt igitur argumenti explicationem absoluamus; dicimus, ad
sanitatem, & ægritudinem dari alterationem: sed enim eas non con-
sequi acquisitionem alterius rei; cum primarum qualitatum pro-
ductio sit primò & per se ipsamet sanitatis, siue ægritudinis effectio
in animali.

Sanitas quasi
harmonia.

Dilat. 2.

Ad candore
niuis altera-
tio.

Ad secundum dicendum acquisitionem illam candoris in niue
non proficisci à contrario proprio ipsius candoris; esse tamen pro-
priam alterationem; quia consequitur alium, aliosue motus secun-
dum primas qualitates, ex quarum varia permistione, & tempera-
mento colores existunt. Qui motus necessario progrediuntur à con-
trario præexistente in subiecto. Illa autem secunda conditio, vide-
licet debere qualitatis acquisitionem procedere à contrario præexi-
stente in subiecto, intelligenda est cum primario qualitas compara-
tur; non autem cum eius adeptio secundaria ratione consequitur
alterationem factam secundum aliam, aliasue qualitates, à quibus re
ipsa distinguitur, vt in coloribus accidit (quod de saporibus, odori-
busque similiter pronuntiandum est.) Vnde quanuis successiua ac-
quisitio, istiusmodi qualitatum interdum non proficiscatur à pro-
prijs contrarijs, quæ alioqui habent, non proinde alteratio propria
esse desinit.

Dilat. 3.

Ad tertiam, omissis aliorum interpretationibus, quas afferunt Sco-
tus in 1. d. 17. q. 2. Argentinas in 1. d. 23. q. 1. & Aegidius hoc loco res-
pondemus Aristotelem in eo argumento intelligere virtutes & vi-
tia esse relata secundum esse; non tamen ex propria, sed aliorum
sententia.

Capitis

Capitis quarti Explanatio.

Da Vbitauerit autem } Quia si perius effata quedam ad rem mouentem & rem motam spectantia explicauit, questionem proponit num omnis motus cum quouis motu quoad velocitatem, & tarditatem conferri queat. Ac primum negatiuam partem duobus incommodis allatis confirmat. Nam si quouis latio possit esse alteri equalis, ut latio recta conuersioni, etiam recta linea circulo equari poterit, quod absurdum videtur. Item si alteratio, & latio equali tempore sint, cerè qualitas, ad quam est alteratio, ut calor; & magnitudo, seu linea, super quam latio fit, inter sese equalitatem obtinebunt. Ridiculum verò est asserere calorem, & lineam æquales esse.

b In circulo autem } Nunc in contrariam partem diserit probans motum rectum quoad velocitatem, & tarditatem cum circulari comparari posse. Cur enim, inquit, super circulo, &

CAP. III.

Text. 21.

Da Vbitauerit autem aliquis an omnis motus omni comparari possit nec ne. Nam si comparari omnis possit, & id. equè velox sit, quod tempore equali per equalē mouetur, circūferentia aliqua lineæ rectæ equalis erit, & maior quoque & minor. Præterea alteratio & latio aliqua æquales erunt eorum videlicet, quorum vnum alteratum est, alterum pari tempore delatum. Affectio itaque longitudini par erit, quod esse non potest. At equè velox id dicitur, cum tempore equali per equalē motum fuerit. Par autem longitudini affectio non est. Latiori itaque alteratio nec par erit, nec minor. Quare comparari non omnis potest. b In circulo autem rectaque lineæ quo nam modo accidet? absurdum enim est, nisi liceat, hoc super circulo, & id super recta similiter moueri, sed illico necesse sit, ut vel celerius vel tardius, perinde atque si alterū decliue esset, alterum accliue. c Præterea nihil refert, quod attinet ad rationem, si quispiam dixerit tardius continuo aut celerius necessario moueri. Circumferentia enim aut maior aut minor erit, quam recta, quare & equalis. Nam si in A. tempore alterum quidem lineam B. alterum lineam C. confecit, lineam B. maior erit quam C. hoc etenim modo, quod celerius est, desinebatur. Igitur si in minori quoque, equalē celerius erit. Ipsius itaque A. pars aliqua erit, in qua ipsum B. equalē transit circuli partē, ipso C. in toto A. lineam C. transeunte.

Text. 22.

Text. 23.

d At si comparari possunt } Iterum pro negatiua parte obijcit idem incommodum, quod antea. Nam si motus circularis & rectus inter se quoad velocitatem conferri queant, sequitur lineam rectam esse equalē circulo, quod qua ratione dici possit, non apparet. Deinde canones, seu regulas quasdam tradit, quibus intelligamus quinam motus inter se rite comparandi sint. Prima regula est. Ea possunt in comparisonem venire, quæ equiuoca non sunt. Nam cum equiuoca diuersam habeant naturam, minime censentur apta, ut inter se conferantur. Quod videre licet in acuto, quatuor de stylo, vino, & sonis dicitur. Nāque in stylo ad magnitudinē pertinet, in vino ad saporē, in sono ad musicā, quæ nemo in-

Questio de comparatione motuum quoad velocitatem, & tarditatem.

Argumenta, quibus ostendi videtur posse motum rectum conferri cum circulo.

super recta lineam & super circulo poterunt duo mobilia similiter, id est, pari velocitate ferri: quasi verò alterum decliui, alterum accliui itinere grauetur.

c Præterea nihil } Secundò idem concludit, quia si quis concedat motum circulare tardiorē aut velociorē esse, facile probabitur posse circulare & rectum equa celeritate cōfici, cum dari queat recta lineæ circulo equalis.

Quod ita demonstrat. Si mobile celerius in tempore A. lineam circula: B. deturrae: mobile vero tardius lineam C. maior erit lineam B. quam lineam C. quia id, quod velocius mouetur, eodem tempore maius spatium cōficit: sed id, quod celerius fertur, potest

Prima regula ad comparisonem motuum.